

”TIPULAN” TYTTÖJÄ KOULUNPENKILLÄ

Lappeenrannan tyttölyseolaisten koulu-ura vuosina 1939–1955

Suomen historian pro
gradu -tutkielma
Joensuun yliopisto
Maaliskuu 2006
Tiina Huttunen

Tutkimuskohteena on Lappeenrannan tyttölyseo, johon pro graduissa on otettu oppilasnäkökulma. Työssä kartoitetaan tyttölyseolaisten koulutietä tutkimalla heidän alueellista ja sosiaalista taustaansa, keskeyttäneiden määrää ja keskeyttämissyitä, ylioppilaaksi kirjoittaneita ja yliopistoon kirjautuneita sekä selvitetään tyttölyseossa tehtyjen rikkeiden ja annettujen rangaistusten määrää. Tutkimuskysymyksiin on pyritty vastaamaan ottamalla oppilasmatrikkelikorteista ja tyttölyseon rangaistuskirjasta otosvuosia, joita on analysoitu kvantitatiivisin metodein eli laskemalla esimerkiksi keskeyttäneiden prosentuaalisia määriä.

Pro gradu -työn lähteistö muodostuu arkistoaineistosta eli oppilasmatrikkelikorteista sekä rangaistuskirjasta. Oppilasmatrikkelikortteihin sisältyvät tiedot koululaisten henkilötiedoista ja koulunkäynnin kulusta. Rangaistuskirja puolestaan valottaa, minkälaisia rikkeitä tyttölyseossa tehtiin ja minkälaisia olivat niistä saadut rangaistukset. Esimerkiksi rangaistuskirjassa esiintyvät rikkeet on pyritty kokoamaan laajempien otsikkojen alle ja yhtenäistämään rangaistusten luokitteluperiaatteita.

Tutkimuksesta selvisi, että tyttölyseoon saapui oppilaita kaikista yhteiskuntaluokista ja että kaikista sosiaaliryhmistä kuuluneita oppilaita sekä keskeytti oppikoulunkäynnin että jatkoi ylioppilaaksi tai yliopistoon saakka. Kohdekouluun saapui jokaisena otosvuotena runsaasti sekä virkamies- että työväenluokkaan kuuluneita tyttöjä. Erityisen silmiinpistävää oli etenkin ensimmäisinä otosvuosina koulunsa lopettaneiden runsas määrä ja vastaavasti taas ylioppilaiden pieni osuus. Mentäessä ajassa eteenpäin lopettamissyynä yleistyi keskikoulun suorittaminen tai ylioppilaaksi kirjoittaminen. Oppilaiden koulu-urassa oli myös huomattavaa rikkeiden suhteellisen vähäinen osuus verrattaessa hairahduksien määrää poikalyseolaisiin.

Tekijä: Tiina Huttunen

Tiedekunta/Oppiaine: Hum. tdk/ Suomen historia

Tutkielma: Pro gradu- työ

Sivumäärä: 112 kpl

Taulukoiden määrä: 16 kpl

Liitteiden lukumäärä: 5 kpl

Hakusanat: Koulutushistoria, tyttöjen koulutushistoria, Lappeenranta, tyttölyseo

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	2
1.1. Tyttöjen koulunkäyntimahdollisuuksien kehittyminen Suomessa	2
1.2. Oppikoulutuksen asema itsenäisessä Suomessa	7
1.3. Tyttöjen koulunkäyntimahdollisuuksien kehittyminen Lappeenrannassa	9
2. TUTKIMUKSESTA	12
2.1. Tutkimustehtävä ja tutkimusperinne	12
2.2. Lähteet	15
3. LAPPEENRANNAN TYTTÖLYSEO 1939–1968	18
4. OPPILAIKEN ALUEELLINEN TAUSTA	22
4.1. Kotipaikkakunta	22
4.2. Koulukaupungissa asumisen yleisyys	30
5. OPPILAIKEN SOSIAALINEN TAUSTA	32
5.1. Oppilaiden edustamat yhteiskuntaryhmät	32
5.2. Vapaaoppilaiden määrä	41
6. RIKKEET	48
6.1. Suhteellisen vähän rikkeitä	48
6.2. Jatkuva voimistelupuvun puuttumisesta lukukausitodistuksen väärentämiseen	53
6.3. Useita rikkeitä tehneiden sosiaalinen tausta	58
6.4. Sääntöiset tytöt, leväperäiset pojat? Tyttö- ja poikalyseolaisten rikkeiden vertailua	64
7. RANGAISTUKSET	70
7.1. ”Toistunut valhe, 2 t. jälki-istuntoa”	70
7.2. ”Jatkuva luvaton poissaolo tunneilta, erotettu 2 viikoksi”	75
8. KESKEYTTÄMINEN	80
8.1. Keskeyttämissyyt ja keskeyttäneiden määrä	80
8.2. Sosiaalinen tausta ja koulun keskeyttäminen	87
9. KOKO OPPIMÄÄRÄN SUORITTANEET	96
9.1. Ylioppilaaksi kirjoittaneet	96
9.2. Yliopistoon kirjautuneiden määrä ja sosiaalinen tausta	102

10. ”TIPULAN” KASVATIT	107
-------------------------------------	------------

LÄHTEET

LIITTEET

1. JOHDANTO

1.1. Tyttöjen koulunkäyntimahdollisuuksien kehittyminen Suomessa

Ennen Suomen liittämistä autonomisena suuriruhtinaskuntana osaksi Venäjän valtakuntaa tyttöjen koulunkäyntimahdollisuudet kehittyivät eri tavalla eri osissa maata. Itämeren maakunnat ja Vanha Suomi kuuluivat saksalaiseen kielialueeseen. Vanha Suomeen kuuluneessa Viipurin läänissä toimi tyttökouluja, joiden opetuskielenä oli saksa. Koulut oli perustettu Venäjän keisarinna Katariina II:n koulu-uudistusten seurauksena.¹ Huolimatta perustetuista tyttökouluista koulutus oli 1700-luvulla suunnattu pääasiassa pojille, jotka koulun käytyään aloittivat usein työuran kirkon piirissä tai virkamiehinä². Suuntautumista virkamieheksi vahvasti hyödyn aikakausi, jolloin koulutuksesta haluttiin saada irti mahdollisimman paljon yhteiskunnan hyödyksi³. Koska naisten opintie oli suljettu niin akateemiseen maailmaan kuin ammattia tarjoaviin kouluihin, Vanha Suomessa toimineissa tyttökouluissa ei niinkään opiskeltu mitään tavoitetta varten, vaan tarjottiin etupäässä sivistystä⁴.

Kouluasetuksessa, joka annettiin vuonna 1843, huomioitiin koulunkäynnin mahdollisuus naissukupuolelle perustamalla tyttökouluja ”vaimoihmisille”. Asetuksessa oli saneltu, että tyttökouluun tulevien tuli olla lähtöisin hyvistä perheistä, koska 1800-luvun yhteiskunnassa ajateltiin lähinnä ylemmästä sosiaalisesta kerrostumasta tulevien tyttöjen kuuluvan tyttökoulun oppilaiksi.⁵ Asetuksen antamisen aikoihin Suomeen oli perustettu yhteensä viisi tyttökoulua, joista suurimman osan sijaintipaikka oli Viipurissa⁶.

Naissivistystä varten perustettujen koulujen kehitykselle merkitsi edistysaskelta vuoden 1872 koulujärjestys, joka velvoitti valtion järjestämään tytöille neliluokkaisia naisväenkouluja sekä huolehtimaan Helsingissä sijaitsevasta tyttökoulusta, joka tarjosi laajempaa sivistystä⁷. On katsottu, että 1870-luku toi tullessaan naisille vähittäisen pääsyn yliopistoon antamalla naisille tilaisuuden hyödyntää lääketieteellisessä tiedekunnassa tapahtuvaa opetusta. Kuitenkin on myös esitetty, että huolimatta naissivistyksen lisäämisestä opiskelu ei kuitenkaan luonut

---

¹ Rajainen 1940, 117–118.

² Heikkinen 1983, 78.

³ Wirilander 1974, 362.

⁴ Iisalo 1989, 134.

⁵ Iisalo 1989, 136.

⁶ Isosaari 1970, 16.

⁷ Ketonen 1977, 48.

naisille juurikaan uramahdollisuuksia.⁸ Tyttöjen kouluttautumismahdollisuuksia sabotoi myöskin tosiseikka, että tyttökouluja ei ollut ajateltu yliopistoa edeltäviksi oppilaitoksiksi. Yhteiskunta ei ollut vielä täysin valmis kannattamaan tyttöjen koulutuksen edistämistä, sillä koulujärjestyksen suunnittelukomiteassa työskennellyt rehtori Carl Wilhelm Ahrenberg katsoi laajan naissivistuksen vieroittavan naiset kodista.⁹

Tytöille oli tarjolla 1800-luvun jälkipuolella niin yksityisiä kuin valtiollisiakin kouluja¹⁰. Yksityiskoulujen kohdalla tavallisena pyrkimyksenä oli toimia vain hetken aikaa ja väistyä ihanteellisemmassa tapauksessa valtiollisen lyseon tieltä¹¹. Koulujen perustaminen ja naisten kouluissa saama sivistys tuli tarpeeseen, sillä yhteiskunnassa oli alkanut avautua 1800-luvun puolivälistä lähtien naisille avoimia toimia kuten työskentelyä lennätimessä, opettajattarena, kätilöinä ja rokottajina¹².

Ennen 1800-luvun loppua oli uskottu ajatukseen, jonka mukaan pojat opiskelevat poikakouluissa ja tytöt tyttökouluissa. Eräs syy yhteiskoulujen perustamiselle 1890-luvulla muodostui taloudellisista syistä, koska tulihan edullisemmaksi muodostaa yksi molemmille sukupuolille tarkoitettu oppilaitos kuin kaksi erillistä koulua.¹³ Kiuasmaa toteaa Lähteenojan mukaan, että yhteiskunnassa esiintyi pyrkimyksiä muokata naisen asemaa paremmaksi. Yhteiskoulujen synty-ajatuksen on katsottu olleen kytkeytynyt näihin pyrkimyksiin.¹⁴ Suomessa ensimmäisten naisten ylioppilaaksi kirjoittaminen valtiollisista kouluista venyi niinkin myöhään kuin vuoteen 1909 saakka kun taas yksityisistä yhteiskouluista naispuolisia ylioppilaslakin saavuttaneita valmistui jo 19 vuotta aiemmin¹⁵. Naisilla oli jo kuitenkin ennen tätä mahdollisuus saavuttaa ylioppilaslakki yksityisesti, vaikka tavoitteen saavuttaminen merkitsikin yleensä huomattavan suurta aherrusta päämäärän saavuttamiseksi. Tosin joskus sattumallakin oli oma osuutensa tapahtumaan, kuten Maria Tschetschulinin ylioppilaaksi kirjoittamisesta on todettu. Tschetschulin on nimetty ensimmäiseksi suomalaiseksi naispuoliseksi ylioppilaaksi. Hän suoritti ylioppilastutkinnon vuonna 1870.¹⁶

⁸ Wilkama 1938, 220–221; Kivinen 1988, 23–24.

⁹ Ketonen 1977, 48, 67.

¹⁰ Ketonen 1977, 28–30.

¹¹ Salminen 1995, 20.

¹² Wilkama 1938, 235.

¹³ Salminen 1995, 27.

¹⁴ Kiuasmaa 1982, 34.

¹⁵ Salminen 1995, 32–33.

¹⁶ Kaarninen & Kaarninen 2002, 91; Wilkama 1938, 221.

Yhteiskunnassa alkoi levitä vaatimuksia naisten oikeudesta suorittaa ylioppilastutkinto lähestyttyä 1800-luvun loppua. Perusteluiksi esitettiin, että naisten saaman sivistyksen myötä naisista tulisi valistuneempia yhteiskunnanjäseniä ja äitejä kuin ilman ylioppilastutkintoa. Toiveet suunnattiin kohti Pietaria, mutta Pietarissa tehdyn kielteisen päätöksen vuoksi naiset eivät kuitenkaan saaneet samanlaista oikeutta ylioppilastutkinnon suorittamiseen kuin miehillä oli. Mikäli nainen halusi saada ylioppilaslakin ja jatkaa sittemmin opintojaan yliopistossa, hänen oli saatava suostumus anomukseensa, jossa pyydettiin ”erivapautta sukupuolestaan”.¹⁷ Käytäntö jatkui vuoteen 1901 asti, jolloin naispuoliset ylioppilaskokelaat tulivat yhdenvertaisiksi miesten kanssa ja naisille avautui esteetön tie valkolakin tavoitteluun sekä mahdollisuus opintojensa jatkamiseen yliopistossa¹⁸.

Ylioppilastutkinto ei tarkoittanut aluksi lukion päättävää kypsyyskoetta, vaan tutkinnon funktiona oli toimia yliopiston sisäänpääsykokeena. Lukioluokat ja tutkinnon suorittanut oppilas merkittiin yliopiston kirjoihin riippumatta siitä, oliko hänellä aikomusta aloittaa opinnot yliopistossa vai ei.¹⁹ Ylioppilastutkinnon aseman on katsottu muuttuneen vuoden 1852 uudistuksen jälkeen. Uudistuksessa tutkinnon määriteltiin olevan osa lukion suorittamista.²⁰ Muutoksesta huolimatta lukion jälkeen suoritettavan tutkinnon painopisteen on katsottu edelleen pysyneen yliopiston sisäänpääsykokeena. Yhteiskunnassa keskusteltiin silti mahdollisuudesta muuttaa ylioppilastutkinto pelkästään lukion päättäväksi tutkinnoksi. Esitettyyn ajatukseen ei suhtauduttu myönteisesti, sillä ajankohtaa ei pidetty suotuisana muutokselle. Samanaikaisesti tehtiin kuitenkin muita, pienempiä muutoksia ja esimerkiksi ylioppilastutkintoon kuuluvien kirjallisten kuulustelujen paikka vaihtui yliopistosta kouluun.

21

Vuosi 1919 merkitsi ylioppilastutkinnolle muutosten aikaa, sillä aiemmin yliopistossa järjestetyt suulliset kuulustelutkin määrättiin pidettäväksi kouluissa. Näin ollen tutkinnon painopiste siirtyi yliopistoista kouluihin. Suuntausta vahvistivat asetuksen pyrkimykset, joissa kokeella saneltiin haluttavan mitata, miten paljon kokelas oli oppinut kouluvuosiensa aikana. Vuoden 1919 asetukselle on katsottu olleen tärkeää, että ylioppilastutkinto pääsi irti yliopiston

¹⁷ Kaarninen & Kaarninen 2002, 91.

¹⁸ Klinge 1989, 775.

¹⁹ Kaarninen & Kaarninen 2002, 85.

²⁰ Kaarninen & Kaarninen 2002, 77.

²¹ Kaarninen & Kaarninen 2002, 83- 84.

sisäänpääsytutkinnon leimasta ja siten oppikoulun oli mahdollista ottaa enemmän omaa tilaa.

22

Tyttökoulujen toiminnalle vuosi 1915 oli tärkeä, jolloin tyttökouluille säädettiin lainsäädäntöpohja. Vuoden 1915 säädöksen mukaan tyttölyseot muodostettiin rakentumaan keskikoulusta ja lukiosta. Suomen itsenäistyminen vaikutti maan koulujärjestykseen esimerkiksi haluna vähentää opiskeltavan venäjän kielen määrää. Vuonna 1918 säädettiin uusi lukusuunnitelma, joka koski myös tyttökouluja. Uusi lukusuunnitelma näytteli merkittävää roolia erityisesti tyttökoulujen lukioluokkien kannalta, sillä siinä tunnustettiin naissukupuolelle tarkoitetun kouluasteen merkitys ajatellen tyttöjen yliopisto-opintoja.²³ Yhteiskunnassa oli siis otettu harppaus eteenpäin, kun oli edetty mieltämään tyttöjen koulunkäynti mahdollisuutena yliopisto-opintoihin perinteisen tyttökouluajattelun sijaan. Perinteisestihän tyttökoulu oli painottanut pelkkää sivistysfunktiota, ja mikäli tyttöoppilas oli halunnut edetä pitemmälle, hän oli kohdannut opintiellään vaikeuksia, sillä 1800-luvun jälkipuolen valtiolliset tyttöoppikoulut olivat olleet suurin piirtein rinnasteisia pelkän keskikoulun kanssa. Yliopistoon jatkaminen olisi vaatinut lisäksi poikkeuslupaa aina 1900-luvulle saakka.²⁴

Kaikki oppikoulun aloittaneet nuoret eivät kuitenkaan tähänneet opinnoissaan yliopistoon saakka. Koulumaailmassa havahduttiin huomaamaan 1800-luvun jälkipuoliskolla koulunsa keskeyttäneiden runsas määrä.²⁵ Monet oppikoululaiset halusivat suorittaa oppikoulusta vain muutaman luokan. Tämän on katsottu olleen tavallista niiden nuorten piirissä, jotka suunnittelivat uraa perinteisillä keskiluokkaisilla aloilla. Tiettyihin ammatteihin tähtäävät nuoret halusivat nauttia oppikoulun tarjoamasta sivistyksestä, mutta eivät nähneet tarpeelliseksi suorittaa koulun kaikkia luokkia.²⁶ Yhteiskunnassa todettiin olevan syytä järjestellä oppikoulujärjestystä uudelleen. Uudelleenjärjestelyllä haluttiin mahdollistaa erillisen keskikoulututkinnon suorittaminen. Oppilaan olisi mahdollista suorittaa keskikoulututkinto, mikäli hän olisi suorittanut oppikoulusta viisi alinta luokkaa.²⁷ Keskikoulun puolustajat esittivät argumentteja, joissa he toivat esille sivistyksen tarjoamisen myös niille oppilaille, jotka eivät suunnitelleet akateemista uraa. Vastustajat puolestaan toivat

²² Ketonen 1980, 124; Kiuasmaa 1982, 225; Kaarninen & Kaarninen 2002, 164.

²³ Kiuasmaa 1982, 207–208.

²⁴ Ketonen 1977, 62–67; Klinge 1989, 775.

²⁵ Iisalo 1975, 23.

²⁶ Kivinen 1988, 33.

esille mielipiteensä siitä, että oppikoulu oli tarkoitettu kouluksi, joka valmisti ”korkeampaan sivistykseen”.²⁸

Suomalaisiin reaalilyseoihin oli perustettu 1890-luvulla kursseja, jotka päättyivät, kun oppilas oli käynyt koulua viisi vuotta. Samalla vuosikymmenellä alkoi yleistyä, etteivät alkeiskoulut toimineet enää samalla tavalla kuin aiemmin, vaan niistä on todettu alkaneen muodostua keskikouluja.²⁹ Keskikoulu virallistettiin vuonna 1914, jolloin koulun päätettiin olevan viisivuotinen ja koulun suoritettua saa päästötodistuksen³⁰. Keskikoulujen merkitys korostui erityisesti tyttölyseoiden kohdalla, sillä vuosina 1906–1908 toiminut koulukomitea piti tärkeänä keskikoulujen ulottamista juuri tyttölyseoihin. Lisäksi keskikoulua ei haluttu määritellä pelkäksi viiden vuoden jaksoksi, jonka jälkeen moni oppilas suuntasi työelämään. Kyseinen koulu tahdottiin nähdä myös pohjakouluna lukioluokille.³¹

Huolimatta, että tyttöjen yliopistollisen koulutuksen tarve oli vuoden 1918 lukusuunnitelman laatimisen aikana tunnustettu asia ja että tyttölyseoista oli mahdollisuus jatkaa yliopisto-opintoihin, tyttö- ja poikakoulujen lukusuunnitelmat muotoutuivat sisällöiltään erilaisiksi.³² Yhteiskoulujen juurtuessa Suomen maaperään ja molempien sukupuolten alkaessa opiskella samoja oppisisältöjä järjestelyä oli kritisoitu, koska sen oli arveltu koituvan naissukupuolelle liian rasittavaksi³³. Yhteiskunnassa suhtauduttiin tyttöjen koulunkäyntiin vuoden 1918 lukusuunnitelman laatimisen aikana samalla tavalla. Tästä mainittakoon, että niin käytännön taidot kuin opintojen liiallisen rasittavuuden minimoiminen piirsivät selkeästi jälkensä tyttökoulujen opintosuunnitelmiin.³⁴

Ehkä uuden lukusuunnitelman tärkein piirre tyttöjen koulutukselle oli kuitenkin, että sen myötä uusien tyttölyseoiden määrä kasvoi³⁵. Kuten Kiuasmaa on arvioinut, naissukupuolen yliopisto-opinnot mahdollistava lukio ei ollut vielä 1900-luvun alkupuolella siirtynyt valtion käsiin, vaan oli toiminut lähinnä yksityisten osapuolten varassa. Niinpä uudet valtion ylläpitämät tyttölyseot mahdollistivat yhä suuremmissa määrin tyttöjen lukioluokkien

---

²⁷ Kiuasmaa 1982, 44.

²⁸ Iisalo 1975, 34–35.

²⁹ Iisalo 1975, 12–21, 50–61.

³⁰ Iisalo 1975, 67.

³¹ Kiuasmaa 1982, 45.

³² Kaarninen 1995, 160.

³³ Salminen 1995, 26–27.

³⁴ Kiuasmaa 1982, 208.

³⁵ Kiuasmaa 1982, 208.

suorittamisen. Vuoden 1918 lukusuunnitelma jäi melko pitkäikäiseksi ollen voimassa vuoteen 1941 asti³⁶ ja käytössä myös Lappeenrannan tyttölyseossa sen kahden ensimmäisen toimintavuoden aikana. On todettu, etteivät tyttöjen ja poikien erilaisiksi muodostuneet oppisisällöt jääneet vaille seurausta nuorten tulevaisuudessa. Erilaiset lukusuunnitelmat aiheuttivat sukupuolten välisiä erilaisia opintoja ja niiden kautta erilaisen yhteiskunnallisen aseman muodostumisen.³⁷

1.2. Oppikoulutuksen asema itsenäisessä Suomessa

Oppikoululaitos oli levittäytynyt Suomen itsenäistymistä seuranneina vuosina eri puolille maata. Tosin on esitetty, että huolimatta ihmisten yhä enenemästä keskittymisestä kaupunkeihin ja taajamiin, lyseoja ja keskikouluja ei pystytty perustamaan yhtä nopeasti.³⁸ Uusia oppikouluja kuitenkin tarvittiin, sillä oppikoululaisten määrä kasvoi. Lappeenrannan tyttölyseon perustamisen aikoihin koko maassa joka seitsemästoista 7–15-vuotias oli oppikoulussa, kun vastaavasti pari vuosikymmentä aiemmin ainoastaan joka 25:s nautti oppikoulutasoisesta opetuksesta.³⁹ Lappeenranta paini siis samalla tavalla muiden suomalaisten kaupunkien kanssa oppikoulujen perustamiskysymysten ja kasvaneen oppilasmäärän parissa⁴⁰.

Kiuasmaa on todennut valtiollisten oppikoulujen lukumäärän kasvaneen vuosien 1918–1939 aikana peräti 62 prosentilla yksityisten koulujen menettäessä asemiaan. Samalla tavalla 1930-luvun lopulla lyseot olivat suhteessa keskikouluun vahvistaneet asemiaan. Oppikoulujen opetuskieli alkoi myös muuttua yhä enemmän ruotsista suomeksi.⁴¹ Ketonen on esittänyt valtion sekä suomen- että ruotsinkielisiä kouluja olleen lukuvuosina 1938–1939 yhteensä 89 kappaletta ja 1940–1941 yhteensä 83 kappaletta. Valtiollisten sekä suomen- että ruotsinkielisten tyttöoppikoulujen määrät olivat samoina lukuvuosina 25 ja 24.⁴²

---

³⁶ Kiuasmaa 1982, 208–209.

³⁷ Kaarninen 1995, 160.

³⁸ Kiuasmaa 1982, 229, 235.

³⁹ Waris 1948, 53.

⁴⁰ Herranen 1989, 338–339.

⁴¹ Kiuasmaa 1982, 229–231.

⁴² Ketonen 1980, 86.

Suomenkielisten ja lyseomuotoisten koulujen jatkaessa voitonkulkuaan myös 1930-luvun loppupuolella perustettu Lappeenrannan tyttölyseo kuului tähän kenttään.

Vaikka yhteiskunnassa suhtauduttiin vielä 1920- ja 1930-luvuilla eri tavalla tyttöjen ja poikien koulutukseen, ratkaisu perustaa molemmille sukupuolille erilliset koulut oli erilliskasvatustavoitteen lisäksi myös käytännöllinen tilanjärjestelykysymys. Ratkaisua pilkkoa yhteiskoulu tyttö- ja poikakouluksi käytettiin Lappeenrannan lisäksi useissa muissakin kaupungeissa. Ketosen mukaan ei voida siis varmasti sanoa, pidettiinkö erilliskasvatusta yhteiskasvatusta parempana ajan yhteiskunnassa., mutta mahdollista tämä on.⁴³ Voidaan olettaa, että Lappeenrannan tyttölyseon ollessa kyseessä erilliskasvatuksen taustalla oli todennäköisesti käytännöllinen tilaratkaisu eikä niinkään tietoinen tarkoituksperä kouluttaa tytöt pojista erillään⁴⁴.

Suomen itsenäistymisen aikoihin ja vielä muutamina itsenäistymisen jälkeisinä vuosikymmeninä oppikouluverkosto oli levittäytynyt pääasiassa kaupunkeihin. Tilanne alkoi kuitenkin vähitellen muuttua, kun maaseudullekin ryhdyttiin perustamaan oppikouluja. Tullessa 1930-luvun lopulle 36 % oppikouluista oli maaseudulla sijaitsevia. Näistä valtiollisten koulujen määrä oli huomattavasti pienempi, noin viisi prosenttia.⁴⁵ Ennen Lappeenrannan tyttölyseon perustamista Lappeenrannassa oli havaittu kaupunkioppikoulujen vetovoima. Kaupungin kouluihin saapuneista oppilaista osa tuli ympäröivistä kunnista, mikä merkinnee, ettei oppikouluverkko ollut vielä ehtinyt levittäytyä Lappeenrannan naapurikuntiin.⁴⁶

Koulutukseen suhtauduttiin 1930-luvun Suomessa kaksijakoisesti. Toisaalta ihmiset alkoivat vähitellen vaurastua ja ylimääräinen raha haluttiin sijoittaa lasten koulutukseen. Koulutus nähtiin välinearvona, jonka avulla oli mahdollista edetä yhteiskunnan paremmille paikoille.⁴⁷ Toisaalta on taas esitetty, että tietyille yhteiskuntaryhmille oli eriskummallinen ajatus lähettää oma jälkikasvu oppikouluun oppia saamaan. Veihän oppimäärän suorittaminen useita vuosia

---

⁴³ Ketonen 1980, 76–77.

⁴⁴ kts. Ketonen 1980, 76–77.

⁴⁵ Kiuasmaa 1982, 232.

⁴⁶ Herranen 1989, 284.

⁴⁷ Waris 1948, 52–53.

eikä oppikoulun suorittaminen tarjonnut välitöntä taloudellista hyötyä toisin kuin ansiotyössä käyminen.⁴⁸

Oppikouluun meno ei tarkoittanut automaattisesti ylioppilaslakin saantia ja opintojen jatkamista yliopistossa. Mervi Kaarninen on perehtynyt tutkimuksessaan tamperelaisten tyttöjen ja poikien koulunkäyntiin. Tutkimuksessa tulee ilmi, että 1920- ja 1930-luvun Tampereella moni tyttö tyytyi keskikoulututkintoon poikien jatkaessa sen sijaan useammin ylioppilastutkintoon saakka. Monelle aikalaiselle jo pelkästään oppikouluun pääsykin keskikoulututkinnon suorittamisesta puhumattakaan oli merkittävä etappi.⁴⁹

Monien oppikoululaisten päättäessä opintonsa keskikoulututkintoon yhä useammat sitä vastoin lunastivat valkolakin itselleen. Uusien ylioppilaiden kasvava määrä ei aiheuttanut aina pelkästään myönteisiä tunteita 1930-luvun Suomessa. Pohdittiinkin, onko ylioppilaita liikaa ja mistä kaikille löytyy opiskelu- ja työpaikka. Tyttöjä ja oppilaita työläistaustaisista kodeista virtasi yhä enemmän oppikouluihin, ja myös tämä tosiseikka mietitytti päättäjiä.⁵⁰

Huolimatta ylioppilaiden kasvavan määrän aiheuttamasta huolesta oppikoulua ja koulutusta ylipäänsä pidettiin arvossa myös aikana, jolloin Lappeenrannan tyttölyseo perustettiin. Onkin todettu, että monet oppilaat uhrasivat runsaasti aikaa ja energiaa, jotta koulunkäynti sujuisi mahdollisimman hyvin. Samalla tavalla useat työläistaustaisten oppilaiden vanhemmat tekivät kenties ennakkoluulojakin herättäneen päätöksen lähettäessään lapsiaan opintielle.⁵¹

1.3. Tyttöjen koulunkäyntimahdollisuuksien kehittyminen Lappeenrannassa

Lappeenrannalle on ominaista, että tytöillä oli mahdollisuudet opinkäyntiin 1700-luvulla. Koulun käynnin mahdollisti kahdesta luokasta muodostunut koulu, joka oli tarkoitettu

---

⁴⁸ Kiuasmaa 1982, 243.

⁴⁹ Kaarninen 1995, 183.

⁵⁰ Kiuasmaa 1982, 227–228; Kaarninen 1995, 151.

⁵¹ Kiuasmaa 1982, 243, 293,

molemmille sukupuolille.⁵² Varsinaisesti tyttökouluna kaupungissa toimi vuosina 1810–1815 Die Töchter-Schule zu Willmanstrand. Koulu ei ehtinyt tarjota naissukupuolelle opillista sivistystä kuitenkaan kovinkaan kauan, sillä koulun toiminta päättyi viiden toimintavuoden jälkeen.⁵³ Die Töchter-Schule zu Willmanstrand-tyttökoulun toiminnassa on pidetty edistyksellisenä piirteenä sitä, että kaupunki rahoitti koulun toiminnan⁵⁴. Tyttökoulu oli tarkoitettu sekä ”säätyläisten että talonpoikien tyttärille”, eli koulua ei ollut tarkoitettu vain ylimpien kerrostumien tyttöjen opiskelupaikaksi. Perheet, joilla oli taloudellisia resursseja, lähettivät kuitenkin usein tyttärensä opiskelemaan Haminaan tai Viipuriin.⁵⁵ Myöhemmin 1800-luvulla tyttöjen koulunkäyntitarpeesta vastasivat lähinnä kaupungin yksityishenkilöiden ylläpitämät pientenlastenkoulut, joiden oppilaspohja muodostui molempien sukupuolten edustajista⁵⁶.

Valtiollinen alkeiskoulu aloitti toimintansa Lappeenrannassa vuonna 1884. Koulu oli aluksi suunnattu vain pojille. Kolme vuotta myöhemmin kouluun ryhdyttiin ottamaan myös tyttöjä, jotta koulun oppilasluku saataisiin näyttämään paremmalta.⁵⁷ Kyseinen koulu vaihdettiin Reaali- ja porvarikouluksi kahdeksan vuotta perustamisensa jälkeen. Vuonna 1899 koulun nimi muutettiin Lappeenrannan suomalaiseksi yhteiskouluksi, koska ilmassa oli haaveita saada koulu vielä yliopistoon johtavaksi.⁵⁸ Koska Lappeenrannan suomalaisessa yhteiskoulussa ei ollut mahdollista suorittaa lukion oppimäärää, yliopistoon haluavien oli suoritettava vaadittava oppimäärä jossakin toisessa kaupungissa. Lappeenrantalaiset suorittivat suhteellisesti eniten lukiolukia Viipurissa tai Helsingissä. Lappeenrannan historiategoksen vuosilta 1812–1917 kirjoittanut Anu Talka toteaa tutkimuksessaan, että lappeenrantaissyntyisen nuoren opintie ei johtanut kuitenkaan kovin usein vuosina 1888–1904 yliopiston porteille asti.⁵⁹ Kaupunkilaisten toive saada yhteiskoulu yliopistoon johtavaksi muuttui todeksi vuonna 1902, jolloin yhteiskoulusta tuli kahdeksanluokkainen ja yliopistoon johtava.⁶⁰

---

⁵² Castren 1957, 14.

⁵³ Akiander 1866, 362; Castren 1957, 66; Ketonen 1977, 12.

⁵⁴ Castren 1957, 15.

⁵⁵ Castren 1957, 66, 224.

⁵⁶ Castren 1957, 224.

⁵⁷ Castren 1957, 546–548.

⁵⁸ Murto 1946, 3; Sallinen 1992, 9–10.

⁵⁹ Talka 2005, 415.

⁶⁰ Sallinen 1988, 11.

Yksityinen koulu kärsi kuitenkin taloudellisista vaikeuksista ja se muutettiin valtiolliseksi vuonna 1928. Samalla koulun nimi muuttui yhteislyseoksi. Oppikoululaisten määrä kasvoi jatkuvasti ja 1930 perustettiin yksityisin voimavaroin viisiluokkainen Lappeenrannan yhteiskoulu. Lappeenrannassa toimi siis vuoden 1930 jälkeen kaksi oppikoulua: valtiollinen yhteislyseo ja yksityinen yhteiskoulu. Uusi yhteiskoulu joutui kuitenkin kasvokkain taloudellisten pulmien kanssa. Niinpä eduskunnan sivistysvaliokunnalle annettiin esitys, jossa ehdotettiin kouluista muodostettavaksi tyttö- ja poikakoulu. Esitykseen annettiin myönteinen vastaus. Yhteislyseo siirtyi vuonna 1939 poikakouluksi ja sitä alettiin nimittää Lappeenrannan lyseoksi. Yhteiskoulu puolestaan muuttui valtiolliseksi tyttökouluksi nimeltä Lappeenrannan tyttölyseo. Uusi tyttölyseo aloitti toimintansa samana vuonna lyseon kanssa.⁶¹

---

⁶¹ Herranen 1989, 284-286.

2. TUTKIMUKSESTA

2.1. Tutkimustehtävä ja tutkimusperinne

Tutkimukseni liittyy aihevalinnan vuoksi läheisesti koulutuksen historian saralla tehtyyn tutkimukseen ja sen edustamaan tutkimusperinteeseen. Koulutushistorian tutkimus on perinteisesti ollut suosittu tutkimuskohde, mutta nimenomaan naissukupuolen koulutushistoriaa ei ole Suomessa juurikaan valotettu⁶². On todettu koulutuksen historian tutkimuksen keskittyneen paljolti suurten linjojen ja muutosten analysointiin. Sen sijaan tutkimuksessa ei ole juurikaan näkynyt perehtymistä tyttöjen koulutien tarkasteluun, vaikka koulutuksen on katsottu olleen tärkeässä asemassa naisen yhteiskunnallisen roolin kehittymiselle.⁶³

Perustelen aihevalintaani edellä kuvatuilla seikoilla. Tarkoitukseni on tuoda työni kautta esille keskikokoisen itäsuomalaisen kaupungin tyttölyseon oppilaat, jotka aloittivat oppikoulutaipaleensa 1930-luvun lopulla–1950-luvun puolivälin välisenä ajanjaksona. Juuri heidänkaltaistensa- ja ikäistensä tyttöjen koulutusvaiheet ovat jääneet usein pimentoon⁶⁴. Näin ollen pro gradu-työni painopiste ei ole Lappeenrannan tyttölyseon perustamisessa tai tyttölyseon myöhempien vaiheiden tarkastelussa niin, että tutkimuskohteena olisi Lappeenrannan tyttölyseo oppikouluna aikansa yhteiskunnassa. Päähuomion kohteena tässä työssä sen sijaan ovat oppikoulun kasvatit eli koulun oppilaat, mikä tuo tutkimukseen myös mikrohistoriallisen sävyn. Pyrin vastaamaan kysymyksiin, miltä alueelta ja minkälaisista perheistä tytöt saapuivat Lappeenrannan tyttölyseoon. Pro gradu-työssä selviää, kuinka moniin ja millaisiin rikkeisiin tyttölyseolaiset syylistyivät ja millaiset olivat näistä rikkeistä langetetut rangaistukset. Tutkimuksessa selvitetään lisäksi, kuinka suuri osa oppilaista keskeytti oppikoulunkäynnin ja mitkä olivat syyt tähän. Työssä tarkastellaan myös oppilaita, jotka suorittivat tyttölyseon koko 9-vuotisen oppimäärän ja kirjoittivat ylioppilaisiksi. Viimeiseksi tarkastelu kohdistetaan Lappeenrannan tyttölyseosta kirjoittaneisiin ylioppilaisiin, joiden mainitaan kirjautuneen yliopistoon.

---

⁶² Kaarninen 1995, 16.

⁶³ Kaarninen 1995, 16.

⁶⁴ Kaarninen 1995, 16.

Lisäsyvyyttä tutkimuskysymysten käsittelylle on tarkoitus yrittää saada liittämällä oppilaiden sosiaalinen tausta mukaan tarkasteltaessa useita rikkeitä tehneitä, tyttölyseon keskeyttäneitä, ylioppilaaksi kirjoittaneita sekä yliopistoon menneitä. Sosiaalisen taustan tarkastelun avulla on mahdollista selvittää, oliko esimerkiksi tyttölyseon oppilasrakenteessa jokin yhteiskuntaryhmä yliedustettuna suhteessa muihin tai jättivätkö johonkin tiettyyn yhteiskuntaryhmään kuuluvat oppikoulun kesken muita useammin.

Vastaukset asetettuihin tutkimuskysymyksiin on tarkoitus saada valitsemalla neljä otosvuotta noin viiden vuoden välein. Vuodet ovat 1939, 1945, 1950 ja 1955. Otantavuosina aloittaneiden oppilaiden koulu-uraa tarkastellaan tutkittaessa sittemmin koulusta eronneita, ylioppilaaksi kirjoittaneita ja yliopistoon jatkaneita. Otosvuosista ensimmäinen edustaa tyttölyseon ensimmäistä toimintavuotta, toinen talvi- ja jatkosodan jälkeistä aikaa ja viimeisimmät vuodet antavat kuvan tyttölyseon toiminnan keskivaiheilta. Otosvuosia ei ole mahdollista ulottaa enää koulun viimeiselle toimintavuosikymmenelle 1960-luvulle, sillä oppilasmatrikkelitiedot muuttuvat tällöin puutteellisiksi. Tyttölyseossa tehtyihin rikkeisiin ja niitä seuranneisiin rangaistuksiin pureudutaan kuuden otantalukuvuoden (1945–1946, 1950–1951, 1955–1956, 1960–1961, 1965–1966 ja 1967–1968) avulla.

Koulutuksen historiaa käsittelevä tutkimusperinne on mahdollista jakaa perusteellisiin ja laajoihin oppikoululaitoksen kehittymistä koskeviin esityksiin, oppikoulua käsitteleviin teoksiin, joissa tuodaan korostuneemmin esille tyttöjen koulutusvaiheet oppikoulujärjestelmässä sekä yksittäisiin tiettyä oppilaitosta koskeviin historiikkeihin⁶⁵. Tässä työssä on erityisesti hyödynnetty Kyösti Kiuasmaan (1982) *Oppikoulu 1880–1980*-teosta sekä Osmo Kivisen (1988) *Koulutuksen järjestelmäkehitys*-tutkimusta. Molemmat tutkimukset valaisevat oppikoulujärjestelmää myös siltä ajalta, jolloin Lappeenrannan tyttölyseo oli toiminnassa ja mahdollistavat tyttölyseon oppilaista saamieni tutkimustulosten vertailun esimerkiksi Kiuasmaan esittämiin koko maan oppikoululaisia koskeviin taulukoihin. Tyttöoppikoulujen vaiheiden kehittymiseen sekä autonomian että itsenäisyyden ajalla perehdytään Liisa Ketosen tutkimuksissa. Ketosen tutkimus liikkuu myös valtakunnallisella tasolla kuten Kiuasmaan ja Kivisen teokset. Ketosen työssä sivutaan kuitenkin myös omaa aiheuttani, sillä kerrottaessa itsenäisyyden aikana perustetuista tyttöoppikouluista mainitaan muutamalla rivillä Lappeenrannan tyttölyseonkin perustaminen⁶⁶. Naissukupuolen

⁶⁵ kts. esim. Kaarninen 1995, 16.

⁶⁶ Ketonen 1980, 59.

oppikoulunkäyntiä tutkitaan myös Mervi Kaarnisen (1996) väitöskirjassa, joskin näkökulma on tarkemmin suuntautunut lyhyempää ajanjaksoon ja yhteen kaupunkiin. Tutkimuksessa tarkastellaan tamperelaisten tyttöjen koulutietä niin ammatillisissa oppilaitoksissa kuin oppikouluissakin 1920- ja 1930-luvuilla.

Oppikoulutuksesta Lappeenrannassa kertovat Liisa Castrenin kirjoittama (1957) Lappeenrannan kaupungin historia vuosilta 1812–1918 sekä ajallisesti tuoreempi työryhmän kokoama (1989) kaupungin historia vuosilta 1917–1966. Aimo Sallinen on kirjoittanut historiikkiteoksen Lappeenrannan lyseosta, joka toimi Lappeenrannan tyttölyseon kanssa samanaikaisesti. Erityisesti vuonna 1989 ilmestynyt Lappeenrannan kaupungin historia sekä lyseota koskeva historiikkiteos antavat näkökulmaa tyttölyseon aikaiseen Lappeenrantaan.

Koulujen rikkomus- ja rangaistuskulttuuriin on perehdytty jonkin verran. Esimerkkinä voidaan mainita Oulun yliopistossa tehty Jukka Gronowin tutkimus (1971) *Rangaistuskäytäntö kouluissa*. Tutkimuksessaan Gronow perehtyy siihen, millaisia olivat oululaisissa kouluissa tehdyt rikkomukset ja niistä saadut rangaistukset. Työssä esiintyy myös laajempi perspektiivi, sillä siinä pyritään selittämään, vaikuttiko esimerkiksi oppilaan vanhempien edustama yhteiskunnallinen asema oppilaan tekemien rikkeiden laatuun ja määrään. Tuulia Lampela ja Pertti Toukomaan ovat tahoillaan tutkimuksissaan paneutuneet siihen, mitkä seikat vaikuttivat oppikoululaisen koulussa saamiin rangaistuksiin ja vaikuttiko oppilaan edustama yhteiskuntaryhmä hänen tekemiensä rikkeiden määrään.

Kyösti Kiuasmaa tarkastelee teoksessaan *Oppikoulu 1880–1980*, millä tavalla oppikouluopettajat suhtautuivat oppilaidensa tuomittaviksi katsottuihin tekoihin ja millaiset teot luokiteltiin tuomittaviksi 1900-luvun alussa. Kiuasmaa on rikkeisiin ja rangaistuksiin perehtyessään ottanut komparatiivisen näkökulman verraten poika- ja tyttölyseoiden tuomittavia tekoja keskenään. Myös Laila Halonen on selvittänyt kirjassaan *Karjalaisen koulun taival, Värtsilän suomalaisesta reaaliyhteiskoulusta Joensuun normaalikouluksi*, millaisia rikkeitä ja rangaistuksia kyseisessä koulussa merkittiin rangaistuskirjaan lähes viiden vuosikymmenen aikana.

2.2. Lähteet

Pro gradu-työssä on käytetty pääasiallisina lähteinä Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirjaa vuosilta 1939–1975 sekä tyttölyseon oppilasmatrikkelitietoja. Lappeenrannan yhteislyseon rangaistuskirjaa on hyödynnetty verrattaessa tyttölyseolaisten rikkeitä poikien rangaistaviksi luokiteltuihin tekoihin. Yhteislyseo-nimestään huolimatta koulu toimi vuosina 1939–1968 pelkästään pojille tarkoitettuna oppikouluna. Tyttölyseon musta kirja eli Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja vuosilta 1939–1975 antaa tietoa, miten paljon tyttölyseon oppilaat tekivät rikkomuksia, millaisia rikkomukset olivat laadultaan ja millaisia rangaistuksia rikkeistä seurasi. Toisin kuin kirjan nimi antaa ymmärtää, rangaistuskirjan seitsemän viimeistä vuotta eivät käsittele enää tyttölyseolaisten rikkeitä, vaan koulu oli muuttunut tällöin yhteislyseoksi. Rangaistuskirja päättyy vuoteen 1975, jolloin siirryttiin käyttämään peruskoulun rangaistuskirjaa. Rikkomuksia käsittelevä kirja on jaettu sarakkeisiin. Sarakkeet kertovat rikkomuksen päivämäärän, rangaistavaan tekoon syyllistyneen oppilaan nimen sekä luokan, rangaistuksen syyn, rangaistuksen, sanktiosta päättäneen opettajan nimen ja mikäli rikettä seurasi jälki-istuntorangaistus, kirjaan on merkitty istumarangaistusta valvoneen opettajan nimi. Sarakkeet on täytetty lähes poikkeuksetta huolellisesti. Vain muutamissa tapauksissa oppilaan luokka on jätetty merkitsemättä tai tuomittava teko seuraamuksineen on kirjattu joitakin päiviä myöhässä rangaistuskirjaan niin, että rangaistusten muuten kronologinen listaus kärsii hieman

Riippuen mustan kirjan täyttäjistä kaksi identtistä rangaistavaa tekoa on voitu kirjoittaa erilaisin sanankääntein. Esimerkiksi luvaton sisällä olo välitunnilla ilmenee määritelmien ”*luvaton sisälläolo ja piileskely*”, ”*luvaton WC:ssä olo välitunnilla*”, ”*WC:ssä lukeminen välitunnilla*” tai ”*ullakon ovella piileskely välitunnilla*”. Myös tottelemattomuus on ilmaistu synonyymein ”*omavaltainen/sopimaton/röyhkeä/julkea käytös*” tai ”*sopimaton esiintyminen*”. Tyttölyseon oppilaiden rikkeet on koottu yhteen samaksi ryhmäksi, mikäli on voinut päätellä erilaisten ilmausten tarkoittavan samaa asiaa. Esimerkiksi luvaton poissaolo-otsakkeen alla ovat määritelmät ”*jäänyt pois jälki-istunnosta*”, ”*jatkuva luvaton poissaolo tunneilta*”, ”*luvaton poissaolo koulusta*” ja ”*luvaton kaupassa käynti*”.⁶⁷ Yksi merkintä rangaistuskirjassa on laskettu yhdeksi rangaistavaksi teoksi. Mikäli samaan merkintään on kirjoitettu kahden

---

⁶⁷ Liite 4.

henkilön nimet, rangaistavia tekoja on siinä tapauksessa kaksi huolimatta vain yhdestä merkinnästä.

Oppilasmatrikkelitiedot sisältävät jokaisesta tyttölyseolaisesta täytetyn oppilasmatrikkelikortin. Kortin sisältämät tiedot kertovat oppilaan nimen, syntymäajan, uskonnon, syntymä- ja kotipaikkakunnan, vanhempien ammatit ja yhteiskuntaryhmän, tyttölyseon aloittamisajankohdan, oppikoulun päättämisaikankohdan ja syyn koulun päättämiseksi. Tiedoista ilmenee myös oppilaan koulumatkan pituus kilometreissä, oppikoulussa saatujen arvosanojen keskiarvo, mahdolliset ehdot ja luokalle jäämiset sekä oliko oppilas kokonaan vai osittain lukukausimaksuista vapautettu vapaaoppilas vai lukukausimaksun kokonaan maksava.

Ongelmallisimmaksi oppilasmatrikkelitietojen parissa työskentelyssä muodostuivat puutteellisesti täytetyt kortit sekä oppilaiden vanhempien edustamien yhteiskuntaryhmien kirjava luokittelu. Luokittelulle on tyypillistä, että ensimmäisinä otosvuosina ammatit jaotellaan selkeästi suhteellisen suppeisiin yhteiskuntaryhmiin. Myöhempien otosvuosien aikana ammattiluokittelut monimutkaistuvat niin, että saman vuoden aikana tietyn ammatin edustaja on voitu sijoittaa kolmeen eri sosiaaliryhmään. Monimutkaisen luokittelun syynä on mitä ilmeisimmin se, että oppilasmatrikkelikortteja täytti todennäköisesti useampi henkilö ja jokainen tulkitse osittain subjektiivisesti, mihin ryhmään kyseisen ammatin edustaja kuului, vaikkakin koulussa oli todennäköisesti käytössä yleinen sosiaaliryhmiin jaottelua koskeva opas. Toinen vaihtoehto on, että oppilaiden vanhemmat ilmaisivat itse oman näkemyksensä, mihin yhteiskuntaryhmään he mielsivät kuuluvansa ja koulun henkilökunta täytti oppilasmatrikkelikortteihin vanhempien antamat tiedot.

Tässä tutkimuksessa on päädytty käyttämään Kaarnisen käyttämää ammattien luokittelua johtuen oppilaiden vanhempien edustamien ammattien vaihtelevasta sijoittelusta yhteiskuntaryhmiin. Luokittelussa ammatit ryhmitellään kuuluviksi virkamies-, työväki-, kauppias ja liikkeenharjoittajat-, talolliset- ja maanviljelijät-ryhmiin.⁶⁸ Tässä työssä oppilaan sosiaalinen asema on määritelty pelkästään isän edustaman ammatin mukaan. Syynä tähän on, että etenkin ensimmäisten otosvuosien aikana oppilaan äidille ei ole yleensä merkitty lainkaan omaa ammattia. Vasta viimeisenä otosvuotena 1955 oppikoulun aloittaneiden oppilaiden äideillä alkaa olla suuremmissa määrin omia ammatteja. Etenkin ensimmäisten otosvuosien

kohdalla mikäli äidillä on ammatti, syynä ammatin hankintaan on todennäköisesti ollut usein isän kuolema. Muutamissa sellaisissakaan tapauksissa, joissa perheen isä on kuollut, äidillä ei ole välttämättä aina matrikkelitietojen mukaan ammattia tai sitä ei ole ainakaan kirjattu oppilastietoihin.

Puutteellisesti täytetyistä matrikkelikorteista puuttuvat kokonaan tiedot tyttölyseon päättämisestä, eli onko oppilas eronnut tai erotettu koulusta tai lopettanut oppikoulunkäynnin keskikoulun päättämisen tai ylioppilaaksi kirjoittamisen myötä. Korteille on luonteenomaista, että ne on täytetty täsmällisesti niiden oppilaiden kohdalla, jotka aloittivat koulunkäyntinsä tyttölyseon ensimmäisenä toimintavuotena. Myöhempinä otosvuosina todennäköisesti kasvaneen oppilasmäärän myötä puutteellisesti täytettyjen korttien määrä kasvaa. Tässä työssä on huomioitu ainoastaan kokonaan täytetyt oppilasmatrikkelikortit.⁶⁹

---

⁶⁸ Liite 2.

⁶⁹ Liite 1.

3. LAPPEENRANNAN TYTTÖLYSEO 1939–1968

Lappeenrannan tyttölyseo antoi tytöille oppikoulutasoista ja yliopistoon johtavaa opetusta yhteensä 29 vuoden ajan. Koulua kutsuttiin epävirallisessa kielenkäytössä Tipulaksi. Kiuasmaa toteaa Tarjanteen, Tuompon ja Relanderin mukaan, että tuonkaltaisilla kutsumanimillä tyttökouluja tai tyttökoululaisia yleisesti kutsuttiin ⁷⁰. Mikäli oppilas suoritti koulusta sekä keskikoulun oppimäärän että lukioluokat, hänen koulutaipaleensa muodostui yhdeksän vuoden mittaiseksi. Lähes kolmenkymmenen toimintavuoden aikana niin tyttölyseon oppilasmäärä kuin toimintaresurssitkin muuttuivat. Tarkastellessa koulun oppilasmäärää koko tyttölyseon olemassaolon aikana voi huomata, että koulun toiminnalle oli tyypillistä jatkuvasti kohoava oppilasmäärä. Kuuden toimintavuoden jälkeen vuonna 1945 oppilaita oli koulussa 335. Koulun rehtori kirjoittaa saman lukuvuoden vuosikertomuksessa oppilasmäärästä seuraavaa: ”*On näet huomattava, että koulun sekä luokka- että oppilaskoko kasvoivat hyvin nopeasti niin, että syksyllä 1944 oli koulussa jo 17 luokkaa, vaikka silloin VI luokka oli koulun korkein.*”⁷¹ Vuosien kuluessa oppilasmäärän kasvu ei osoittanut hidastumisen merkkejä, vaan jo neljän vuoden kuluttua vuosikertomuksessa todettiin koulussa olevan jo noin 500 oppilasta. Lukuvuonna 1951–1952 määrä oli noussut 523 tyttölyseolaiseen ja lukuvuonna 1954–1955 tyttölyseossa opiskeli noin 600 tyttöä.⁷²

Tyttölyseon viimeisenä lukuvuotena 1967–1968 koulun oppilasmäärä oli kohonnut jo 715 lyseolaiseen⁷³. Kiuasmaa on esittänyt tutkimuksessaan tuloksen, jonka mukaan vuodet 1950 – 1971 merkitsivät sekä valtiollisille kouluille että yksityiskouluille yhä kasvavaa oppilasmäärää. Tutkimuksessa on vertailtu koko maan valtiollisten koulujen oppilasmäärää ja Kiuasmaan saamien tulosten mukaan koulujen oppilasmäärä yli kaksinkertaistui lukuvuodesta 1950–1951 lukuvuoteen 1965–1966. Ilmiötä selitetään suurilla ikäluokilla.⁷⁴ Onkin esitetty, että myös Lappeenrannassa syntyvyyden kasvu yhdistettynä kaupunkiin muuttaneiden ihmisten korkeaan määrään vaikutti koulujen oppilasmäärään⁷⁵. Tyttölyseon vuonna 1951 valmistunut uusi koulurakennus saattoi myöskin osaltaan vaikuttaa oppilasmäärän nousujohtoisuuteen, sillä tarjosihan uusi rakennus koulun toiminnalle aiempaa paremmat

⁷⁰ Kiuasmaa 1982, 138.

⁷¹ Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseon vuosikertomukset 1945–1946, 3. Db:1. LKA.

⁷² Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseon vuosikertomukset 1949–1950, 4; 1951–1952, 26; 1954–1955, 3. Db:1. LKA.

⁷³ Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseon vuosikertomukset 1967–1968. Db:1. LKA.

⁷⁴ Kiuasmaa 1982, 398–399.

⁷⁵ Herranen 1989, 338.

puitteet⁷⁶. Ennen koulurakennuksen valmistumista tyttölyseo oli toiminut vanhanaikaisissa ja ahtaissa tiloissa sekä joutunut vuokraamaan tiloja muilta kouluilta⁷⁷. Tosin on otettava huomioon, että uusikaan rakennus ei ollut pitkään riittävän tilava, sillä lukuvuoden 1954–1955 vuosikertomuksessa todetaan tilanahtaus, joka johtui kasvaneen oppilasmäärän lisäksi samassa rakennuksessa toimineesta Lappeenrannan keskikoulusta⁷⁸.

Tyttölyseon toiminta-aikana koulun johdossa ehti olla yhteensä viisi rehtoria. Toivo Warpio oli ensimmäinen rehtori, jonka vastuulla koulu oli sen perustamisvuodesta 1939 alkaen aina vuoteen 1949 saakka, jolloin rehtori Warpio siirtyi virastaan eläkkeelle. Hän ehti työskennellä rehtorin virassa suhteellisen kauan. Warpio oli ollut tyttölyseon edeltäjän, Lappeenrannan yhteiskoulun rehtorina alkaen vuodesta 1932 jatkaen työtään koulun toiminnan loppumiseen saakka. Hänen seuraajanaan jatkoi yhden lukuvuoden ajan Helvi Saarinen. Ilmeisesti seuraavaksi rehtoriksi oli ajateltu yhtä tyttölyseon opettajista, Eino Suomista, mutta hän ehti hoitaa koulun johtajan tehtäviä vain kesän 1950 ajan. Eino Suominen kuoli syksyllä 1950. Hänen jälkeensä koulua johti yhdeksän vuoden ajan Maissi Komonen. Tyttölyseon viimeisenä rehtorina toimi vuodesta 1959 vuoteen 1968 Hilikka Nykänen. Yhtäläistä koulua johtaneille rehtoreille oli, että he opettivat tyttölyseossa ennen siirtymistään koulun johtoon.⁷⁹

Tyttölyseon opettajiin kuului niin virkaatekeviä lehtoreita, vakinaisia opettajia kuin tuntiopettajiaakin. Koulun ensimmäisestä arkistossa säilyneestä vuosikertomuksesta lukuvuodelta 1945–1946 on laskettavissa, että kyseisenä lukuvuotena koulussa oli neljä vakinaista, kuusi virkaa tekevää sekä yhdeksän tuntiopettajaa. He opettivat yhteensä yli 300 tyttölyseolaista siten, että luokalla oli keskimäärin 32–45 oppilasta.⁸⁰ Samaan aikaan valtakunnallisella tasolla tuntiopettajien määrän on laskettu olleen 43 prosenttia⁸¹. Mikäli Lappeenrannan tyttölyseon opettajakunnasta lasketaan tuntiopettajien prosentuaalinen osuus lukuvuoden 1945–1946 osalta, määräksi muodostuu hieman valtakunnallista keskitasoa korkeampi luku, 47 prosenttia. Verrattaessa lukuvuoden 1945–1946 opettajamäärää koulun viimeiseen lukuvuoteen 1967–1968 on nähtävissä, että jälkimmäisenä esimerkivuotena koulussa opetti huomattavasti enemmän vakinaisia ja tuntiopettajia, mikä selittyy kasvaneella

⁷⁶ Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseo vuosikertomukset 1951–1952, 3. Db:1. LKA.

⁷⁷ Herranen 1989, 339; Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseon vuosikertomukset 1947–1948, 3; 1948–1949, 3. Db:1. LKA.

⁷⁸ Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseon vuosikertomukset 1954–1955, 3. Db:1. LKA.

⁷⁹ Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseon vuosikertomukset 1932–2000. Db:1. LKA.

⁸⁰ Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseon vuosikertomukset 1945–1946, 4. Db:1. LKA.

⁸¹ Kiuasmaa 1982, 397.

oppilasmäärällä. Lukuvuotena 1967–1968 vakinaisten opettajien määrä oli noussut neljästä opettajasta kahdeksaentoista ja tuntiopettajien määrä yhdeksästä yhdeksäentoista. Sen sijaan virkaatekevien lehtoreiden määrä oli laskenut kuudesta kolmeen, mikä selittynee mitä luultavimmin sillä, että monet virkaatekevät lehtorit on voitu laskea vakinaisiin opettajiin.⁸²

Rehtorin ja opettajien lisäksi koulussa toimi vanhempainneuvosto, johon kuului viisi henkilöä. Vanhempainneuvosto kuului osana oppikoulujen hallintoon siten, että neuvoston tärkein tehtävä oli huolehtia osaltaan koulun ja kodin yhteistyön parantamisesta. Käytännön tasolla tämä ilmeni, että vanhempainneuvostolaisilla oli oikeus tiedonsaantiin lyseolaisista sekä koulun opettajista ja mahdollisuus seurata oppitunteja.⁸³ Vuosikertomuksista on nähtävissä, että vanhempainneuvostoon kuuluneet sitoutuivat tehtäväänsä useiden lukuvuosien ajaksi. Kuten on aiemmin mainittu, Lappeenrannan tyttölyseo oli valtiolle kuuluva koulu. Näin ollen tyttölyseo sai valtiolta avustuksia, jotka mahdollistivat koulun toiminnan. Etenkin välittömästi sodan jälkeisinä vuosina koululla oli pulaa esimerkiksi kokoelmista sekä opetusvälineistä. Valtiolla ei riittänyt taloudellisia resursseja sota-ajan jälkeen kuin valtiollisten koulujen ainoastaan välttämättömistä tarpeista huolehtimiseen. Niinpä koulun taloudelliselle tilanteelle olikin tärkeää vuosikertomuksissa mainitut kaupungilta ja yksityisiltä henkilöiltä saadut avustukset. Esimerkkeinä avustuksista mainitaan konkreettisia asioita kuten lisäykset luonnontieteellisiin kokoelmiin tai ikkunaverhot uuden koulutalon luokkahuoneisiin.⁸⁴

Vähitellen 1950-luvun kuluessa tyttölyseon taloudellinen tilanne parani siinä määrin, että oppilaille oli mahdollista jakaa stipendejä sekä opintoapurahoja. Tyttölyseota varten oli perustettu oma stipendirahasto, jonka toiminta oli Lappeenrannan kaupungin rahatoimiston vastuulla. Ilmeisesti koulun parantuneesta taloudellisesta tilanteesta ja kasvaneesta oppilasmäärästä johtuen tyttölyseon oppilastoiminta laajeni selvästi koulun toimintavuosikymmenien aikana. Esimerkiksi lukuvuoden 1945–1946 vuosikertomuksissa mainitaan, että koulussa oli toiminut teinikunta sekä urheilu- ja raittiuskerhot. Noin 10 vuotta

⁸² Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseon vuosikertomukset 1945–1946, 4; 1967–1968, 6. Db:1. LKA.

⁸³ Sallinen 1992, 32.

⁸⁴ Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseon vuosikertomukset 1945–1946, 23; 1951–1952, 3; 1952–1953, 23. Db:1. LKA.

myöhemmin edellä mainitun toiminnan lisäksi koulussa kerrotaan olleen kristillinen tyttökerho, luonnontieteellinen kerho sekä partiolippukunta Nuotiotytöt.⁸⁵

Tyttölyseon toiminnassa lukuvuosi 1967–1968 oli viimeinen kokonainen toimintavuosi, jolloin koulu oli pelkästään tytöille tarkoitettu. Koulun vuosikertomuksessa asiasta kerrotaan seuraavasti: ” *Koulu-uudistus. Helmikuun 16. päivänä 1968 annetussa asetuksessa N:o 118/68 3§:ssä säädetään, että Lappeenrannan tyttölyseo, joka on toiminut yhdeksänluokkaisena tyttölyseona, muutetaan 1. päivästä syyskuuta 1968 lukien asteittain kahdeksanluokkaiseksi Kimpisen yhteislyseo-nimiseksi yhteislyseoksi. Kimpisen yhteislyseossa noudatetaan valtion yhteislyseoille vahvistettua lukusuunnitelmaa.*”⁸⁶ Lappeenrannan tyttölyseon muuttaminen kahdeksanluokkaiseksi Kimpisen yhteislyseoksi johtui asetuksesta, jonka mukaan kaikkien valtiollisten oppikoulujen, jotka mahdollistivat yliopistoon pyrkimisen, oli muututtava kahdeksanluokkaisiksi yhteiskouluiksi. Tämä puolestaan johtui pian tapahtuvasta peruskoulujärjestelmään siirtymisestä.⁸⁷

⁸⁵ Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseon vuosikertomukset 1945–1946, 1955–1956. Db:1. LKA.

⁸⁶ Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseon vuosikertomukset 1967–1968, 6. Db:1. LKA.

4. OPPILAIKEN ALUEELLINEN TAUSTA

4.1. Kotipaikkakunta

Alla olevaan taulukkoon on koottu tyttölyseolaisten kotipaikkakunnat neljän otosvuoden ajalta. Kotipaikkakuntatietoja kerättyä on otettu huomioon vain täydellisesti täytetyt oppilasmatrikkelikortit⁸⁸. Oppilasmatrikkelitietoihin on merkitty oppilaan sekä syntymä- että kotipaikkakunta. Syntymäpaikkakunta kertoo nimensä mukaisesti paikan, jossa oppilas on syntynyt. Syntymäpaikka ei kuitenkaan ole aina välttämättä sama asia kuin kotipaikkakunta. Esimerkiksi muuton seurauksena kotipaikkakunta on voinut muuttua toiseksi kuin syntymäpaikkakunta. Alla olevassa taulukossa on huomioitu ainoastaan kotipaikkakuntatiedot.

Taulukko 1. Tyttölyseon oppilaiden kotipaikkakunnat ja kotipaikkakuntien osuus kappalemäärin ja prosentein esitettynä.

Kotipaikka	1939	1945	1950	1955	Yhteensä
Lappeenranta	39 kpl 57,4 %	25 39,1 %	37 62,7 %	44 62,9 %	145 kpl 55,6 %
Lauritsala	10 kpl 14,7 %	14 21,9 %	8 13,6 %	3 4,3 %	35 kpl 13,4 %
Lappee	6 8,8 %	8 12,5 %	4 6,8 %	12 17,1 %	30 kpl 11,5 %
Joutseno	4 5,9 %	1 1,6 %	1 1,7 %	4 5,7 %	10 kpl 3,8 %
Taipalsaari	1 1,5 %	3 4,7 %	4 6,8 %	4 5,7 %	12 kpl 4,6 %
Lemi	-- 0 %	6 9,4 %	5 8,5 %	2 2,9 %	13 kpl 5,0 %
Nuijamaa	1 1,5 %	2 3,1 %	--	1 1,4 %	4 kpl 1,5 %

⁸⁷ Ketonen 1980, 167–168.

⁸⁸ Liite 1.

Jaakkima	1 1,5 %	2 3,1 %	--	--	3 kpl 1,1 %
Savitaipale	2 2,9 %	--	--	--	2 kpl 0,8 %
Luumäki	1 1,5 %	--	--	--	1 kpl 0,4 %
Anttola	1 1,5 %	--	--	--	1 kpl 0,4 %
Porvoo	-- 1,5 %	1 1,6 %	--	--	1 kpl 0,4%
Vesilahti	1 1,5 %	--	--	--	1 kpl 0,4 %
Uusikirkko	1 1,5 %	--	--	--	1 kpl 0,4 %
Imatra	-- 0%	1 1,6 %	--	--	1 kpl 0,4 %
Ylämaa	-- 0%	1 1,6 %	--	--	1 kpl 0,4 %
	68 kpl 100,2 %	64 kpl 100,2 %	59 kpl 100,1 %	70 kpl 100,0 %	Yht. 261 kpl 100,1 %

Lähde: Kimpisen yhteislyseon oppilasmatrikkelitiedot vuosilta 1939, 1945, 1950 ja 1955, Bc: 2-16. LKA.

Ensimmäisenä otosvuotena 1939 oppilasmatrikkelitietoihin on merkitty oppilaiden kotipaikaksi eniten eri paikkakuntia kuin muiden otosvuosien kohdalla. Lappeenrannan lisäksi tyttölyseoon hakeutui oppilaita 11 eri paikkakunnalta, mikä on otantavuosien osalta suurin määrä. Lappeenrannan lähikunnista edustettuna olivat Joutseno, Taipalsaari, Luumäki, Savitaipale ja Nuijamaa, mutta myös hieman kauempaa hakeutui oppilaita oppia saamaan. Kaukaisemmista kunnista mainittuna ovat Vesilahti, Jaakkima ja Anttola. Sittenmin rajan taakse jääneistä paikkakunnista taulukossa mainitaan Uusikirkko. Lappee ja Lauritsala luetellaan oppilasmatrikkelitiedoissa erikseen Lappeenrannasta, sillä vuonna 1939 edellä mainittuja alueita ei ollut vielä liitetty kuntaliitoksella Lappeenrantaan. Kuntaliitos toteutui

vasta 28 vuotta myöhemmin vuonna 1967.⁸⁹ On todettu olevan suhteellisen tavallinen ilmiö, että uuden koulun aloittaessa toimintansa koulu vetää oppilaita puoleensa ulkopaikkakunnilta. Koulun kuitenkin vakiinnutettua toimintansa ulkopaikkakuntalaisten oppilaiden määrä tavallisesti vähenee.⁹⁰

Huolimatta koulukaupungin ulkopuolisten paikkakuntien runsaasta esiintymisestä suurin osa (57,4 %) tyttölyseon oppilaista tuli koulun ensimmäisenä toimintavuotena omalta paikkakunnalta. Toiseksi eniten oppilaita (14,7 %) tuli koulukaupungin välittömästä läheisyydestä, Lauritsalasta. Kolmanneksi eniten oppilaita uusi koulu veti myöskin Lappeenrannan lähialueelta Lappeelta. Naapurikunnista suhteellisesti eniten opinhaluisia saapui Joutsenosta (5,9 %) Savitaipaleen, Taipalsaaren ja Luumäen jäädessä 2,9 ja 1,5 prosenttiin.

Kaukaisemmat kunnat (Anttola, Jaakkima ja Vesilahti) ovat taulukossa edustettuina ainoastaan yksittäistapauksina kukin 1.5 prosentin osuudella. Tästä voinee päätellä, että kyseisten paikkakuntien esiintymisen syynä voi olla esimerkiksi se, että kauempaa tulleilla on ollut koulupaikkakunnalla sukulaisia, joiden luona he ovat voineet asua. Niinpä huolimatta oppikoulun käynnistä vieraalla paikkakunnalla oppilaan kirjat ovat voineet pysyä kotipaikkakunnalla, mikä selittäisi kaukaisempien kuntien esiintymisen kotipaikkakuntina oppilasmatrikkelitiedoissa.

Selittävänä tekijänä, miksi oppilaita on tullut kauempaa, jos siihen on ollut mahdollisuuksia, voi olla oppikouluverkoston alueellinen jakautuminen. Oppikoulujen määrä oli kasvanut koko ajan Suomen itsenäistymisen aikana sekä myös maaseudulle alkoi syntyä aiempaa runsaammin oppikoulutasoisia kouluja.⁹¹ Kuitenkaan kouluverkoston kasvun ei ole katsottu olleen välttämättä tarpeeksi ripeää suhteessa ympäristön tarpeisiin⁹². Niinpä oppilaita on voinut hakeutua oppia saamaan Lappeenrannan tyttölyseoon, jos omalla kotipaikkakunnalla ei ollut vielä oppikoulua.

Toisena otosvuotena 1945 lappeenrantalaisia tyttölyseon oppilaita on edelleenkin eniten, mutta prosentuaalinen määrä ei ole enää niin suuri kuin ensimmäisenä otosvuotena, sillä

---

⁸⁹ Toivanen 1989, 146.

⁹⁰ Halonen 1982, 145.

⁹¹ Kiuasmaa 1982, 229, 232, 234

⁹² Kiuasmaa 1982, 235.

Lappeenrannan osuus on pudonnut edellisestä otantavuodesta 18,3 prosenttiyksiköllä. Sen sijaan koulukaupungin välittömässä läheisyydessä sijainneet alueet, Lauritsala ja Lappee, ovat nousseet prosentuaalisesti katsottuna edellistä otantavuotta merkityksellisimmiksi. Lauritsalasta tulleiden tyttöjen määrä on kohonnut 7,2 prosentilla ja Lappeelta tulleiden 3,7 prosentilla. Huuhkan mukaan sota-aikana oppikouluun alkoi hakeutua aiempaa enemmän oppilaita talonpoikaisperheistä⁹³. Tämä voi mahdollisesti selittää, miksi erityisesti Lappeen, joka oli maatalousaluetta⁹⁴, osuus oppikouluun tulleiden kotipaikkana on kasvanut verrattuna aikaan ennen sotia.

Toisenakin otosvuotena taulukossa on nähtävissä, että oppilaita on hakeutunut oppia saamaan koulukaupungin ulkopuolelta. Verrattuna ensimmäiseen otosvuoteen taulukossa esiintyvät uusina kotipaikkakuntina Imatra, Porvoo, Lemi ja Ylämaa, joita aiemmin ei ole mainittu. Imatran, Ylämaan ja Porvoon osuudet jäävät kuitenkin yksittäistapauksiksi 1,6 % osuudella. Huolimatta siitä, että Lappeenrannan naapurikunta Lemi ei ollut vielä edustettuna ensimmäisenä otosvuotena, toisena otosvuotena lemiläisiä oppilaita on tullut tyttölyseoon kuusi. Näin ollen Lemien osuudeksi muodostuu 9,4 prosenttia, eli paikkakunnan osalta on tapahtunut kasvua.

Rajaluovutusten takia vuoden 1945 oppilasmatrikkelitiedoissa ei ole enää luonnollisestikaan oppilaita, joiden kotipaikkana on Uusikirkko, kuten aiempana otantavuotena. Tarkasteltaessa oppilasmatrikkelitietoja on mahdollista havaita, että sotien jälkeen monen lappeenrantalaisen tyttölyseolaisen juuret ovat kuitenkin luovutetuilla paikkakunnilla. Esimerkiksi otosvuotena 1945 tyttölyseon aloittaneista 27,9 prosenttia eli yli neljännesosa oli syntynyt sittemmin rajan taakse jääneillä paikkakunnilla. Luku on otantavuosien valossa suurin, sillä vuosina 1939, 1950 ja 1955 vastaavat luvut pysyvät 16,2, 17,2 ja 7,1 prosentissa.⁹⁵ Syynä vuoden 1945 karjalaistaustaisten oppilaiden huomattavaan määrään voi olla, että monet evakkoperheet asettuivat asumaan ainakin hetkeksi Lappeenrantaan tai sen lähiseuduille⁹⁶. Niinpä perheen tyttärien tullessa oppikouluikänsä kaupungin tyttölyseo toimi luonnollisena koulutusväylänä.

Luovutetuilta alueilta lähtöisin olevien lukumäärä on pienin viimeisenä otosvuotena 1955. Selitystekijänä ilmiölle voi olla se, että vuonna 1955 oppikoulutaipaleensa aloittaneista

---

⁹³ Huuhka 1955, 100.

⁹⁴ Hoffman 1989, 587.

⁹⁵ Kimpisen yhteislyseon oppilasmatrikkelitiedot. Bc: 2-16. LKA.

⁹⁶ Toivanen 1989, 141.

oppilaista jo yli puolet oli syntynyt vuosina 1944 tai 1945⁹⁷. Jos vuonna 1955 tyttölyseon aloittanut oppilas oli syntynyt loppuvuodesta 1944 tai vuoden 1945 puolella, niin hän ei enää luonnollisestikaan voinut kuulua sittemmin rajan takana syntyneisiin. Syntymävuosien tarkastelu kertoo kuitenkin Lappeenrannan tyttölyseon toimineen monien evakkotaustaisten tyttöjen kouluna.

Kun katsotaan taulukossa vuoden 1945 kohdalla esiintyviä Lappeenrannan naapurikuntia, on huomattavissa, että Taipalsaaren osalta kasvua on tapahtunut 3,2 prosenttia verrattuna edelliseen otosvuoteen. Joutsenolaisten määrä on vähentynyt 4,3 prosentilla. Aiemmin esiintyneistä paikkakunnista Savitaipale, Vesilahti, Anttolaa ja Luumäkeä ei ole enää kotipaikkakuntataulukossa.

Kolmantena otosvuotena 1950 Lappeenrannan osuudessa verrattuna edelliseen otantaan on tapahtunut tuntuvaa nousua, sillä koulukaupunki on noussut 23,6 prosentilla. Syynä tähän ei kuitenkaan ole vielä kuntaliitos, jonka vuoksi Lauritsala ja Lappee liittyivät Lappeenrantaan ja tämän vuoksi Lappeenrannan osuus olisi yhtäkkiä kasvanut. Kuntaliitos tapahtui vasta 1967⁹⁸. Tyttölyseokaupungin prosentuaalinen nouseminen heijastuu Lauritsalan ja Lappeen osuuksiin, sillä Lauritsalan osuus on laskenut 8,3 prosenttiyksiköllä ja Lappeen 5,7 prosenttiyksiköllä.

Toinen ominainen seikka vuoden 1950 oppilaiden alueelliselle taustalle on, että ensimmäistä kertaa otosvuosien valossa kotipaikkakuntien määrä jää alle kymmenen. Tyttölyseon ensimmäisenä toimintavuotena 1939 aloittaneiden oppilaiden oppilasmatrikkelikortteihin on merkitty 13 eri kotipaikkaa. Vielä kuusi vuotta myöhemminkin tyttölyseon oppilaat tulivat yhteensä 11 eri kaupungista tai kunnasta. Vuonna 1950 kotipaikkoja on enää kuusi ja enemmistön kotipaikka on sama kuin tyttölyseon sijainti eli Lappeenranta. Ehkä tähän syynä on, että oppikouluverkon alueellinen kattavuus oli parantunut⁹⁹. Koska koulu sijaitsi jo monen kotikaupungissa tai -kunnassa, ei ollut enää tarvetta lähteä oppia saamaan kovin kauas¹⁰⁰. Toisena selittävänä tekijänä voi olla teoria ulkopaikkakuntalaisten määrän vähentymisestä koulun vakiinnutettua toimintansa¹⁰¹. Kolmannen otosvuoden osalta on myös mahdollista

⁹⁷ Kimpisen yhteislyseon oppilasmatrikkelitiedot Bc: 2-16. LKA.

⁹⁸ Toivanen 1989, 146.

⁹⁹ Kiuasmaa 1982, 229, 232.

¹⁰⁰ Kiuasmaa 1982, 232; Halonen 1982, 145.

¹⁰¹ Halonen 1982, 145.

huomata, että silloin Lappeenrannan tyttölyseo on saanut piirteen, joka mielletään tyypilliseksi valtiolliselle koululle. Tyypillisenä piirteenä pidetään oppilaiden kotipaikkakunnissa esiintyvää pientä variaatiota.¹⁰²

Tarkasteltaessa taulukon vuotta 1950 on mahdollista huomata, että kaukaisimmat paikkakunnat kuten Jaakkima, Vesilahti, Anttola ja Porvoo ovat jääneet kokonaan pois. Tyttölyseoon tulijat saapuivat selvästi koulukaupungin lähialueilta eli Taipalsaarelta, Lauritsalasta, Lappeelta, Joutsenosta ja Lemiltä. Aiemmin esiintyneistä lähikunnista Ylämaata, Nuijamaata, Imatraa ja Savitaipaletta ei enää mainita. Taipalsaarelta saapuneiden oppilaiden määrässä on tapahtunut pientä lisäystä (2,1 %). Muutoin Lappeenrannan lähialueilta tulleiden määrä on hieman laskenut tai pysynyt lähestulkoon samana verrattuna vuoteen 1945. Joutsenosta tulleiden oppilaiden määrässä on tapahtunut aavistuksen verran kasvua (0,1 %). Lemin osalta on pientä 0,9 prosentin laskua.

Viimeisenä otantavuotena 1955 oppilaiden kotipaikkakunnissa esiintyvä variaatio on hyvin lähellä vuotta 1950, sillä tänä vuonna tyttölyseoon on tullut oppilaita yhteensä seitsemältä eri paikkakunnalta edellisen otosvuoden kuuden sijasta. Seitsemän paikkakuntaa ovat identtiset edellisen otosvuoden kanssa ja uutena nimenä esiintyy Nuijamaa. Tosin paikkakuntien saamissa prosenttiluvuissa on tapahtunut muutoksia. Lappeenrannan osuus on säilynyt edelleen vahvana ja kohonnut hieman, 0,2 prosentin verran verrattuna edelliseen. Sen sijaan Lauritsalasta ja Lappeelta tulleiden oppilaiden määrä on muuttunut huomattavasti. Aikaisempina otosvuosina Lauritsalasta kotoisin olevat tyttölyseolaiset ovat olleet lappeelaisia paremmin edustettuina, mutta viimeisenä otantana tilanne kääntyykin päinvastaiseksi. Lauritsalan osalta laskua on tapahtunut verrattuna edelliseen 9,3 prosenttia ja lauritsalaisten osuudeksi muodostuu 4,3 prosenttia. Lappeelta tulleiden tyttölyseolaisten määrä sen sijaan kasvaa otosvuodesta 1950 otosvuoteen 1955 10,3 prosenttia niin, että viimeisenä otantana lappeelaisten prosentuaalinen osuus on 17,1 %.

Myös Joutsenosta Lappeenrantaan tulleiden oppikoululaisten määrä on kasvanut 4,0 prosentilla 5,7 prosenttiyksikköön. Kasvanut määrä on tavallaan paluu vuoteen 1939, jolloin joutsenolaisten tyttöjen määrä oli 5,9 prosenttia eli hyvin sama vuoden 1955 luvun kanssa. Sitä vastoin joutsenolaisten lukumäärä pysytteli kahden otantavuoden 1950 ja 1955 aikana matalammalla tasolla. Olisikin mielenkiintoista tietää, onko joutsenolaistytöjen yhtäkkiseen

---

¹⁰² Kiuasmaa 1982, 241, 242.

määrän kasvuun Lappeenrannan tyttölyseossa jokin syy vai onko kyseessä vain sattuma. Lemiläisten tyttölyseolaisten osuus on sen sijaan pienentynyt 5,6 prosenttiyksikön verran verrattuna edelliseen otantaan.

Tarkasteltaessa tyttölyseon oppilaiden alueellista jakaumaa kokonaisuudessaan kaikkien otosvuosien valossa yli puolet (55,6 %) tyttölyseolaista tulee koulukaupungistaan Lappeenrannasta. Kuitenkin välittömästi kaupungin yhteydessä sijaitsevista Lauritsalasta ja Lappeelta saapuvien tyttöjen on huomattava (13,4 % ja 11,5 %). Lappeenrannan, Lauritsalan ja Lappeen jälkeen muiden alueiden prosentuaalisissa luvuissa tapahtuu notkahdus. Neljänneksi yleisin kotipaikka Lemi on edustettuna enää vain 5,0 prosentilla ollen hyvin samoissa lukemissa Taipalsaaren (4,6 %) kanssa. Muista paikkakunnista Joutseno saa 3,8 prosentin osuuden jäljelle jäävien alueiden jäädessä ainoastaan satunnaistapausten varaan.

Lappeenrannan tyttölyseon oppilaiden alueellinen tausta noudattelee pääpiirteittäin samoja tuloksia kuin mitä on aiemmin saatu tutkittaessa, miltä alueelta oppikoululaiset ovat saapuneet. Tefke toteaa pro gradunsa Tohmajärven keskikoululaisten alueellista taustaa koskevassa luvussa, että oppilaista huomattavan suuri osa tulee koulukunnastaan¹⁰³ vastaavasti samalla tavalla kuin Lappeenrannan tyttölyseolaisista suurin osa on lappeenrantalaisia. Myös Tohmajärven keskikouluun on todettu tulleen satunnaisesti oppilaita, joiden kotipaikkakunnaksi on merkitty naapurikunta kaukaisempi alue. Tosin nämä oppilaat ovat tulleet Tefken tutkimuksen mukaan kauempana sijaitsevilta paikkakunnilta kuin Lappeenrannan tyttölyseoon tulleet.¹⁰⁴ Selityksenä ilmiölle voi olla, että Tohmajärven keskikoulu on ajallisesti katsottuna aloittanut toimintansa myöhemmin kuin Lappeenrannan tyttölyseo. Niinpä mitä lähemmäksi nykyaikaa siirrytään, sitä laajemmaksi voi olettaa alueellisen liikkuvuuden muodostuneen.

Erona Tohmajärven keskikouluun voi Lappeenrannan tyttölyseossa pitää sitä, että Lappeenrannassa lähikunnista tulleiden osuus on ollut suurempi kuin Tohmajärvellä. Muutamana vuotena ulkopaikkakuntalaisten Tohmajärven keskikoulua käyvien oppilaiden osuus ei ole yltänyt 10 prosenttiin.¹⁰⁵ Sen sijaan Lappeenrannan tyttölyseossa

---

¹⁰³ Tefke 1996, 36.

¹⁰⁴ Tefke 1996, 37.

¹⁰⁵ Tefke 1996, 36.

ulkopaikkakuntalaisten määrä on aina ylittänyt 10 prosentin rajapyykin otosvuodesta riippumatta.

Oppilasaineksen alueelliseen jakautumaan on katsottu vaikuttaneen, onko kyseessä valtiollinen koulu vai yksityiskoulu¹⁰⁶. Kilkki-Parviaisen tutkimustulosten mukaan Joensuun oppikoulun kohdalla on nähtävissä, että yksityiskouluajana koulu palveli eniten joensuulaisia oppilaita, mutta koulun muututtua valtion omistamaksi joensuulaisoppilaiden määrä laski noin 30 % oppilaista¹⁰⁷. Lappeenrannan tyttölyseo oli koko olemassaolonsa ajan valtiollinen koulu. Vaikka joensuulaisten oppilaiden määrän on todettu laskeneen valtiollistamisen myötä, Lappeenrannassa tyttölyseossa oli koko ajan enemmistönä lappeenrantalaistyttyjä.

Yleisenä tutkimustuloksena näyttää olevan, että samalta paikkakunnalta kuin missä koulukaupunki sijaitsee, tulee myös enemmistö koulun oppilaista¹⁰⁸. Lappeenrannan tyttölyseon oppilaiden suuri lappeenrantalaistyttyjen määrä vahvistaa tätä aiemmin saatua tulosta. Otosvuodelle 1945 on kuitenkin luonteenomaista lauritsalais- ja lappeelaistyttyjen suhteellisen suuri osuus suhteessa lappeenrantalaistyttyihin. Tulos ei ole välttämättä poikkeuksellinen, jos sitä verrataan Joensuun oppikoulusta saatua tutkimustulokseen. Tutkimuksen mukaan 1940-luvun jälkipuolella Joensuun puolella sijaitsevaan oppikouluun saapuneista oppilaista oli enemmän pielisensuulaisia kuin mitä tulee joensuulaisiin oppilaisiin.¹⁰⁹

Kiuasmaa on esittänyt tutkimuksessaan taulukossa jakauman oppilaiden kotipaikkakunnista lukuvuotena 1929-1930¹¹⁰. Taulukosta ilmenee, että valtion ylläpitämiin lyseoihin valtaosa oppilaista (67,0 %) saapui samasta kaupungista kuin missä lyseo sijaitsi. Pelkästään tytöille tarkoitetuissa oppilaitoksissa samasta kaupungista tulleiden lukumäärä on vielä korkeampi (78,0 %). Verrattaessa tyttölyseosta saatuja tutkimustuloksia taulukkoon on mahdollista huomata, että Lappeenrannan tyttölyseossa oppilasjakauma on melko yhtäläinen taulukon kanssa, eli suurin osa oppilaista tulee koulukaupungista ja yli 100 kilometrin säteeltä tulevien määrä jää lähinnä yksittäistapauksien varaan.

---

¹⁰⁶ Kilkki-Parviainen 1982, 11.

¹⁰⁷ Kilkki-Parviainen 1982, 11.

¹⁰⁸ kts. Halonen 1982, 88, 145; Tefke 1996, 36.

¹⁰⁹ Halonen 1982, 145.

¹¹⁰ Kiuasmaa 1982, 241.

4.2. Koulukaupungissa asumisen yleisyys

Kiuasmaan tutkimuksessa on esitetty, että vielä autonomisen ajan lopulla koulumatkan pituus saattoi olla yksi tekijä, joka vaikutti vanhempien ratkaisuun, laittaako tytär koulutielle vai ei. Samalla aikakaudella myös koulun taso eli, oliko kysymyksessä lyseo, alkeis- ja reaalikoulu vai tyttökoulu, vaikutti siihen, kuinka kaukaa tultiin oppia saamaan. Valtiollisia lyseoita on pidetty kouluina, joihin hakeutui runsaasti myös muita kuin koulukaupungista lähtöisin olevia oppilaita. Kiuasmaan tutkimuksen mukaan tilanne kuitenkin muuttui mitä enemmän ajassa siirryttiin eteenpäin.¹¹¹ Vuosina 1918–1930 erityisesti valtiollisten tytöille tarkoitettujen koulujen oppilaat tulivat yhä suuremmissa määrin samasta kaupungista kuin missä koulu sijaitsi. Sekä valtion koulujen että yksityiskoulujen oppilaista 1930-luvun jälkipuolella peräti 72 % asui samalla paikkakunnalla kuin missä kävi koulua.¹¹²

Selvitettäessä tyttölyseolaisten kotipaikkakunta tuli ilmi, että otosvuodesta riippumatta oppikouluun hakeutui oppilaita, joiden kotipaikkakunnaksi on merkitty paikkakunta Lappeenrannan ulkopuolelta. Ulkopaikkakuntalaisten oppilaiden määrä pysytteli joka vuosi yli 10 prosentissa. Lappeenrannan ulkopuolisilla paikkakunnilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa Lappeenrannan, Lappeen ja Lauritsalan ulkopuolisia kuntia. Lappee ja Lauritsala on laskettu Lappeenrantaan kuuluviksi, koska sijaitsevathan molemmat alueet maantieteellisesti kaupungin välittömässä läheisyydessä ja kuuluvat nykyisin kaupunkiin. Tarkasteltaessa Lappeenrannan ulkopuolelta saapuneiden tyttöjen määrää herääkin kysymys, kulkivatko oppilaat joka koulupäivä edestakaisin pitkän koulumatkan vai oliko koulukaupungissa asuminen yleistä.

Tutkittaessa asuivatko vieraspaikkakuntalaiset koulukaupungissa vai ei, tarkasteluun on otettu mukaan vain ne vieraspaikkakuntalaisten oppilasmatrikkelikortit, joihin on merkitty kilometreissä koulumatkan pituus¹¹³. Huomattavaa on, että koska vieraspaikkakuntalaisten määrä on kappalemäärältään suhteellisen pieni, jo muutaman henkilön lisäys näkyy huomattavasti tuloksissa.

---

¹¹¹ Kiuasmaa 1982, 95.

¹¹² Kiuasmaa 1982, 241, 242.

¹¹³ Liite 3.

Oppilasmatrikkelitietojen mukaan jokaisena otosvuotena (1939, 1945, 1950 ja 1955) vieraspaikkakuntalaisia tyttölyseolaisia on asunut koulukaupungissa. On ominaista, että mitä lähemmäksi siirrytään nykyaikaa, sitä harvinaisemmaksi ulkopaikkakuntalaisten koulukaupungissa asuminen muodostuu. Verrattaessa keskenään vuosia 1939 ja 1955 on nähtävissä, että tyttölyseokaupungissa asumisen suosio vieraspaikkakuntalaisten osalta on laskenut lähes puolella. Ensimmäisenä otosvuotena 1939 11 oppilasta asui koko kouluaikinsa Lappeenrannassa. Viimeisenä otosvuotena 1955 enää kuusi tyttöä vietti koko oppikoulutaipaleensa koulukaupungissa. Otosvuosina 1945 ja 1950 koulupaikkakunnalla asumisen suosio pysyttelee hyvin samoissa lukemissa (13 ja 9 kappaletta).¹¹⁴

Syynä koulukaupungissa asumisen määrän vähentymiselle voi olla parantuneet kulkuyhteydet niin, että oppilas saattoi kulkea päivittäin koulumatkansa esimerkiksi linja-autolla. Tosin on esitetty, että jo 1930-luvulla matkustaminen olisi ollut vaivattomampaa kuin edellisellä vuosisadalla.¹¹⁵ Voikin olla mahdollista, että kulkuyhteydet olisivat parantuneet 1930-luvun lopulta vielä 1950-luvun puoleenväliin ja näin ollen yhä useampi oppilas olisi siirtynyt käymään koulua kotoa käsin. Omalta kotipaikkakunnalta kulkeminen näyttää olleen kuitenkin harvinaista ensimmäisten otosvuosien kohdalla, sillä vuosina 1939 ja 1950 kukaan vieraspaikkakuntalaisista ei kulkenut päivittäin väliä kotipaikka-koulukaupunki. Vuonna 1945 ainoastaan yksi oppilas menetteli näin. Määrässä tapahtuu pientä nousua vuonna 1955, jolloin kolme ulkopaikkakuntalaista oppilasta kulki kotipaikkakunnalta kouluun joka päivä. Otosvuosien perusteella jokaisena vuotena oli oppilaita, jotka oppikoulutaipaleensa aikana asuivat kotona sekä koulukaupungissa. Tavallisinta oli kulkea ensin muutama vuosi kotoa käsin kouluun ja muuttaa sen jälkeen kaupunkiin asumaan yleensä sukulaisen luokse. Toki aineistosta ilmenee myös päinvastaisia tapauksia niin että ensin asuttiin kaupungissa ja sitten siirryttiin kulkemaan kotoa käsin.¹¹⁶

¹¹⁴ Kimpisen yhteislyseon oppilasmatrikkelitiedot vuosilta 1939, 1945, 1950 ja 1955. Bc: 2-16. LKA.

¹¹⁵ Kiuasmaa 1982, 242.

¹¹⁶ Kimpisen yhteislyseon oppilasmatrikkelitiedot vuosilta 1939, 1945, 1950 ja 1955. Bc: 2-16. LKA.

5. OPPILAIDEN SOSIAALINEN TAUSTA

5.1. Oppilaiden edustamat yhteiskuntaryhmät

Alla oleva taulukko havainnollistaa, mistä yhteiskuntaryhmistä Lappeenrannan tyttölyseoon tuli oppilaita neljän otosvuoden aikana. Taulukko kertoo eri yhteiskuntaryhmien määrän kappalemäärin ja prosentein esitettynä. Luvut kuvastavat yhteiskuntaryhmän osuutta oppilasrakenteesta jokaisen otosvuoden aikana sekä kertovat, kuinka paljon yhteiskuntaryhmän edustajia oli koulun koko oppilasrakenteesta.

Taulukko 2. Oppilaiden edustamat yhteiskuntaryhmät otosvuosittain kappalemäärin ja prosentein esitettynä.

Yhteiskuntar yhmä	1939	1945	1950	1955	Yhteensä
Virkamiehet	24 35,3 %	18 28,1 %	29 49,2 %	22 31,4 %	93 kpl 35,6 %
Kauppiaat	5 7,4 %	7 10,9 %	4 6,8%	2 2,9 %	18 kpl 6,9 %
Työväestö	31 45,6 %	26 40,6 %	19 32,2 %	39 55,7 %	115 kpl 44,1 %
Talonomistaja t	6 8,8 %	6 9,4 %	2 3,4 %	--	14 kpl 5,4 %
Maanviljelijät	2 2,9 %	7 10,9 %	5 8,5%	7 10 %	21 kpl 8,0 %
	Yht. 100 %	Yht. 99,9 %	Yht. 100,1 %	Yht. 100 %	Yht. 261 kpl 100 %

Lähde: Kimpisen yhteislyseon oppilasmatrikkelitiedot vuosilta 1939, 1945, 1950 ja 1955. Bc: 2-16. LKA. Luokittelu tehty Mervi Kaarnisen käyttämän luokituksen mukaan (1995, 219).

Lappeenrannan tyttölyseon oppilasmäärä rakentuu etupäässä kahdesta suuresta ryhmästä, virkamiehistä ja työväestöstä, mutta koulukaupungin lähialueilla ja naapurikunnissa harjoitettu maatalous näkyy talonmistajien ja maanviljelijöiden saamina lukuina, jotka yhteenlaskettuna muodostavat keskimäärin yli 13 prosentin osuuden tyttölyseolaisista. Myös

kauppiat ja liikkeenharjoittajat-ryhmä on edustettuna, vaikkakin prosenttiluku laskeekin koko ajan otantavuosissa eteenpäin siirryttäessä.

Kiuasmaa on esittänyt tutkimuksessaan suomalaisten oppikoululaisten sosiaalista taustaa käsittelevän taulukon¹¹⁷. Taulukossa ajallisesti lähimpänä tyttölyseota esiintyvät vuodet 1936–1937, joten niiden avulla on mahdollista suhteuttaa tyttölyseolaisten tausta ensimmäisen otosvuoden (1939) osalta koko maan oppikoululaisten sosiaaliseen taustaan. Suomen oppikoululaisia koskevassa tutkimuksessa oppilaiden sosiaalinen tausta on jaoteltu virkamiehiin, suurliikkeen harjoittajiin, käsityöläisiin, teollisuustyöväestöön, suurtilallisiin, pientilallisiin ja maatalouden työväestöön¹¹⁸. Mikäli suur- ja pientilallisten sekä maatalouden työväestön luvut lasketaan yhteen, saadaan tulokseksi luku, joka vastaa talonmistajien ja maanviljelijöiden yhteenlaskettua määrää. Samoin Kiuasmaan suurliikkeen harjoittajat, käsityöläiset ja teollisuustyöväestö voidaan laskea yhteen, jolloin syntyy työväen ja kauppiaiden ryhmä. Näin tehtäessä on mahdollista yhtenäistää käytettyä luokittelua lähemmäksi sitä luokitusta, jota on käytettyä määriteltäessä tyttölyseolaisten sosiaalista taustaa.

Suomalaisista oppikoulua käyvistä nuorista kolme vuotta ennen Lappeenrannan tyttölyseon perustamista virkamiesluokkaan kuului Kiuasmaan mukaan 25 %, työväkeen ja kauppiaisiin 62 % ja talollisiin sekä maanviljelijöihin 13 %¹¹⁹. Tarkasteltaessa vastaavia lukuja kolme vuotta myöhemmin tyttölyseon ensimmäiseltä toimintavuodelta virkamiesten osuus oli 35,3 %, työväestön ja kauppiaiden 53,0 % ja talonmistajien sekä maanviljelijöiden 11,7 %. Verrattaessa lukuja näkyviin piirtyy, että Lappeenrannan tyttölyseossa oli enemmän virkamiesluokkaan kuuluvia oppilaita kuin maassa keskimäärin kolme vuotta sitten laskettuna, mutta vastaavasti vähemmän työväestöön ja kauppiaisiin lukeutuvia. Sitä vastoin talonmistajien ja maanviljelijöiden määrä Lappeenrannan tyttölyseossa oli samaa tasoa maan kolme vuotta sitten vallinneen tilanteen kanssa.

Ensimmäisenä otosvuotena 1939 oppikoulutaipaleensa Lappeenrannan tyttölyseossa aloitti joukko, josta prosentuaalisesti mitattuna lähes puolet (45, 6 %) kuului työväestöryhmään. Toiseksi eniten oppilaita saapui oppikouluun virkamiehetluokasta. Talollisten ja kauppiaiden

---

¹¹⁷ Kiuasmaa 1982, 243.

¹¹⁸ Kiuasmaa 1982, 243.

¹¹⁹ Kiuasmaa 1982, 243.

sekä liikkeenharjoittajien-ryhmiin kuului melko sama määrä tyttölyseolaisia, 8,8 ja 7,4 prosenttia. Sen sijaan maanviljelijöihin kuuluvia oppilaita oli selvästi pienin määrä, vain 2,9 prosenttiyksikön verran.

Yhteiskuntaryhmien esiintyvyydessä ilmenee muutoksia verrattaessa vuotta 1939 vuoteen 1945. Toisena otosvuotena työväestö on edelleen yleisin ryhmä, mutta sen osuus on pudonnut ensimmäisestä otosvuodesta viidellä prosentilla lukuun 40,6 %. Myös virkamiesryhmittymässä on tapahtunut pudotusta 7,2 % verran ja luku on laskenut edellisen otantavuoden 35,3 prosentista 28,1 prosenttiyksikköön. Vaikka vuonna 1945 tyttölyseon oppilaiden edustamat kaksi suurinta yhteiskuntaryhmää ovat pienentyneet, muut ryhmät ovat tulleet paremmin edustetuiksi verrattuna ensimmäiseen otantavuoteen. Radikaalein muutos on kohdannut maanviljelijäjoukkoa, sillä sen osuus on noussut peräti kahdeksalla prosentilla. Kauppiasryhmässä muutos on 3,5 % ja talollisilla 0,6 %.

Otosvuotta 1950 selvimmin värittävä piirre on virkamiesluokan jopa 21,1 prosentin kasvu edellisen otantavuoden 28,1 prosentista 49,2 prosenttiin. Virkamiesten kasvun kustannuksella työväestön osuus painuu otantavuosien valossa pienimmäksi, 32,2 prosenttiin. Laskua edelliseen on tapahtunut 8,4 prosenttiyksikköä. Työväen lisäksi vuodelle 1950 on ominaista myös muiden yhteiskuntaluokkien esiintyvyyden pienentyminen. Kauppiaiden määrä laskee 4,1 prosentilla 10,9:stä 6,8:een, samoin talonmistajien ja maanviljelijöiden luvut vähenevät. Maanviljelijöiden osalta laskua on 2,4 % verran, mutta sen sijaan talonmistajien määrässä tapahtunut lasku on huomattavampi, 6,0 prosenttia.

Viimeisenä otosvuotena 1955 työväestön ja virkamiesten luvut muuttuvat niin, että työväestöstä tulee yhteiskuntaryhmä, johon enemmistö sinä vuotena koulunsa aloittavista kuuluu. Työväen osuudeksi tulee 55,7 %, eli kasvua edelliseen vuoteen on tapahtunut 23,5 prosenttia. Virkamiehet jää toiseksi yleisimmäksi ryhmittymäksi 31,4 prosentin osuudella, joka on pudonnut edellisestä 17,8 %. Maanviljelijöiden määrä on kasvanut hieman, 1,5 prosentilla. Sen sijaan talonmistajaryhmään kuuluvia ei oppilasmatrikkelitietojen mukaan esiinny enää viimeisenä otantavuotena laisinkaan tai ammattien kirjaaminen eri yhteiskuntaryhmiin on muuttunut. Oppilaat, jotka on aiemmin merkitty talollisiksi, onkin voitu viimeisenä otantavuotena sijoittaa maanviljelijöihin kuuluviksi. Kauppiaiden osuus on laskenut 3,9 prosentilla 6,8:sta 2,9:ään.

Tarkastellessa taulukkoa ja siinä esiintyviä yhteiskuntaryhmien osuuksia kokonaisuutena on nähtävissä, että Lappeenrannan tyttölyseota voidaan luonnehtia valtiolliseksi oppikouluksi, jolla ei ollut elitististä leimaa. Tätä väittämää tukee työväenluokkaisten tyttöjen osuus, joka kokonaisuudessaan on 44,1 prosenttia. Kaikkina tutkittuina otosvuosina lukuun ottamatta vuotta 1950 työväkeen kuuluvien oppilaiden osuus on ollut suurin. Parhaiten tämä näkyy otantavuotena 1955, jolloin tähän luokkaan kuuluvien osuus on yli puolet (55,7 %) kaikista kyseisenä vuotena oppikoulunsa aloittaneista. Kaarninen on todennut väitöskirjassaan tamperelaisten koulutyttyttöjen sosiaalista taustaa käsitellessään, että tamperelaisissa tyttökouluissa oli melko paljon työläisperheistä lähtöisin olevia. Ilmiön syyksi hän esittää sen, että Tampereen naapurikunnista oppikouluun laitettujen tyttöjen määrä oli pienempi kuin poikien määrä. Niinpä tyttöoppikouluihin jäi enemmän tilaa työväentaustaisille tamperelaistytöille.¹²⁰ Kaarnisen saama tutkimustulos ei kuitenkaan selitä Lappeenrannan tyttölyseon työläistaustaisten oppilaiden suurta määrää, sillä tyttölyseossa ulkopaikkakuntalaisten oppilaiden määrä on suhteellisen suuri etenkin ensimmäisinä otosvuosina.

Lappeenrannan tyttölyseon oppilasrakennetta voi verrata muiden oppikoulujen oppilaiden sosiaaliseen taustaan. Tohmajärven oppikoulun oppilaiden sosiaalisessa taustassa vuosina 1948–1993 on nähtävissä maanviljelijäperheiden vahva edustavuus. Muut yhteiskuntaryhmät maanviljelijöiden jälkeen ovat yleisyysjärjestyksessä työläiset, kauppiaat, käsityöläiset ja työnjohtajat sekä virkailijat ja ylin kerros.¹²¹ Tutkimuksessa on todettu koulussa olleen eniten maanviljelijä- ja työläistaustaisia nuoria, mikä selitetään Tohmajärven yleisellä elinkeinorakenteella.¹²² Lappeenrannan tyttölyseossakin työläistytöt ovat hyvin edustettuina, kuten taulukosta ilmenee. Sen sijaan maanviljelijäperheistä tulleiden oppilaiden määrä on huomattavasti pienempi kuin Tohmajärvellä. Ero johtuu mitä ilmeisemmin siitä, että maanviljely näkyi voimakkaasti paikkakunnan sosiaalisessa jakaumassa¹²³. Lappeenrannan tyttölyseo sijaitsi sen sijaan kaupungissa, jossa maanviljelyksellä ei ollut yhtä näkyvää asemaa kuin Tohmajärvellä.

Verrattaessa tyttölyseolaisten sosiaalista taustaa Joensuun oppikouluissa maailmansotien välisenä aikana opiskelleisiin on nähtävissä, että joensuulaisissa oppikoulun ensimmäisen

---

¹²⁰ Kaarninen 1995, 156.

¹²¹ Tefke 1996, 39, 40.

¹²² Tefke 1996, 39, 40.

¹²³ Tefke 1996, 40.

luokan aloittaneissa oli enemmän maanviljelijäperheiden lapsia (25 %) kuin Lappeenrannan tyttölyseossa minään otosvuosina. Muiden yhteiskuntaryhmien osalta luvut joensuulaisissa oppikouluissa olivat seuraavat: keskiluokka yli 50 %, työväestö 15 % ja ylin kerrostuma 12 %.¹²⁴ Virkamiesluokan prosentuaalinen osuus Lappeenrannan tyttölyseossa on kaikkina otantavuosina huomattavasti korkeampi kuin Joensuun oppikouluissa. Tulos voi tosin selittyä sillä, että Kilkki-Parviaisen tutkimuksessa on käytetty erilaista jakoa eri sosiaaliryhmiin kuin omassani.

Oppilaiden alueellista taustaa katsottaessa tuli esille Lauritsalasta tyttölyseoon tulleiden suuri osuus. Sangen monilla lauritsalaisilla tyttölyseolaisilla on työväenluokkainen tausta. Tämä selittyy Lauritsalan silloisella yleisellä elinkeinorakenteella. Waris toteaa tutkimuksessaan Smedtsin ja Mattilan mukaan, että kyseinen alue oli kasvanut voimakkaasti kahden vuosikymmenen ajan ennen Lappeenrannan tyttölyseon perustamista ja painottunut teollisuuteen¹²⁵. Teollisuuden laajenemisen Lauritsalan alueella on katsottu olleen yhteydessä metsien ja Saimaan vesistöreittien läheisyyteen¹²⁶. Näin ollen alueen muodostuessa teollisuuteen painottuvaksi yhä suurempi osuus Lauritsalasta tulleista tyttölyseon oppilaista kuului työväkeen.

Vaikka työväestöllä on dominoiva rooli Lappeenrannan tyttölyseon oppilasrakenteessa, sen määrän on katsottu olevan altis vaihteluille¹²⁷. On todettu työväenluokkaisia nuoria olevan silloin eniten oppikoulussa, kun koulun oppilasmäärä on suuri. Oppilasmäärän vähentyessä vähenee myös työväestön nuorten määrä suhteessa enemmän kuin esimerkiksi virkamiesten.¹²⁸ Tyttölyseon ensimmäiseltä toimintalukuvuodelta ei ole saatavissa oppilasmäärätietoja, joten vuodelta 1939 ei ole mahdollista vertailla työväenluokkaisten tyttöjen määrää oppilasmäärään. Sen sijaan vertailu onnistuu kolmen myöhemmän otosvuoden osalta. Vuodesta 1945 vuoteen 1950 koulun oppilasmäärä on noussut yli 160 oppilaalla. Kuitenkin samana aikana työläistyttöjen määrä on laskenut. Vuodesta 1950 vuoteen 1955 oppilasmäärä on edelleen kasvanut, tällä kertaa noin 100 hengellä. Tällä välin työväkeen kuuluvien oppilaiden prosentuaalinen osuus on kohonnut 23,5 prosentilla.

---

¹²⁴ Kilkki-Parvianen 1982, 41, 42.

¹²⁵ Waris 1948, 100.

¹²⁶ Waris 1948, 100.

¹²⁷ Huuhka 1955, 99.

¹²⁸ Huuhka 1955, 99.

Esimerkinomaisen vertailun avulla näyttää olevan, että teoriaa ei voi yleistää suoraan tyttölyseon työväenluokkaisiin oppilaisiin. Heidän lukumääränsä kasvu tai vähentyminen ei ollut suoraan sidoksissa koulun muun oppilasmäärän kasvuun. Todennäköisesti työväestön oppilaiden määrään vaikuttivat myös muut tekijät kuten talouden noususuhdanteet¹²⁹. On silti muistettava, että katsottaessa työläistyttöjen määrää suhteessa koulun oppilasmäärän kasvuun kyseessä on vain esimerkinomainen vertailu, josta ei välttämättä voi tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä.

Tutkimusten mukaan työväestön piirissä esiintyi 1920-luvulla ammatista riippuen erilaista halukkuutta kouluttaa lapsia. On katsottu työläistytön huoltajan eli yleensä isän ammattinimikkeen kulkevan käsi kädessä oppikouluun menon todennäköisyyden kanssa.¹³⁰ Mikäli työmies-isä oli erikoistunut johonkin tiettyyn alaan kuten esimerkiksi varastomieheksi, hänen tyttärellään oli sekatyömiehen tytärtä paremmat mahdollisuudet päästä aloittamaan opiskelu oppikoulussa. Vielä työväestöstä lähtöisin olevan oppilaan isän ammattiakin tärkeämmäksi seikaksi on nostettu perheen sosiaaliset olot eli lasten lukumäärä ja taloudellinen tilanne.¹³¹

Lappeenrannan tyttölyseon tyttöjen sosiaalista jakaumaa tarkasteltaessa on nähtävissä, että ammattityöväestöstä lähtöisin olevien tyttöjen määrä kasvoi otosvuosi otosvuodelta. Esimerkiksi vuonna 1955 kaikkiaan 39 koulunsa aloittaneesta työläistytöstä enää vain muutama oli perheestä, jonka huoltajaksi on merkitty työmies. Muiden työväentaustaisten oppilaiden huoltajan ammatti oli johonkin tiettyyn alaan erikoistunut kuten metsätyömies tai kirvesmies. On toki myös mahdollista, että edellä kuvattu havainto liittyy vuosien varrella tapahtuneeseen matrikkelitietojen tarkempaan erittelyyn. Ei liene kuitenkaan mahdotonta yleistää Kaarnisen 1920-luvun Tamperetta koskevaa tutkimustulosta myös Lappeenrannan tyttölyseoon ainakin ensimmäisen otosvuoden kohdalle.

Huolimatta siitä, ettei Lappeenrannan tyttölyseolla ollut hienostokoulun mainetta oppilaaksi hakeutui runsaasti myös virkamiesluokkaan kuuluvia tyttöjä. Virkamiesluokan osuus on suurehko ja se muodostaa joko toiseksi suurimman tai suurimman ryhmän otosvuodesta riippuen. Riippumatta työväen ryhmän suuresta esiintyvyydestä virkamiesluokkaan kuuluvat

---

¹²⁹ Waris 1945, 135.

¹³⁰ Kaarninen 1995, 157, 158.

¹³¹ Kaarninen 1995, 158.

tytöt muodostavat kokonaisuudessaan 35,6 % osan oppilaista. Kyseisen luokan on esiintyvyydessä on se kiintoisa piirre, että prosentuaalisesti katsottuna virkamiesryhmäläisiä ei esiinny eniten koulun ensimmäisenä toimintavuotena ja ensimmäisenä otosvuotena 1939. Kuitenkin silloin suurin osa koulun aloittajista olikin lähtöisin työväenluokkaisista perheistä. Sen sijaan virkamiesluokkaan kuuluvien tyttöjen on suurimmillaan vasta vuonna 1950.

Voisihan olettaa, mitä varhaisemmasta vuodesta on kysymys, sitä enemmän oppikoulunkäynti jäi varakkaiden perheiden lasten osalle. Tosin luokittelu eri sosiaaliryhmiin ei välttämättä kerro kyseisten ryhmien varallisuustasosta¹³². On todettu, että esimerkiksi 1940-luvun Suomessa maataloudesta elantonsa saavien joukossa osa oli hyvin toimeentulevia, osa taas ilman omaa pysyvää asuinpaikkaa.¹³³

Kauppiasryhmään kuuluvat muodostavat 6,9 prosenttiyksikön osuuden oppilaiden sosiaalisesta taustasta. Kauppiasluokan luvuille on ominaista pysyminen välillä 6,8–10,9 prosenttia, mutta yllättäen viimeisenä otosvuotena luku putoaakin 2,9:ään. Olisikin mielenkiintoista tietää, oliko kauppiaiden määrä pudonnut kyseiseen otosvuoteen tultaessa Lappeenrannassa ja sen lähiympäristössä, olivatko kauppiasperheet alkaneet lähettää tyttäriään enemmän johonkin toiseen kouluun vai käytännön aloille vai onko kyse vain satunnaisvaihtelusta, jota tässä ei pysty selvittämään.

Kauppiasryhmässä tapahtunut vaihtelu ei jää ainutlaatuiseksi ilmiöksi. Halonen on todennut Joensuun normaalikoulua käsittelevässä tutkimuksessaan saman ryhmän vaihtelevan osuuden. Halosen tutkimuksessa kauppiaiden osuus vaihtelee välillä 1,9–17,2 prosenttia¹³⁴. On kuitenkin otettava huomioon, että Joensuun normaalikoulua käsittelevä tutkimusperiodi on omaani huomattavasti laajempi. Niinpä tutkimuksessa esiintyvä kauppiasryhmän vaihtelu on huomattavasti suurempaa kuin Lappeenrannan tyttölyseossa.

Huuhkan esittämä tutkimustulos kuvaa 1930- ja 1940-luvut ajanjaksoksi, jolloin suomalaisella maaseudulla tapahtui elinkeinoon liittyvä murros, joka vaikutti maanviljelijöiden- ja talonmistajien asenteisiin oppikoulutusta kohtaan¹³⁵. Ensinnäkin Suomessa elettiin 1930-luvun alussa lamavuosia, mikä luonnollisestikin vähensi maanviljelijäperheiden taloudellisia

---

¹³² Waris 1948, 132, 182.

¹³³ Waris 1948, 132.

¹³⁴ Halonen 1982, 148.

¹³⁵ Huuhka 1955, 219.

resursseja kouluttaa lapsiaan. On myös todettu, että laman aikana tyttöjä oppikoulutettiin vastakkaista sukupuolta vähemmän. Laman mentyä ohi ja yleisen elintason alkaessa parantua 1930-luvun jälkipuolella maanviljelijä- ja talonmistajalähtöiset nuoret astuivat oppikouluun yhä enenemissä määrin. Maalaistyttöjen lukumäärä oppikoulussa saavutti noususuhteen.¹³⁶ Onkin todettu, että 1950-luvulle tultaessa oppikoulussa opiskelevat talonpoikaista alkuperää olevat oppilaat eivät olleet enää harvinaisuus, vaan heidän määränsä oli sopusoinnussa suhteessa muuhun väestöön¹³⁷.

Lappeenrannan tyttölyseossa maanviljelijöiden määräksi tulee keskimäärin otosvuosien valossa 8,0 prosenttia. Toisin kuin kauppiasryhmässä maanviljelijöille on tyypillistä, että kyseisestä taustasta lähtöisin olevien oppilaiden määrä on ensimmäisenä otosvuotena pieni, mutta sotien jälkeen luku onkin yhtäkkiä noussut kahdeksalla prosentilla. Talonmistajien lukumäärä on laskenut huippuvuoden 1945 luvuista niin, ettei viimeisenä otantavuotena ole enää lainkaan talollisetluokkaan kuuluvia. Tosin kyseessä voi olla puhtaasti matrikkelitietojen kirjaamisen muuttuminen. Mikäli maanviljelijä- ja talonmistaja-taulukot yhdistetään ja tarkastellaan niiden yhdessä muodostamia lukuja, talonpoikaista alkuperää olevien keskimääräiseksi osuudeksi otosvuosien aikana tulee 13,4 %.

Mikäli myös otosvuosia tarkastellaan niin, että maanviljelijä- ja talonmistajasarakkeet lasketaan yhteen, määrässä on nähtävissä selvä huippukohta vuoden 1945 kohdalla. Tällöin maataloustaustaisten oppilaiden yhteenlaskettu prosentuaalinen osuus on peräti 20,3 prosenttia, josta maanviljelijöiden osuus on 10,9 % ja talonmistajien 9,4 %. Verrattuna ensimmäiseen otantaan nousua on siis tapahtunut selvästi. Mistä talonpoikaistaustaisten tyttöjen kohonnut määrä tyttölyseossa vuonna 1945 voi johtua? On todettu, että sotien jälkeisessä Suomessa muodostui jatkuvasti yhä vaivalloisemmaksi saada riittävä elanto maataloudesta. Eräänä syynä tähän pidetty sitä, että esimerkiksi palkkatyö alkoi muodostua maanviljelyä kannattavammaksi toimeentulonlähteeksi.¹³⁸ Niinpä seuraukseksi muodostui, että yhä useammat maataloutta harjoittavien perheiden jäsenistä ryhtyivät opiskelemaan tai hankkimaan toimeentulonsa maatalouden ulkopuolelta¹³⁹. Huolimatta ihmisten siirtymisestä maatalouden parista palkkatyöhön maatalouden on kuitenkin esitetty olleen vielä tärkeässä

---

¹³⁶ Huuhka 1955, 86, 107, 110.

¹³⁷ Huuhka 1955, 110.

¹³⁸ Sauli 1951, 158, 159.

¹³⁹ Huuhka 1955, 219.

asemassa Lappeenrannan lähiympäristössä vuoden 1945 aikoihin¹⁴⁰. Vuoden 1945 maatalouden suuren esiintyvyyden voi selittää koulunsa aloittaneiden lappeelais- ja lauritsalaistytöjen suurehko määrä. Matrikkelitietojen mukaan monet lappeelais- ja lauritsalaistytöt tulivat maanviljelystä harjoittavista perheistä¹⁴¹.

Huuhka korostaa tutkimuksessaan juuri opiskelun kasvavaa merkitystä maaseudun nuorille alkaen aina 1930-luvun jälkipuolelta. Hänen mukaansa maaseudulla vallinnut asenneilmasto muuttui sekä alettiin ymmärtää hyväksi keinoksi hankkia elanto myös maatalouden ulkopuolelta.¹⁴² Voidaankin olettaa, että tämä maanviljelijä- ja talonpoikaisperheiden lasten vähittäinen hakeutuminen oppikouluun heijastui myös Lappeenrannan tyttölyseon oppilasrakenteeseen. Niinpä jo koulun ensimmäisenä toimintavuotena talonpoikaistaustaisia oppilaita oli 11,7 prosenttia koko oppilasmäärästä. Luku vain kasvoi sotien jälkeen, jolloin ”pako talonpoikaaisuudesta” kuten Huuhka on todennut, tuli entistä yleisemmäksi¹⁴³. Tosin on huomattava, että huolimatta maataloutta harjoittavien vähenevästä määrästä, Suomi pysyi suhteellisen pitkään agraariyhteiskuntana ja esimerkiksi vuonna 1940 yli puolet suomalaisista sai jokapäiväisen leipänsä maataloudesta¹⁴⁴.

Lappeenrannan tyttölyseon oppilasrakenteessa on nähtävissä, että koulussa oli edustettuna kaikkien sosiaaliryhmien lapsia. Vuosikertomuksista puolestaan ilmenee, että koulun oppilasmäärä kasvoi lukuvuosi lukuvuodelta¹⁴⁵. On todettu, että oppikouluun koko Suomessa haluavien määrä kolminkertaistui sotia seuranneina 10 vuotena. Kasvaneen oppilasmäärän käyttöön ei ollut taas asettaa riittävästi opetustiloja eikä opettajia.¹⁴⁶ Tilanahtaus ja kasvava oppilasmäärä ovat huolenaiheina myös tyttölyseon vuosikertomuksissa. Mistä sitten johtui kaikissa yhteiskuntaluokissa ilmennyt kasvanut halu oppikouluttaa jälkipolvea? Yhteiskunnassa alkoi tapahtua vähitellen vaurastumista ja useat vanhemmat halusivat sijoittaa lastensa koulutukseen. Tätä ilmiötä on pidetty keskiluokkaisen koulutuskäsityksen yleistymisenä.¹⁴⁷ Koulutuksen avulla on katsottu olevan paremmat edellytykset sijoittua työmarkkinoille, eli koulutus ei merkitse pelkkää itseisarvoa, vaan se antaa välineen sijoittua

¹⁴⁰ Hoffman 1989, 588.

¹⁴¹ Kimpisen yhteislyseon oppilasmatrikkelitiedot vuodelta 1945. Bc: 2-16. LKA.

¹⁴² Huuhka 1955, 219.

¹⁴³ Huuhka 1955, 218–219.

¹⁴⁴ Waris 1948, 130.

¹⁴⁵ Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseon vuosikertomukset. Db:1. LKA.

¹⁴⁶ Kivinen 1988, 197, 198.

¹⁴⁷ Kivinen 1988, 199, 200.

erilaisiin työ- ja virka-asemiin¹⁴⁸. Useat seikat vaikuttavat päätökseen, aloittaako oppikoulu vai ei. Ensinnäkin ratkaisuun vaikuttavat perheessä vallalla oleva kulttuuri sekä teknilliset mahdollisuudet, jotka viime kädessä ratkaisevat, aloittaako nuori oppikoulun vai ei¹⁴⁹. Oppikoululaisten kasvanut määrä sodan jälkeisinä vuosina ei ollut sidoksissa ainoastaan koulutuksen tarjoamaan hyötyyn sijoittumisessa työmarkkinoilla ja sosiaaliseen nousuun, vaan kyseessä oli myös vanhempien halu antaa lapsilleen ainakin samanlainen koulutustaso kuin minkä he itse olivat saavuttaneet¹⁵⁰.

5.2. Vapaaoppilaiden määrä

Oppikoulu ei ollut ilmainen koulu, sillä oppilaan tuli kustantaa itse oppikirjansa ja muut opiskelutarvikkeensa. Lisäksi koulussa perittiin lukukausimaksu.¹⁵¹ Kuitenkin lukukausimaksuista oli mahdollista vapautua, mikäli perheen taloudellinen tilanne oli heikko. Lukukausimaksuista vapautettuja oppilaita kutsuttiin vapaaoppilaiksi. Vapaaoppilaiden määrää säädeltiin pitkin 1900-lukua asetuksin. Lappeenrannan tyttölyseon toiminnan alkuvuosina voimassa oli vuoden 1933 asetus, jossa määrättiin, kuinka paljon valtiollisissa kouluissa peritään lukukausimaksua. Asetuksessa saneltiin myös, ketkä olivat vastuussa päätöksenteosta, kun käsiteltiin vapaaoppilaiksi haluavien hakemuksia.¹⁵²

Lappeenrannan tyttölyseon lukuvuoden 1945–1946 vuosikertomuksessa todetaan lukukausimaksuista ja vapaaoppilaspaikoista seuraavasti: ”*Lukukausimaksu on 500 mk. Kaksi yhtä aikaa valtion oppikoulussa olevaa sisarusta maksaa kumpikin 350 mk, kolme kukin 300 mk, neljä kukin 250 mk ja tätä useammat kukin 200 mk. Varattomat voidaan vapauttaa lukukausimaksuista joko kokonaan tai puoliksi. Vapaaoppilaaksi pyrkijät tai lukukausimaksualennusta haluavat tuokoot syyskuussa luokanvalvojalle vanhempien tai holhoojan huolellisesti määrätyle lomakkeelle kirjoittaman alennuksen.*”¹⁵³

¹⁴⁸ Kivinen 1988, 63, 65–66; Huuhka 1955, 219.

¹⁴⁹ Huuhka 1955, 189.

¹⁵⁰ Kivinen 1988, 66, 77.

¹⁵¹ Kaarninen 1995, 155.

¹⁵² Kiuasmaa 1982, 389.

¹⁵³ Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseon vuosikertomukset 1945–1946, 26–27. Db:1. LKA.

Aiemmin on todettu, ettei oppilaan edustamasta yhteiskuntaryhmästä voi vielä tehdä päätelmiä oppilaan perheen varallisuustasosta¹⁵⁴. Eri yhteiskuntaluokissa vallinneista varallisuustasoista voi kuitenkin yrittää saada lisävalaistusta selvittämällä vapaaoppilaiden määrää ja sitä miten vapaaoppilaat jakautuivat eri yhteiskuntaryhmien kesken. Alla olevat kaksi taulukkoa kertovat vapaaoppilaiden määristä Lappeenrannan tyttölyseossa neljän eri otosvuoden aikana. Ensimmäinen taulukko ilmoittaa niiden vapaaoppilaiden määrän, jotka on merkitty oppilasmatrikkelikorttitietoihin kokonaan vapautetuiksi lukukausimaksuista koko oppikoulutaipaleensa ajaksi. Toisen taulukon sisältämät tiedot puolestaan kertovat oppilaiden määrän, jotka olivat vapaaoppilaita vain osan koulunkäyntiajastaan tai maksoivat puolet lukukausimaksuista.

On otettava huomioon, että osa puolet lukukausimaksuista maksaneista oppilaista on saanut alennuksen koulussa olleen sisaruksen myötä¹⁵⁵. Niinpä sijoittuminen puoliksi vapaaoppilaaksi ei vielä välttämättä kertonut perheen heikosta taloudellisesta asemasta. Jotta olisi mahdollista muodostaa mahdollisimman totuudenmukaisen kuva eri yhteiskuntaryhmissä vallinneesta taloudellisesta tilanteesta, lukujen tulkinnassa on hyvä painottaa enemmän ensimmäistä taulukkoa. Ensimmäiseen taulukkoon sijoittumiseen vaikutti ainoastaan perheen vähävaraisuus eikä sisaralennus.

Taulukko 3. Vapaaoppilaiden määrä Lappeenrannan tyttölyseossa otosvuosittain.

Yhteiskuntaryhmä	Otosvuosi 1939	Otosvuosi 1945	Otosvuosi 1950	Otosvuosi 1955	Yhteensä
Virkamiehet	3	2	--	2	7
Työväki	12	5	--	10	27
Kauppiaat	1	1	--	--	2
Talonomistajat	2	--	--	--	2
Maanviljelijät	--	3	1	--	4
	18 kpl 26,5 % koulunsa aloittaneista	11 kpl 17,2 % koulunsa aloittaneista	1 1,7 % koulunsa aloittaneista	12 17,1 % koulunsa aloittaneista	Yht. 42 42 kpl

¹⁵⁴ Waris 1948, 132, 182.

¹⁵⁵ kts. Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseon vuosikertomukset 1945–1946, 26–27. Db:1. LKA.

Lähde: Kimpisen yhteislyseon oppilasmatrikkelitiedot vuosilta 1939, 1945, 1950 ja 1955. Bc: 2-16. LKA.

Taulukko 4. Osittain vapaaoppilaiden määrä Lappeenrannan tyttölyseossa otosvuosittain.

Yhteiskuntar ryhmä	Otosvuosi 1939	Otosvuosi 1945	Otosvuosi 1950	Otosvuosi 1955	Yhteensä
Virkamiehet	10	4	2	--	16
Työväki	11	12	7	9	39
Kauppiaat	1	--	--	--	1
Talolliset	1	1	2	--	4
Maanviljelijät	--	--	1	1	2
	23 33,8 % koulunsa aloittaneista	17 26,6 % koulunsa aloittaneista	12 20,3 % koulunsa aloittaneista	10 14,3 % koulunsa aloittaneista	Yht. 62

Lähde: Kimpisen yhteislyseon oppilasmatrikkelitiedot vuosilta 1939, 1945, 1950 ja 1955. Bc: 2-16. LKA.

Ensimmäisen taulukon ensimmäiselle otosvuodelle on ominaista kokonaan lukukausimaksuista vapautettujen oppilaiden suuri määrä, joka on 26,5 % kaikista tyttölyseossa sinä vuonna opintonsa aloittaneesta¹⁵⁶. Toisen taulukon sisältämistä tiedoista ilmenee, että osittain vapaaoppilaita oli samana vuonna 33,8 % koulunsa aloittaneista. Kun taulukkojen sisältämät luvut lasketaan yhteen vuoden 1939 kohdalta, selviää että kyseisenä vuotena Lappeenrannan tyttölyseon aloittaneista jopa 60,3 prosenttia oli osittain tai kokonaan vapaaoppilaana. Luku on yli puolet oppikouluun tulijoista. On mahdollista päätellä, että vapaaoppilaiden määrä on yhtä kuin vähävaraisista perheistä tulleiden määrä. Sisaralennuksen vuoksi puoliksi lukukausimaksun maksaneita oppilaita joukossa ei todennäköisesti juurikaan ole, koska vuosi 1939 oli tyttölyseon ensimmäinen toimintavuosi. Niinpä vuonna 1939 opintonsa aloittaneella ei ole voinut olla koulussa jo aiemmin olevaa sisarusta. Taulukosta ilmenee, että kokonaan oppikoulun lukukausimaksuista vapautettuja oppilaita oli eniten

työväenluokasta. Virkamiesryhmässä maksuista vapautettuja oppilaita oli kolme, kauppiasryhmästä yksi ja talonomistajista kaksi. Saadut luvut on mahdollista suhteuttaa sosiaaliryhmittäin koko siihen joukkoon, joka aloitti tyttölyseon samana vuotena.

Oppikoulutaipaleensa aloitti vuonna 1939 yhteensä 24 tyttöä virkamiesluokasta. Näistä 24 oppilaasta kolmen ei ollut pakko maksaa ollenkaan koulun lukukausimaksua koko koulussaoloaikanaan ja kymmenen oppilasta oli osan kouluvuosistaan vapaaoppilana tai maksoi maksun vain puoliksi. Näin ollen noin puolet virkamiesluokkaan kuuluvista tytöistä oli vuonna 1939 kokonaan tai osaksi vapaaoppilaita. Samana vuonna puolestaan 31 työläistäustaista tyttöä aloitti oppikoulun. Mainitusta joukosta 12 tyttölyseolaista oli kokonaan vapaaoppilaita ja 11 osittain maksuista vapautettuja. Niinpä joko kokonaan tai osittain työväentaustaisten vapaaoppilaiden määräksi tulee prosenteissa määriteltynä 74,2 %. Toisin sanoen Lappeenrannan tyttölyseon ensimmäisenä toimintavuotena työläistytöistä lähes kolme neljäsosaa oli tukitoimenpiteen varassa, joka koski lukukausimaksuista vapauttamista.

Kauppiasryhmästä oppikoulutielle astui vuonna 1939 yhteensä viisi oppilasta, joista yksi oli vapautettu maksuista kokonaan ja toinen osittain vapautettu. Talonomistajaryhmän kuudesta oppilaasta tarkalleen puolet oli tukitoimien kohteena. Koulunsa vuonna 1939 aloittaneista maanviljelijäryhmästä sen sijaan kukaan ei ollut vapaaoppilana.

Toisena otosvuotena 1945 virkamiesluokkaan kuuluvasta 18 tytöstä kaksi oppilasta kuului kokonaan vapaaoppilaisiin. Prosenteiksi muutettuna vapaaoppilaiden luvuksi tulee noin 11 %. Työväentaustaisista tytöistä koulutiensä aloitti 26 henkilöä. Heistä vapaaoppilaita oli viisi kappaletta (19,2 %). Kauppiassosiaaliryhmään kuului seitsemän oppilasta, joista vapaaoppilaita oli yksi. Talonomistajaryhmän kuudesta oppilaasta lukukausimaksuista kokonaan vapautettuja ei ollut lainkaan. Koulunsa vuonna 1945 aloittaneesta seitsemän henkilöä käsittäneestä maanviljelijäryhmästä kolme oli vapaaoppilaita.

Kokonaan vapaaoppilaiden määrälle on luonteenomaista vuonna 1950, että määrä putoaa rajusti. Aikaisempina otosvuosina kokonaan vapaaoppilaita oli yhteensä 18 ja 11 kappaletta, kun taas vuonna 1950 heitä oli ainoastaan yksi. Sama ilmiö näkyy osittain lukukausimaksuista vapautettujen määrässä, joskaan ei niin selkeästi. Vaikka tukitoimenpiteestä nauttivien

---

¹⁵⁶ Tyttölyseon kunakin vuonna aloittaneiden määrään on laskettu ainoastaan täydellisesti täytetyt oppilasmatrikkelikortit. Liite 1.

oppilaiden määrä onkin laskenut, vapaaoppilaiden jakaantumisessa eri sosiaaliryhmiin ei ole tapahtunut juurikaan muutosta. Suurin osa osittain vapaaoppilaista tuli työväenluokasta. Virkamiesluokasta ja talonmistajista oli edustettuna kaksi oppilasta kummastakin ryhmästä.

Aikaisempina otosvuosina osittain vapaaoppilaita oli yhteensä 33,8 % ja 26,6 %, mutta vuoden 1950 kohdalla sama luku laskee 20,3 prosenttiyksikköön. Kiuasmaa on esittänyt tutkimuksessaan arvion, jonka mukaan yleinen elintaso koheni Suomessa vuosien 1939–1944 jälkeen ja niinpä vapaaoppilasjärjestelmä ei ollut enää niin tärkeä kuin aiemmin¹⁵⁷. Syy Lappeenrannan tyttölyseon vuoden 1950 vapaaoppilaiden laskeneelle määrälle voikin löytyä edellä esitetystä teoriasta. Lisäksi on myös mahdollista, että osittain vapaaoppilaisiin on kirjattu joukko oppilaita, jotka eivät kuuluneet varsinaisesti vähävaraisiin. Nämä oppilaat ovat voineet sijoittua osittain lukukausimaksuista vapautetuiksi koulussa opiskelevan sisaruksen vuoksi¹⁵⁸. Tosin on otettava huomioon, että tyttölyseon otosvuosina aloittaneiden oppilaiden lukumäärä ja sitä kautta lukukausimaksuista vapautettujen oppilaiden määrä on suhteellisen pieni. Niinpä on mahdollista, että jonakin otantavuotena vapaaoppilaiden lukumäärässä esiintynyt vaihtelu on satunnaisvaihtelua eikä siitä voi tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä.

Tätä johtopäätöstä tukee se, että vaikka vuonna 1950 kokonaan vapaaoppilaita oli ainoastaan yksi tyttölyseolainen, viisi vuotta myöhemmin heidän määränsä oli 12. Vuoden 1955 kokonaan tukitoimenpiteistä vapautettujen oppilaiden määrä on siis lähellä vuoden 1945 lukua. Kun viimeisen otosvuoden kokonaan ja osittain vapaaoppilaiden määrä lasketaan yhteen, on mahdollista huomata, että kyseisenä vuotena 31,4 % eli yli neljännesosa koulunsa aloittaneista kuului tukitoimenpiteitä tarvitsevien joukkoon. Joukosta suurin osa tuli työväenluokkaisista kodeista, mutta myös virkamiesluokasta tuli kaksi oppilasta ja maanviljelijäperheestä yksi.

Taulukon sisältämistä luvuista voidaan laskea kultakin otosvuodelta yhteen sekä osittain että kokonaan vapaaoppilaiden määrä. Näin laskettuna vuoden 1939 määräksi tulee 60,3 %, vuoden 1945 luvuksi 43,8 %, vuoden 1950 määräksi 22,0 % ja vuoden 1955 prosenttiluvuksi 31,4 %. Kuten aiempaan on mainittu, ei ole kuitenkaan mahdollista saada selville, ovatko sisarusalennuksen saaneet oppilaatkin sijoitettu puoliksi vapaaoppilaiden ryhmään. Niinpä luotettavamman kuvan tukitoimenpidettä tarvinneista tyttölyseolaisista antaa ensimmäinen

¹⁵⁷ Kiuasmaa 1982, 389.

¹⁵⁸ Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseon vuosikertomukset 1945–1946, 26–27, Db:1. LKA.

taulukko, johon on merkitty kokonaan lukukausimaksuista vapautetut. Kokonaan vapaaoppilaiden määräksi ensimmäisenä otosvuotena 1939 tulee 26,5 prosenttia, vuonna 1945 määräksi on tullut 17,2 prosenttia, kolmantena otantavuotena 1950 kokonaan vapaaoppilaiden lukumäärä on 1,7 prosenttia ja vuonna 1955 heitä oli 17,1 prosenttia.

Tukitoimenpidettä tarvitsevien määrä on suurimmillaan ensimmäisenä otosvuotena riippumatta siitä, katsotaanko puoliksi vai kokonaan vapaaoppilaiksi sijoitettujen määrää. Määrälle on tyypillistä, että se laskee siirryttäessä kohti myöhäisempiä otosvuosia. Lukukausimaksuista vapautettujen oppilaiden määrä laskee silmiinpistävän alhaiselle tasolle vuonna 1950, jolloin vain 1,7 prosenttia oppikoulunsa sinä vuonna aloittaneista kuului vapaaoppilaiden joukkoon. Kyseistä vuotta ei voi silti kokonaisuudessaan määritellä erityisen poikkeavaksi, sillä tarkasteltaessa osittain vapaaoppilaiden määrää samana vuonna luku ei juuri poikkea suhteessa muihin otosvuosiin.

Kun huomioidaan vuonna 1950 tyttölyseon aloittaneiden oppilaiden sosiaalinen tausta, on mahdollista huomata, että sinä vuonna oppikoulun aloitti enemmän virkamiesluokkaan kuuluvia tyttöjä kuin työväentaustaisia tyttöjä. Vaikkei voidakaan olettaa, että virkamiesluokassa olisi ollut poikkeuksetta paremmat tulot kuin työväenluokassa¹⁵⁹, voi kuitenkin pitää todennäköisenä, että esimerkiksi lääkäriillä on ollut paremmat tulot kuin sekatyömiehellä. Mikäli Lappeenrannan tyttölyseon oppilasrakennetta tarkastelee tästä näkökulmasta, vuoden 1950 kokonaan vapaaoppilaiden alhainen määrä voi selittyä virkamiesluokan tyttöjen työläistytöjä suuremmalla määrällä.

Kiuasmaa on arvioinut, ettei vapaaoppilaaksi pääsyllä ollut juurikaan käytännön merkitystä valtiollisissa oppikouluissa, joiden lukukausimaksu oli yksityiskouluja alhaisempi. Hänen mukaansa köyhästä kodista lähtöisin ollutta oppikoululaista kenties helpotti tieto, ettei hänen vanhempiansa tarvinnut maksaa lukukausimaksua, vaan raha voitiin käyttää muuhun tarkoitukseen. Kiuasmaan mielestä moni lukukausimaksuista vapautettu oppilas koki tärkeäksi menestyä mahdollisimman hyvin opinnoissaan, sillä olihan hänelle tarjottu maksuista vapautettu koulunkäynti.¹⁶⁰ Lappeenrannan tyttölyseota koskevan arkistoaineiston valossa jää vastausta vailla olevaksi kysymykseksi, miten vapaaoppilaspaikkaan suhtauduttiin juuri Lappeenrannan tyttölyseoksi. Antoiko lukukausimaksuista vapautettu oppikoulunkäynti

¹⁵⁹ Waris 1948, 132, 182.

¹⁶⁰ Kiuasmaa 1982, 389.

vähävaraisista kodeista tulleiden vanhemmille viimeisen sysäyksen laittaa tytär opintielle? Vai eikö vapaaoppilaspaikalla ollut juurikaan taloudellista merkitystä pohdittaessa oppikoulun aloittamista?¹⁶¹ Tutkimuksissa on osoitettu, että 1930-luvun Värtsilän yhteiskoulussa protestoitiin lukukausimaksun korottamista vastaan ja useat köyhien perheiden vanhemmat päätyivät pyytämään lapsilleen vapaaoppilaspaikkaa koulussa. Näin ollen ainakin vielä 1930-luvulla vapaaoppilaspaikoilla ja lukukausimaksujen suuruudella oli merkitystä, käytiinkö oppikoulua vai ei.¹⁶²

Vuosikertomuksista ilmenee, että oppilaiden oli mahdollisuus saada myös stipendin muodossa opintoapurahoja. Tosin opintoapurahoja oli mahdollista alkaa jakaa vasta 1950-luvulla koulun taloudellisen tilanteen parannuttua, joten koulun ensimmäisinä toimintavuosina opiskelunsa aloittaneet oppilaat eivät päässeet nauttimaan opintoapurahoista¹⁶³. Apurahojen merkitystä oppikoulun käynnille on vaikeaa arvioida. On kuitenkin esitetty, että taloudellinen tilanne parani Suomessa vähitellen sotien jälkeen¹⁶⁴. Niinpä voikin olettaa, että opintoapurahoilla ei ollut välttämättä yhtä tärkeää merkitystä enää 1950-luvulla kuin mitä avustuksilla olisi ollut, jos niitä olisi jaettua koulun toiminnan ensimmäisinä vuosina.

---

¹⁶¹ Kiuasmaa 1982, 389.

¹⁶² Halonen 1982, 58–59.

¹⁶³ Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseon vuosikertomukset, lukuvuosi 1954–1955, 25. Db:1. LKA.

6. RIKKEET

6.1. Suhteellisen vähän rikkeitä

Syyslukukauden 1945 alkaessa Lappeenrannan tyttölyseossa oli oppilaita 335¹⁶⁵. Merkillepantavaa tyttölyseon toiminnan alkuvuosina oli oppilaiden rikkeiden vähäinen määrä. Lukuvuonna 1945–1946 rangaistuskirjaan on merkitty ainoastaan kaksi rikkomusta, jotka koskevat luvatonta poissaoloa sekä toistunutta valhetta¹⁶⁶. Kaksi rangaistavaksi luokiteltavaa tekoa suhteessa yli 300 oppilaaseen ja kokonaiseen lukuvuoteen on vähän, sillä prosenteiksi muutettuna rikkeet tarkoittavat, että oppilaista ainoastaan 0,6 % toimi vastoin koulun järjestyssääntöjä 99,4 % enemmistön menetellessä nuhteettomasti.

Luku on hyvin alhainen ja herääkin kysymys, merkittiinkö kaikki tuomittavat teot todella koulun rangaistuskirjaan vai onko rikkeiden vähäisyydelle niin luonnollinen syy, että tyttölyseon oppilaat käyttäytyivät järjestyssääntöjen mukaisesti, eikä kurinpidollisia toimia tarvittu. Jälkimmäinen teoria on perusteltavissa sillä, että lukuvuoden 1945–1946 rikkeet ovat sekä syyslukukaudelta 1945 että kevätlukukaudelta 1946. Jos molemmilta lukukaudesta on merkitty yksi rike, on todennäköistä, että jos muitakin rikkeitä olisi tapahtunut kyseisten lukukausien aikana, nekin olisi kirjattu ilman poikkeuksia mustaan kirjaan. Tosin on esitetty, että on tapauksia, joissa luvattomaan tekoon syyllistynyt oppilas on voinut selvittää tapauksen opettajan kanssa luokan edessä ja säästynyt saamasta merkintää mustaan kirjaan¹⁶⁷. On mahdollista, että tällä tavalla on menetelty myös Lappeenrannan tyttölyseossa ja näin ollen kaikki ensimmäisen otosvuoden aikana tehdyt rikkeet eivät ole päätyneet merkityiksi rangaistuskirjaan.

Ei voida myöskään sulkea pois inhimillisen huolimattomuuden mahdollisuutta, eli että opettajat ovat yksinkertaisesti unohtaneet merkitä rangaistusta vaatineita tekoja rangaistuskirjaan. Tätä olettamusta vahvistaa se, että toisinaan rikkeet on saatettu merkitä kirjaan vasta päivien viipeellä.

---

¹⁶⁴ Kiuasmaa 1982, 389.

¹⁶⁵ Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseon vuosikertomukset 1945–46, 24. Db:1. LKA.

¹⁶⁶ Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975, lukuvuosi 1945–1946. Ab:1. LKA

¹⁶⁷ Kiuasmaa 1982, 126.

Kiuasmaa on todennut tutkimuksessaan, että erityisesti 1900-luvun alussa koulun rehtori vaikutti persoonallaan merkittävästi, millaiseksi koulun yleinen ilmapiiri muodostui ja miten paljon oppilaat uskalsivat rikkoa koulun järjestyssääntöjä¹⁶⁸. Ilmeisesti vielä Lappeenrannan tyttölyseonkin aikana rehtorin asema oli vankka ja hän edusti auktoriteettia, jonka voi olettaa vaikuttaneen rikkeiden vähäiseen määrään koulun toiminnan alkuvuosina. Lukuvuoden 1949–1950 vuosikertomuksesta ilmenee, että tyttölyseon rehtori pysyi samana koulun 10 ensimmäisen toimintavuoden ajan. Elokuun lopulla 1949 eläkkeelle jääneestä rehtorista kirjoitetaan seuraavasti: *”Hänen aikanaan koulun oppilasmäärä kasvoi noin viiteensataan, mikä merkitsi rehtorille lisääntyvää työtaakkaa vaikeissa oloissa, ensin sodan aikana ja sitten yhä ahtaammaksi käyvissä tiloissa. Rehtori Warpion tarmokkaassa johdossa Lappeenrannan tyttölyseosta kuitenkin muodostui laitos, jossa vallitsi järjestys ja kuri, mutta jossa niin opettajat kuin oppilaatkin saivat tuntea todellista työn iloa.”*¹⁶⁹

Vuosikertomuksessa mainitaan suoraan, että tyttölyseon ensimmäinen rehtori oli kurinpitoon kykenevä auktoriteettihahmo, mikä osaltaan selittäneekin ensimmäisen otosvuoden 1945–46 vähäisen 0,6 % rikemäärän suhteessa oppilasmäärään. Tosin oppilaiden hairahdusten määrä ei ollut suhteessa pelkästään koulussa vallitsevaan yleiseen ilmapiiriin, vaan muutkin asiat vaikuttivat, kuten vuoden 1950–1951 lukuvuosikertomuksesta ilmenee: *”Vaikeissa, epämukavissa oloissa työskentely on ymmärrettävästi vaikuttanut haitallisesti opetukseen, yleiseen kuriin ja yleensä koulun toimintaan. Täytyy ihmetellä sitä kestävyyttä ja kärsivällisyyttä, millä opettajat ja oppilaat ovat mukautuneet tilanteeseen sekä näissä olosuhteissa saavutettuja tuloksia.”*¹⁷⁰

Mitä enemmän Lappeenrannan tyttölyseolle kertyi toimintavuosia, sitä suuremmaksi oppilaitoksen oppilasmäärä kasvoi. Loogista kehityskaavaa noudattaen oppilasmäärän kasvaessa rangaistuskirjaan kirjattujen rikkeiden määräkin kasvoi. Koulun oppilasmäärä kunkin otosvuoden syyslukukauden alkaessa, oppilaiden rikkomusten lukumäärä koko lukuvuoden aikana sekä rikkeiden prosenttiosuudet tulevat ilmi seuraavasta taulukosta.

¹⁶⁸ Kiuasmaa 1982, 102, 106.

¹⁶⁹ Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseon vuosikertomukset 1949–50, 4. Db:1. LKA.

¹⁷⁰ Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseon vuosikertomukset 1950–51. Db:1. LKA.

Taulukko 5. Rikkeiden lukumäärä.

Otosvuosi	Rikkeiden määrä	Koulun oppilasmäärä	Prosenttiosuus suhteessa oppilasmäärään
Lukuvuosi 1945–1946	2 kpl	335	0.6 %
Lukuvuosi 1950–1951	20 kpl	498	4.0 %
Lukuvuosi 1955–1956	4 kpl	599	0.7 %
Lukuvuosi 1960–1961	43 kpl	778	5.5 %
Lukuvuosi 1965–1966	38 kpl	725	5.2 %
Lukuvuosi 1967–1968	71 kpl	715	9.9 %
	Yht. 178 kpl		

Lähde: Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA. Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseo. Vuosikertomukset 1945–1946, 1950–1951, 1955–1956, 1960–1961, 1965–1966, 1967–1968. Db:1. LKA.

Otosvuodelle 1950–1951 on ominaista rikkeiden määrän kasvu edellisen otosvuoden 0,6 prosentista 4,0 prosenttiin, mikä merkitsee 3,4 prosenttiyksikön nousua. Eräs syy rikkeiden suhteellisen prosenttiosuuden määrän kasvuun voi olla lukuvuoden 1950–51 vuosikertomuksessa mainittu liian pienissä koulutiloissa opiskelu, mikä vaikutti koulun kuritasoon¹⁷¹. Kasvu ei jää kuitenkaan pysyväksi trendiksi, sillä lukuvuonna 1955–1956 rikkeiden määrässä tapahtuu notkahdus ja prosenttiosuus putoaa 0,7 prosenttiin eli lähelle ensimmäisen otosvuoden lukua. Syynä rangaistavaksi luokiteltujen tekojen määrän tasaantumiseen voi olla, että tyttölyseo on saanut tällöin paremmat toimitilat¹⁷² ja järjestyksen valvominen on todennäköisesti helpottunut. Lukuvuoden 1955–1956 rikkeiden määrä on silti suhteessa huomattavasti pienempi kuin muiden otosvuosien, joten on syytä vertailla, millainen rikkeiden määrä oli lukuvuosina sekä ennen otosvuotta että otosvuoden jälkeen.

Lukuvuotena 1954–1955 rikkeitä rangaistuskirjan sivuille on merkitty yhteensä 18 kappaletta, joka suhteutettuna lukuvuoden oppilasmäärään (600) antaa tulokseksi, että rikkeiden prosentuaalinen osuus suhteessa oppilasmäärään on kolme prosenttia. Oppilaiden hairahdusten määrä pysyy suhteellisen samana kahta vuotta myöhemminkin, sillä lukuvuotena

¹⁷¹ Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseon vuosikertomukset 1950–1951, 4. Db:1. LKA.

1956–1957 tuomittavaksi katsottuna tekoja on 15 kappaletta, mikä tarkoittaa 2,4 % osuutta suhteessa oppilasmäärään (617). Niinpä voidaankin todeta, että otosvuoden 1955–1956 rikkeiden osuus on 2,3 prosenttiyksikön verran alhaisempi kuin edellisenä lukuvuotena ja 1,7 prosenttiyksikön verran alhaisempi kuin seuraavana lukuvuotena. Katsoessa eri lukuvuosien rikemääriä kokonaisuudessaan on sanottava, että otosvuosi 1955–1956 jää tilastopiikiksi hairahdusten 0,7 % osuudella. Lukuvuotta 1955–1956 edeltänyt ja seuraava lukuvuosi sisältävät myös suhteellisen vähän rikkeitä (3,0 % ja 2,4 %), mikä ehkä voikin selittää osittain otosvuoden 1955–1956 alhaisen rikemäärän.

.

Uusista koulutiloista huolimatta todennäköisesti jatkuvasti kasvanut oppilasmäärä vaikutti siihen, että otosvuonna 1960–1961 ja sen jälkeen luvuissa tapahtuu kuitenkin huomattavaa kasvua (5,5 %, 5,2 % ja 9,9 %), joista merkittävin on viimeinen otoslukuvuosi 1967–1968, jolloin rangaistavaksi katsottujen tekojen määrä nousee edellisen otantavuoden 5,2 % tasosta 4,7 prosenttiyksiköllä 9,9 prosenttiin. Näin ollen lukuvuoden 1967–1968 rikkomusten määrä on moninkertaisesti suurempi kuin ensimmäisen otosvuoden.

Myös Leena Tefke on päätenyt pro gradu- työssään siihen tulokseen, että oppilaiden hairahdusten määrä kasvaa 1960-luvulla. Syyksi tähän hän esittää seuraavia seikkoja: *”Osin muutokseen on syynä kurin höltyminen, se, ettei joitakin rikkeitä pidetty enää rangaistavina ja opettajan auktoriteettiaseman lasku. Enää opettaja ei ollut niin pelottava, vaan luokassa ja koulussa yleensä uskallettiin olla hieman `vapaammin`.”*¹⁷³ Todennäköisesti Tefken tekemät johtopäätökset rikemäärän kasvusta 1960-luvulla voidaan yleistää koskemaan Lappeenrannan tyttölyseotakin.

Mitkä muut seikat rehtorin auktoriteettihahmon, uusien parempien opiskelutilojen ja yleisen ilmapiiirin vapautumisen lisäksi sitten selittävät prosenttiluvuissa tapahtuneet muutokset? Suhteellisesti vähiten oppilaiden hairahduksia tapahtui lukuvuonna 1945–1946, jolloin luku jää 0,6 prosenttiin. Koulun oppilasmäärä oli tällöin lukuvuoden alkaessa 335 oppilasta oppilasmäärän ollessa pienin koko otannan ajalta. Voisi olettaa, että mitä vähemmän koulussa on oppilaita, sitä paremmin yhteisön kontrolli toimii eikä rikkeitä tapahdu yhtä paljon kuin suuremmissa kouluissa. Ensimmäisen otosvuoden rikkeiden vähäiseen määrään voidaan myös olettaa vaikuttavan tyttölyseon silloinen nuori ikä, sillä lukukauden 1945 alkaessa koulu oli

---

¹⁷² Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseon vuosikertomukset 1951–1952, 3. Db:1. LKA.

¹⁷³ Tefke 1996, 55.

toiminut ainoastaan kuusi vuotta. Koulun nuoren iän voidaan olettaa vaikuttavan rikkeiden määrään siten, että uudessa tyttölyseossa pidettiin tarkasti huolta kurista, jottei koulun maine kärsisi.

Toinen mahdollisuus on, että juuri taakse jäänyt sota-aika lievensi kontrollia. Elettiinhan koko suomalaisessa yhteiskunnassa sekä etenkin lähellä itärajaa sijaitsevassa kaupungissa vaikeita aikoja niin, ettei opettajilla ollut välttämättä aikaa tai tarmoa pitää rangaistuskirjaa ajan tasalla. Kuten lukuvuoden 1945–46 vuosikertomuksessa mainitaan, myös koulun ensimmäisen, melko pitkäaikaisen rehtorin persoonallisuus saattoi vaikuttaa rikkeiden määrään.

Kiuasmaa toteaa tutkimuksessaan Halmeen mukaan, että ajateltaessa eri koulutusvaihtoehtojen hintaa valtion lyseot sijoittuivat lukukausimaksuiltaan edullisten koulujen joukkoon¹⁷⁴. Niinpä valtiollinen lyseo oli usein luonnollinen vaihtoehto kaupunkityöväestöön kuuluvien miettiessä, missä he kouluttaisivat lapsensa¹⁷⁵. Lappeenrannan tyttölyseossakin työväenluokkaistaustaisia tyttöjä oli runsaasti edustettuna. Voidaankin ajatella, että työläistytöillä ei välttämättä ollut takanaan samanlaista taloudellista tukea kuin ylempiin yhteiskuntaluokkiin kuuluvilla tyttölyseon oppilailla. Koulunkäynnin jatkaminen oppikoulussa ei ollut samalla tavalla niin varmaa työväenluokkaan kuuluvilla oppilailla kuin muilla tytöillä.¹⁷⁶ Niinpä onkin mahdollista, että tyttölyseon oppilaat, joista huomattavalla osalla oli työväenluokkainen tausta, halusivat käyttäytyä mahdollisimman nuhteettomasti, koska heidän koulunkäyntinsä saattoi merkitä vanhemmille suurtakin taloudellista menoerää.

Pertti Toukomaa toteaa tutkimuksessaan, että oppikouluun yhteiskunnan alemmista luokista tulijat ovat usein yläluokan lapsia tottuneempi jo ennen koulunkäynnin aloittamista noudattamaan vallan ja pakon sävyttämiä määräyksiä, eli alemmille luokille on siis luonnollista noudattaa myös koulussa olevia sääntöjä¹⁷⁷. Toukomaa esittää myös näkemyksensä, jonka mukaan hyvin suoritettu koulunkäynti näyttelee alempien yhteiskuntaryhmien lapsille suurempaa roolia kuin muille, koska koulutuksen avulla on

---

¹⁷⁴ Kiuasmaa 1982, 244.

¹⁷⁵ Kiuasmaa 1982, 102.

¹⁷⁶ Kaarninen 1995, 163.

¹⁷⁷ Toukomaa 1967, 39.

mahdollisuus päästä yhteiskunnan paremmille paikoille¹⁷⁸. Voikin olettaa, että tavallaan pääsylippua parempaan tulevaisuuteen eli oppikoulun käyntiä ei haluttu riskeerata syyllistymällä kurittomaan käytökseen koulussa, mikä puolestaan näkyy rangaistuskirjan sivuille merkittyjen rikkeiden vähäisyytenä.

6.2. Jatkuva voimistelupuvun puuttumisesta lukukausitodistuksen väärentämiseen

Tarkasteltaessa millaisiin hairahduksiin Lappeenrannan tyttölyseon oppilaat syyllistyivät voi havaita, että rikkomuksia oli hyvin erilaisia. Osa teoista voidaan luokitella inhimilliseksi huolimattomuudeksi kuten jatkuvaksi voimistelupuvun puuttumiseksi tai järjestäjän tehtävien laiminlyönniksi. Tosin viimeiseksi mainittu teko voidaan myös tulkita tahalliseksi protesti-ilmaukseksi koulun opettajia kohtaan huolimattomuuden sijaan. Rangaistuskirjan sivuilla esiintyy tosin erittäin vakaviakin rikkeitä kuten lukukausitodistuksen väärentäminen tai valintamyymälästä näpistely. On kuitenkin huomattavissa, että tietyt rikkeet muodostavat otsakkeen, jonka alle kasaantuu eniten merkintöjä.¹⁷⁹ Tuloksia tarkasteltaessa on tärkeää huomata, että koska otosvuosia on suhteellisen rajallinen määrä ja rikkeitäkin melko vähän, jo muutaman tapauksen heitto suuntaan tai toiseen vaikuttaa huomattavasti siihen, voiko jotakin rikkomusta pitää yleisenä vai ei.

Alla oleva taulukko osoittaa, millaisia olivat viisi tavallisinta rikettä otosvuosien valossa. Taulukon prosenttiosuudet kertovat, mikä on mainitun tapauksen prosentuaalinen osuus kaikista tyttölyseossa tapahtuneista rikkeistä otosvuosien aikana.

Taulukko 6. Yleisimmät rikkeet.

Rikkeen laatu	Otosvuosi 1945-1946	Otosvuosi 1950-1951	Otosvuosi 1955-1956	Otosvuosi 1960-1961	Otosvuosi 1965-1966	Otosvuosi 1967-1968	Yht. %
Luvaton	1 kpl	10 kpl	2 kpl	4 kpl	11 kpl	29 kpl	57 kpl

¹⁷⁸ Toukomaa 1967, 38. kts. myös Kaarninen 1995, 148; Kiuasmaa 1982, 293.

¹⁷⁹ Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA.

poissaolo							32,0 %
Luvaton sisälläolo	--	2 kpl	--	11 kpl	13 kpl	26 kpl	52 kpl 29,2 %
Vilppi tai sen yritys	1 kpl	2 kpl	2 kpl	14 kpl	9 kpl	4 kpl	32 kpl 18,0 %
Sopimaton käytös	--	5 kpl	--	5 kpl	2 kpl	--	12 kpl 6,7 %
Määräysten rikkominen	--	--	--	2 kpl	--	3 kpl	5 kpl 2,8 %

Lähde: Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA.

Sekä luvaton poissaolo että luvaton sisälläolo nousevat prosentuaalisesti mitattuna selvästi yleisimmiksi rikkeiksi. Luvaton koulusta tai tunnilta poissaoloa on esiintynyt kaikkina otosvuosina, vaikkakin kyseisen rikkeen määrä suhteessa koulun oppilasmäärään on noussut otosvuosien kuluessa. Lukuvuonna 1945–1946 luvattoman poissaolon osuus suhteessa koulun oppilasmäärään on 0,3 %, kun taas lukuvuonna 1967–1968 osuus nousee 4,1 %:iin. Koulun toiseksi yleisintä rikettä, luvaton sisälläoloa, esiintyy yhä enemmän tultaessa myöhemmille otosvuosille. Lukuvuosille 1945–1946 sekä 1955–1956 ei ole merkitty sen sijaan ainoatakaan luvaton koulurakennuksessa olemista. Se voi tarkoittaa, etteivät oppilaat ole todellakaan syyllistyneet kyseiseen rikkomukseen tai sitten luvattomasta sisälläolosta on selvinnyt pelkillä nuhteilla ilman merkintää mustaan kirjaan¹⁸⁰.

Tutkittaessa rangaistuskirjaa voi havaita välitunnin luvattomasta sisällä viettämisestä alkaneen ilmeisesti muodostua ongelmaksi yhä suuremmissa määrin. Huomattava on, että tähän rikkeeseen syyllistyttyä todennäköisesti vuodenajalla ja säätilalla oli merkityksensä, sillä rangaistuskirjan mukaan kaikki luvattomat sisälläolemiset on ajoitettavissa marras–maaliskuun väliselle ajanjaksolle. Voikin ajatella, että tyttölyseolaiset eivät useinkaan

¹⁸⁰ Kiuasmaa 1982, 126.

pyrkineet välituntisin sisälle pelkän kurittomuuden vuoksi, vaan taustalla oli halu viettää välitunti lämpimämmässä paikassa kuin talvisäissä. Merkilläpantavaa on, että tavallisesti muut rikkeet tehtiin joko yksin tai kaksistaan, mutta luvattoman sisälläolon ollessa kyseessä tekoon saattoi syyllistyä samalla kertaa jopa seitsemän oppilasta.¹⁸¹

Kolmanneksi yleisimpänä rikkeenä esiintyy vilppi tai sen yritys. Vilppi-tapauksia esiintyi kaiken kaikkiaan 32 kappaletta, joista neljä oli vilpin yrittämistä. Tästä voi päätellä opettajien olleen harjaantuneita havaitsemaan jo vilpin yrityksenkin. Kiuasmaan teorian mukaisesti tavallisesti tunnolliset oppikoulutytöt saattoivat pelätä kiinni jäämistä läksyn hallitsemattomuudesta ja saattoivat siksi turvautua vilpillisiin keinoihin¹⁸². Tätä teoriaa tukee se, että luvattomiin sisälläoloihin on kirjattu tapauksia, joissa syynä rankaisuun on ollut ”läksyjen luku WC:ssä välitunnilla”¹⁸³. Mikäli jotkut oppilaat ovat ottaneet riskin ja syyllistyneet luvattomaan sisälläoloon välitunnilla vain saadakseen tilaisuuden kerrata läksyjään, ei ole mahdotonta, että jotkut ovat voineet myös syyllistyä vilppiin peitelläkseen osaamattomuuttaan.

Vilppiin kuuluvaksi luetut varkaus ja näpistely -tapaukset ovat harvinaisia. Tutkimusperiodilla esiintyy kaksi varkautta sekä kahden henkilön syyllistyminen näpistelyyn valintamyymälässä. Varkauksien lisäksi vakavampiin rikkeisiin kuuluu kokeen, nimen tai lukukausitodistuksen väärentäminen. Voi olettaa, että joillekin tyttölyseolaisille huonosti menneen kokeen tai tyydyttävän tasoisen lukukausitodistuksen näyttäminen huoltajalle on ollut liian pelottava ajatus ja näin ollen on ajauduttu käyttämään kiellettyjä keinoja.

Mustaan kirjaan mahtuu ”sopimaton käytös”- merkintöjä 6,7 % verran kaikista rangaistuista teoista. Prosenttiluku ei ole suuri verrattuna luvattoman poissaolon tai sisälläolon sekä vilpin saavuttamiin lukuihin, mutta ”sopimaton käytös” on siitä huolimatta neljänneksi yleisin rike. Rangaistuskirjaan merkitty huono käytös ei välttämättä tarkoita aina kovin räikeää, normien vastaista toimintaa, vaan kyseessä voi olla myös ajan koululaitokselle ominainen ankara suhtautuminen pieneenkin rikkeeseen¹⁸⁴.

¹⁸¹ 29.11.1967. Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA.

¹⁸² Kiasmaa 1982, 126.

¹⁸³ Kts. esim. 24.11.1960 ja 5.2.1968. Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA.

¹⁸⁴ Kiuasmaa 1982, 125.

Määräysten rikkomisen määrä jää prosentuaalisesti huomattavasti pienemmäksi (2,8 %) kuin luvattoman poissaolon (32,0 %) tai sisälläolon (29,2 %), vilpin (18,0 %) tai sopimattoman käytöksen (6,7 %). Periaatteessa sekä sopimaton käytös että määräysten rikkominen ovat tekojen samankaltaisuudeltaan hieman sidoksissa toisiinsa, mutta sopimaton käytös voidaan mieltää lievemmäksi erheeksi kuin määräysten rikkominen. Edellisen kaltaisen rikkeen voidaan olettaa viittaavan esimerkiksi tunnilla kuiskutteluun, kun taas määräysten rikkominen voi merkitä haluttomuutta noudattaa opettajan antamaa määräystä. Aina määräysten rikkomineenkaan ei tarkoita välttämättä yhtä tuomittavaa tekoa kuin esimerkiksi vilppi. Rangaistuskirjassa on nähtävissä otosvuosien ulkopuolella merkintä, jossa määräysten rikkomiseksi on tulkittu teko, jossa oppilas ”*hiipi luokassa*”¹⁸⁵.

Tyttölyseon rikkeiden laatua tarkasteltaessa on huomattava, että yleisesti varsin tavalliseksi mielletty rike, myöhästyminen, ei kuulu Lappeenrannan tyttölyseon yleisempien erheellisten tekojen joukkoon. Koulussa olleen käytännön mukaisesti saman henkilön vasta kolme myöhästymistä antoivat aiheen merkinnälle rangaistuskirjaan. Ilmeisesti saman henkilön kolme liian myöhäistä tunnille saapumista oli harvinaisempaa, koska otosvuosien kohdalla ei ole kuin kaksi myöhästymisestä annettua merkintää. Toinen annetuista myöhästymismerkinnöistä tukee teoriaa, jonka mukaan vasta kolme liian myöhäistä tunnille saapumista toivat mukanaan merkinnän rankaisukirjaan, sillä vuoden 1960 syyslukukaudella on kirjoitettu merkintä ”*syy: 3 myöhästymistä, rangaistus: 1/2t*”¹⁸⁶. Seuraava otosvuosien myöhästymisiä koskeva merkintä on marraskuulta 1967, jolloin on annettu 0.5 tuntia jälki-istuntoa jatkuvasta myöhästelystä¹⁸⁷. Jos rangaistuskirjaan olisi merkitty jokainen yksittäinen myöhästyminen, myöhästymisten osuus kaikista rikkeistä olisi paljon suurempi. Todennäköisesti tyttölyseolaiset siis myöhästelivät enemmän kuin mitä koulun musta kirja antaa ymmärtää.

Tupakoinnin yleistyminen naisten keskuudessa koko suomalaisessa yhteiskunnassa heijastuu myös rangaistuskirjan lehdille. Varhaisimpina otosvuosina 1945–1946, 1950–1951, 1955–1956 ja 1960–1961, jolloin naisten tupakoiminen oli vielä melko harvinaista, rangaistuskirjaan ei ole merkitty yhtäkään tupakointitapausta. Ensimmäiset koulualueella sattuneet tupakoinnit mainitaan vasta kevätlukukaudella 1966. Silloinkaan kyseessä on tuskin

¹⁸⁵ 2.10.1962. Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA.

¹⁸⁶ 3.12.1960. Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA.

¹⁸⁷ 23.11.1967. Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA.

ollut järjestelmällinen teko, vaan tapahtunut on ollut todennäköisesti yksittäinen kokeilutapaus toveripiirissä päätellen, että tekoon on syylistynyt samanaikaisesti kolme henkilöä. Luvaton tupakoiminen jää otosvuosien valossa ainoaksi lajissaan.¹⁸⁸

Taulukossa esitetyt viisi yleisintä rikkomusta muodostavat kaikista tyttölyseon rangaistavaksi luokitelluista teoista yhteensä 88,8 prosenttiyksikön osuuden. Jäljelle jäävä 11,2 % osuus muodostuu melko yksittäisiksi luokiteltavista teoista. Tällaisia ovat *”lufaton piirustaminen koepaperiin”*, *”lappujen lähettely tunnilla”*, *”siveetön kirja”*, *”oikaiseminen hiihtokilpailussa”*, *”tahallinen toistuva viivyttely”*, *”toistunut valhe”*, *”jatkuva voimistelupuvun puuttuminen”* ja *”järjestäjän tehtävien vilpillinen hoitaminen”*. Tosin on mahdollista, että järjestäjän tehtävien vilpillisiä hoitamisia ja hiihtokilpailussa oikaisemisia on esiintynyt enemmänkin, mutta kyseinen teko on merkitty pelkän vilppi-otsakkeen alle. Samalla tavalla lappujen lähettely tunnilla on voitu sijoittaa järjestyksen rikkomiseksi.¹⁸⁹

Yleisimmät Lappeenrannan tyttölyseon oppilaiden kurinpidollisia toimia vaatineet teot ovat tutkimustulosten mukaan lieviksi luokiteltavia ja koulussa verraten tavallisia tekoja kuten luvaton poissaolo tai luvaton koulurakennuksessa olo. Vilppi tai sen yritys jää kolmanneksi yleisimmäksi hairahdukseksi, kun se Kiuasmaan tutkimusperiodilla sijoittuu tuntilevottomuuden lisäksi yleisimmäksi rikkeeksi tyttökouluissa¹⁹⁰. Tuntilevottomuus ei otosvuosien valossa kuulu Lappeenrannan tyttölyseon tavanomaisimpiin rikkeisiin. Koska rikettä nimeltä tuntilevottomuus ei juuri esiinny mustassa kirjassa, kyseinen rangaistava teko on sijoitettu todennäköisesti joko sopimattomaksi käytökseksi tai määräysten rikkomiseksi. Näin ollen teko jää tutkimusperiodin ajalta 2,8–6,7 prosenttiyksikön osuuteen.

Verratessa saatuja tutkimustuloksia Kiuasmaan tuloksiin yhtäläistä on, että Lappeenrannan tyttölyseolaisten vakavaksi luokiteltujen tekojen (varkaus ja näpistely) osuus jää suhteellisen pieneksi samalla tavalla kuin Kiuasmaa toteaa omasta tutkimusaineistostaan¹⁹¹. Merkilläpantava koulukohtainen ja mahdollisesti myös eri vuosikymmenestä johtuva ero on poissaolojen määrä. Siinä missä Kiuasmaa toteaa tutkimuksessaan poissaolojen määrän

¹⁸⁸ 19.4.1966. Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA.

¹⁸⁹ Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA.

¹⁹⁰ Kiuasmaa 1982, 126.

¹⁹¹ Kiuasmaa 1982, 126.

olevan pieni, 40–60 vuotta myöhemmin luvattomien poissaolojen osuus on kivunnut suurimmaksi rikkeeksi¹⁹².

Leena Tefke toteaa pro gradu-tutkielmassaan, että hänen tutkimuskohteenaan olleessa Tohmajärven yhteiskoulussa ja myöhemmässä Tohmajärven lukiossa tytöt käyttäytyivät koulun järjestyssääntöjen vastaisesti huomattavasti vähemmän kuin pojat, joten tyttöjen tekemiä rikkeitä ei ollut paljon¹⁹³. Samalla tavalla myös Lappeenrannan tyttölyseossa oppilaiden tekemät rikkomukset jäävät prosentuaalisesti mitattuna vähäisiksi ja tyttölyseolaisten yleisimmät hairahdukset eli luvaton poissaolo ja sisälläolo, vilppi, sopimaton käytös ja määräysten rikkominen ovat mainittuina Tohmajärvenkin yhteislyseon tyttökoululaisten rikkeinä vaikkakin hieman eri nimillä kuin mitä Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirjassa. Aiemmin on todettu ensimmäisten tupakointitapausten ilmenneen tyttölyseossa vasta viimeisellä toimintavuosikymmenellä eli 1960-luvulla. Tefken tutkimustulokset kertovat samaa Tohmajärven yhteiskoulusta, jossa myöskin ensimmäiset tupakoinnit mainitaan 1960-luvulla.¹⁹⁴

6.3. Rikkeitä tehneiden sosiaalinen tausta

Koska Lappeenrannan tyttölyseossa annettiin usein merkintä mustaan kirjaan, vaikka kyseessä ei olisikaan välttämättä ollut kovinkaan raskauttava teko ainakaan tämän päivän näkökulmasta, on tyypillistä, että samoilla henkilöillä voi olla enemmän kuin yksi merkintä rangaistuskirjassa. Tapauksesta riippuen kyse voi olla esimerkiksi kahdesta luvattomasta poissaolosta, joista on rangaistu jälki-istunnolla tai vastaavasti useasti järjestyssääntöjä vastaan kohdistuneesta toiminnasta, joka on johtanut koulusta erottamiseen. Katsottaessa useampia rikkomuksia tehneiden ryhmää on ajateltava, onko kyseessä sattumanvarainen joukko vai löytyykö ryhmästä jokin yhteinen nimittäjä kuten sosiaalinen tausta.

Seuraava taulukko havainnollistaa enemmän kuin yhden rikkeen tehneen ryhmän sosiaalisen taustan:

¹⁹² Kiuasmaa 1982, 126; Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA.

¹⁹³ Tefke 1996, 56.

¹⁹⁴ Tefke 1996, 56, 58.

Taulukko 7. Useamman kuin yhden rikkeen tehneiden sosiaalinen tausta.

Yhteiskuntaryhmä	Useita rikkeitä tehneiden prosenttiosuus	Tyttölyseon koko oppilasrakenne prosenttiosuuksina
virkamiehet	26,3 %	35,6 %
kauppiat ja liikkeenharjoittajat	7,9 %	6,9 %
työväestö	60,5 %	44,1 %
talonomistajat	2,6 %	5,4 %
maanviljelijät, tilanomistajat	2,6 %	8,0 %
	Yhteensä 99.99 %	Yhteensä 100,0 %

Lähde: Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA. Kimpisen yhteislyseon oppilasmatrikkelitiedot. Bc: 2-16. LKA. Luokittelu tehty Mervi Kaarnisen käyttämän luokituksen mukaan (1995, 219).

Taulukon perusteella on nähtävissä, että työväestöön kuuluvien, useita rikkeitä tehneiden oppilaiden osuus on selkeästi suurin, 60,5 %. Toiseksi eniten rikkomuksia tehneitä oppilaita on virkamiesluokassa 26,3 prosenttiyksikön osuudella. Verrattaessa työväestön ja virkamiesluokan oppilaiden tekemiä rikkeitä huomio kiinnittyy siihen, että työläistaustaisten tyttöjen tekemiä hairahduksia on yli puolet virkamiesluokkaa enemmän. Siirryttäessä tarkastelemaan, minkä yhteiskuntaryhmän edustajia on kolmanneksi eniten on havaittavissa, että kauppias ja liikkeenharjoittajat-ryhmässä prosenttiosuus on pudonnut rajusti verrattuna toiseksi suurimpaan ryhmään laskien 7,9 prosenttiin. Talonomistajien ja maanviljelijöiden osuus on pienin, molemmissa ryhmissä 2,6 %.

Aiemmin on esitetty pohdittaessa tyttölyseolaisten rikkeiden suhteellisen vähäistä määrää Toukomaan selitys koskien työväenluokkaisten nuorten tottumista jo varhain auktoriteetteihin ja sitä kautta sopeutumisen helpottumista koulun sääntöviidakkoon¹⁹⁵. Kuitenkin katsottaessa usein rikkeisiin syyllistyneiden taustaa Lappeenrannan tyttölyseossa näkyy selvästi, että työväenluokkaiset tytöt ovat eniten edustettuina. Saatu tutkimustulos on osittain sidoksissa

¹⁹⁵ Toukoma 1967, 39.

siihen, että otosvuosien perusteella työväenluokkaiset tytöt muodostavat huomattavan joukon koulun oppilasrakenteessa.

On mahdollista vertailla koulun työläistytöjen koko määrää useita rikkeitä tehneiden työläistytöjen määrään. Vertailun avulla selviää, ovatko työväentaustaiset useita rikkeitä tehneet oppilaat yli- vai aliedustettuina suhteessa kokonaismääräänsä. Moniin rikkomuksiin syyllistyneitä tästä luokasta tulevia oppilaita on taulukon sisältämien tietojen mukaan 60,5 %. Sen sijaan työväenluokkaisten oppilaiden prosenttiosuus koulun oppilasmäärästä on vähemmän, 44,5 %. Näin ollen useita rikkeitä koulussa tehneiden työväenluokkaisesta kodista tulleiden oppilaiden määrä on yliedustettuna suhteessa heidän kokonaismääräänsä.

Kuten rikkeitä tehneiden työläistytöjen yliedustavuudesta voi huomata, ei voida silti olettaa, että kaikki työläisperheistä lähtöisin olleet tyttölyseon kasvatit olisivat käyttäytyneet moitteettomasti, vaikka heille olisikin ominaista koulun normiston hyvä hahmottaminen kasvuympäristöstä johtuen. Toukomaan on hahmotellut tutkimuksessaan mallin, jonka mukaan yhteiskunnassa oletetaan olevan kouluja, joihin tietyn sosiaaliryhmän jäsenen on tavallista mennä. Esimerkkinä tästä hän mainitsee, että moni kansakouluun tulija oli alemmasta yhteiskuntaryhmästä, kun taas useat ylemmästä sosiaaliryhmästä lähtöisin olevat suuntasivat oppikouluun.¹⁹⁶ Toukomaan toteaa, että työläisnuoret, jotka jatkoivat opintietään oppikouluun saakka, tunsivat usein olevansa eräänlaisessa ristiriitatilanteessa; tilanteessa, jossa kouluympäristö arvoineen on erilainen kuin tuttu kotiympäristö¹⁹⁷.

Tuulia Lampela on tähän Toukomaan teoriaan tukeutuen esittänyt arvion, jonka mukaan oppilaan sosiaalisen taustan lisäksi myös koulumenestys vaikuttaa tehtyjen rikkeiden määrään. Työläistaustaisen nuoren rikkeiden tekeminen voikin siis olla kahdenlaista. Joko työläisnuori saa hyviä arvosanoja ja pyrkii noudattamaan koulun järjestyssääntöjä, koska koulutus edustaa hänelle pääsylippua parempaan tulevaisuuteen. Toisena vaihtoehtona on, että työläistaustainen oppilas ei koe koulua ”omaksi paikakseen” eikä juurikaan uhraa resursseja koulun käyntiin. Tässä tapauksessa oppilas kokee, ettei koululla ole hänelle mitään hyödyllistä tarjottavaa eikä hän välitä koulun järjestyssääntöjen noudattamisesta, vaan syyllistyy rikkeisiin.¹⁹⁸ Tosin tätä teoriaa ei voida yleistää laajasti, koska on otettava

---

¹⁹⁶ Toukomaan 1967, 37.

¹⁹⁷ Toukomaan 1967, 38.

¹⁹⁸ Lampela 1970, 10.

huomioon, että työläistaustainen oppikoulun oppilas voi tuntea tietyssä ikävaiheessa kuten murrosiässä henkistä kuulumattomuuden tunnetta suhteessa oppikouluun ja kouluun ylipäättänsä. Tunne voi ilmetä syyllistymisenä useisiin rikkeisiin, mutta murrosiän mentyä ohi oppilas voi ”palata ruotuun” ja suorittaa opintonsa loppuun saakka. Tällaisia tapauksia ilmenee tyttölyseon rangaistuskirjaa ja oppilasmatrikkelitietoja tarkasteltaessa.

Toiseksi eniten useita rikkomuksia tehneiden ryhmässä esiintyy virkamiesluokka. Virkamiesluokkaan kuuluvat tytöt ovat tyttölyseossa opiskellessaan koulussa, jota voidaan pitää heille Toukomaan mukaan luonnollisena kouluvalintana. Tästä herääkin ajatus, miksi virkamiesluokka on niin hyvin edustettuna useita rikkomuksia tehneiden joukossa, jos ajatellaan ryhmään kuuluvien olevan tavallaan oikeassa koulussa. Niinpä tähän luokkaan kuuluvilla ei olettaisi olevan samanlaisia mahdollisia vaikeuksia sopeutuessa heille uuteen oppikouluympäristöön kuin työväenluokkaan kuuluvilla. Taulukon sisältämistä luvuista ilmenee, että useista tehdyistä rikkeistä 26,3 % on virkamiesluokkaan kuuluvien oppilaiden aiheuttamia. Virkamiesluokan kokonaismäärä tyttölyseon oppilasmäärästä on otosvuosien perustella 35,6 %. Luvuista on mahdollista huomata, että tämän yhteiskuntaryhmän tekemät rikkeet ovat aliedustettuina suhteessa ryhmän kokonaismäärään toisin kuin työväentaustaisilla oppilailla.

Vaikka virkamiesluokan tytöt ovat suhteellisesti aliedustettuina suhteessa kokonaismääräänsä, heidän tekemiään rikkeitä on kuitenkin toiseksi eniten, kuten ylempänä tuli ilmi. Mahdollinen vastaus rikkeiden runsauteen löytyy teoriasta, jonka mukaan yhteiskunnan yläkerrostumasta lähtöisin oleville tyttölyseolaisille oppikoulu ei enää edustakaan samalla tavalla pääsylippua parempaan tulevaisuuteen kuin työväentaustaisille oppilaille¹⁹⁹. Rikkeiden teon kannalta ei ole väliä, millaisia arvosanoja ylemmästä sosiaaliryhmästä lähtöisin oleva oppilas saa koulussa, vaan tutkimusten mukaan juuri tämän yhteiskuntaluokan nuoret arvosanoista huolimatta aiheuttavat runsaasti merkintöjä koulun mustan kirjaan²⁰⁰.

Tarkasteltaessa useampiin rikkeisiin syyllistyneiden tyttölyseolaisten taustaa on myös hyvä pohtia, vaikuttiko rikkeisiin syyllistyneiden vanhempien sosiaalinen asema annettuun rangaistukseen. Lampela on koonnut tutkimukseensa tamperelaiskoulujen opettajien käsityksiä siitä, mitkä seikat vaikuttavat heidän antamiinsa rangaistuksiin. Tutkimuksessa

---

¹⁹⁹ Lampela 1970, 10.

²⁰⁰ Lampela 1970, 10.

tulee ilmi, että rikkeisiin syyllistyneen oppilaan koulumenestys ja sosiaalinen tausta sekä muiden opettajien saama käsitys oppilaasta vaikuttavat osatekijöinä annettuun rangaistukseen, vaikkakin rangaistus langetetaan tietysti rikkeen mukaan.²⁰¹

Käytettävissä olevan aineiston perusteella vaikuttaa, että Lappeenrannan tyttölyseossa useista rikkeistä langetetut rangaistukset annettiin teon, ei oppilaan sosiaalisen aseman perusteella. Aineistossa on tapauksia, joissa sekä virkamies- että työväen luokasta lähtöisin olevat oppilaat ovat syyllistyneet useisiin vakavuusasteeltaan samankaltaisiin rikkomuksiin ennen koulusta erottamista. Tapausten perusteella näyttää, että koulun normeista poikkeavaa käyttäytymistä on jokaisen oppilaan kohdalla suvaittu melko sama aika riippumatta oppilaan vanhempien sosiaalisesta asemasta.

Taulukon perusteella kauppias- ja liikkeenharjoittajaryhmä jää useita rikkeitä tehneiden oppilaiden ryhmässä kolmanneksi 7,9 % osuudella. Heidän määränsä on hieman enemmän kuin kyseisen yhteiskuntaryhmän osuus koko tyttölyseon oppilasmäärästä (6,9 %). Vähiten monia rikkomuksia ovat tehneet talonomistajat sekä maanviljelijät ja tilanomistajat (2,6 %). Talonomistajat sekä maanviljelijät ja tilanomistaja-ryhmä on useita rikkeitä tehneiden ryhmässä aliedustettuna suhteessa kokonaismääräänsä (5,4 % ja 8,0 %). Kauppias- ja liikkeenharjoittajaryhmä jää ikään kuin työväen ja virkamiesten sekä toisessa laidassa talonomistajien ja maanviljelijöiden joukossa keskivaiheille; rikkeiden prosentuaalinen osuus on huomattavasti työväkeä ja virkamiehiä alhaisempi, mutta ryhmä erottuu silti vähiten rikkeitä tehneiden talonomistajien ja maanviljelijöiden joukosta. Eräs selitys kauppias- ja liikkeenharjoittajajoukon hairahdusten lukuun voi löytyä ryhmän määrittelystä. Esimerkiksi luokitus ”virkamiehet” sisältää lukuisia erilaisia ammatteja, kun taas ”kauppias ja liikkeenharjoittajat” rajautuu pelkästään kaupan piirissä toimiviin ammatteihin, joita on huomattavasti vähemmän kuin virkamiehetryhmässä. Näin ollen tämä luokitus varmasti näkyy lasketuissa luvuissa.

Selitys kauppias- ja liikkeenharjoittajat sekä talonomistajat- ja maanviljelijäryhmien esiintymiselle useita rikkomuksia tehneiden taulukossa voi löytyä tutkimustuloksista, joiden mukaan keskiluokasta lähtöisin oleville oppilaille koulu on ympäristö, johon on yleensä

---

²⁰¹ Lampela 1970, 30.

suhteellisen helppoa tottua. Koulussa vallitsevat normit ja arvot liittyvät monesti läheisesti samoihin arvoihin, joihin keskiluokkaiset oppilaat ovat tottuneet jo kotona.²⁰²

Talonomistajat sekä maanviljelijät ja tilanomistajaluokkaan kuuluvat tyttölyseon oppilaat ovat olleet luonnollisestikin kotoisin maaseudulta. Tyttölyseon oppilasmatrikkelitietoja katsoessa huomio kiinnittyy siihen, ettei ole mitenkään harvinaista, että maalta lähtöisin oleva tyttölyseolainen on asunut lukuvuosien ajan kaupungissa esimerkiksi sukulaisensa luona, mikäli koulumatka olisi muodostunut liian pitkäksi päivittäin kuljettavaksi. Jotta maalaistytön koulun käynti onnistuisi, kysymys ei ollut pelkästään rahasta kuten koulukaupungissa asuvilla työväestöön kuuluvilla oppilailla saattoi olla, vaan tarvittiin myös sukulaisten myötämielisyyttä majoittaa oppikoululainen. Näin ollen talonomistajat- sekä maanviljelijät ja tilanomistajaryhmään kuulunut tyttölyseolainen saattoi tuntea koulunkäyntinsä vaatineen niin paljon erilaisia resursseja, ettei syylistynyt kovinkaan helposti useisiin rikkeisiin.

Edellä kuvattu syy voi siis näkyä siinä, että talonomistajat- sekä maanviljelijät ja tilanomistaja-joukon edustajat ovat melko huomattavasti aliedustettuina suhteessa kokonaismääräänsä. Toinen mahdollinen selittävä tekijä talonpoikaista taustaa olevien aliedustavuudelle rikemäärissä voi löytyä Huuhkan teoriasta. Teorian mukaan maaseudulta lähtöisin olevien oppikoulunkäynti Suomessa alkoi yleistyä huomattavasti viime sotien jälkeen.²⁰³ Niinpä monelle maalaistytölle oppikoulunkäynti saattoi olla otosvuosien aikana merkittävä saavutettu etu. Voi olla mahdollista, että monet maaseudulta kotoisin olleet oppilaat halusivat keskittyä opintoihinsa eivätkä rikkeiden tekoon.

---

²⁰² kts. esimerkiksi Toukomaa 1967, 36–39.

²⁰³ Huuhka 1955, 218–219.

6.4. Sääntilliset tytöt, leväperäiset pojat? Tyttö- ja poikalyseolaisten rikkeiden vertailua

Aiempana on vertailtu tyttölyseolaisten rikkeiden suhteellista osuutta oppilasmäärään kuuden otosvuoden perusteella, joista viimeiset otosvuodet ovat 1965–1966 ja 1967–1968. Alla olevaan taulukkoon on koottu näiden kahden viimeisen otosvuoden tulokset sekä laskettu tuona aikana pelkästään poikakouluna toimineen Lappeenrannan lyseon oppilaiden rikkeet samoilta otosvuosilta. Koska otantavuotia on taulukossa vain kaksi, tuloksista ei voida tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä, vaan taulukko kertoo lähinnä esimerkinomaisesti, millä tavalla juuri lukuvuosina 1965–1966 ja 1967–1968 tyttö- ja poikalyseoissa tehtyjen hairahdusten määrät eroavat toisistaan.

Taulukko 8. Tyttölyseolaisten ja lyseolaisten rikemäärä suhteessa koulun oppilasmäärään

	Otosvuosi	Rikkeiden määrä	Koulun oppilasmäärä	Prosenttiosuus suhteessa oppilasmäärään
Tytöt	1965–1966	38	725	5.2 %
Pojat	1965–1966	271	637	42.5 %
Tytöt	1967–1968	71	715	9.9 %
Pojat	1967–1968	230	674	34.1 %

Lähde: Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA. Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseo. Vuosikertomukset lukuvuosilta 1965–1966 ja 1967–1968. Db:1. LKA. Lappeenrannan yhteislyseon rangaistuskirja vuodet 1963–1969. Ad:2. LKA. Lappeenrannan lyseo. Vuosikertomukset vuosilta 1965–1966 ja 1967–1968. Db:1. LKA.

Huomattavaa on, että poikien rikkeitä on huomattavasti enemmän kuin tyttöjen. Ensimmäisenä otosvuotena poikien rangaistavaksi katsottuja tekoja on noin kahdeksan kertaa enemmän kuin tyttöjen ja toisenakin otosvuotena pojilla on hairahduksia lähes 3.5 kertaa enemmän kuin tyttölyseolaisilla. Otosvuosien perusteellahan tyttölyseolaisten rikkeiden

prosentuaalinen osuus suhteessa oppilasmäärään kasvoi otosvuoden 1955–1956 jälkeen ollen suurimmillaan viimeisenä otosvuotena 1967–1968. Saatavilla olevan arkistomateriaalin puutteiden vuoksi on mahdotonta selvittää, noudattiko myös poikien rikemäärän kasvu samaa kaavaa kuin tyttöjen.

Eräs mahdollinen syy, miksi poikien koulun järjestyssääntöjen vastaista toimintaa oli monin verroin tyttöjä enemmän, on löydettävissä vanhasta sanonnasta ”pojat ovat poikia”²⁰⁴. On esitetty, että poikaoppilaan saamaan rangaistukseen kuten jälki-istuntoon ei ole perinteisesti suhtauduttu samalla tavalla kuin tyttöoppilaan saamaan rangaistukseen. Lampela toteaa tutkimuksessaan, että yhteiskunnassa on vallalla käsitykset siitä, mikä on tytölle ja pojalle sopivaa käytöstä ja että kouluissa annetut rangaistukset pohjautuvat usein näihin käsityksiin. Hän mainitsee, että pojan saamaan jälki-istuntoon suhtaudutaan monesti kevyemmin kuin tytön saamaan.²⁰⁵ Kiuasmaakin tekee eron tytön ja pojan suorittamiin rikkeisiin tutkimuksessaan, jossa hän mainitsee, että esimerkiksi vilpillä saattoi olla poikiin kielletyn hedelmän vaikutus, kun taas tytöt syyllistyivät vilppiin vasta toden ollessa kyseessä²⁰⁶. Leena Tefke kirjoittaa gradussaan poikien rikkomusten täyttävän rangaistuskirjan sivut tyttöjen rikkomuksia enemmän, minkä hänkin katsoo johtuvan siitä, että tyttöjen ja poikien kurittomuuteen on suhtauduttu eri tavalla²⁰⁷.

Käsitysten mukaan piittaamattomuus koulun järjestyssäännöistä ilmenee siis sukupuolten välillä eriytyvästi ja ihmiset myös usein suhtautuvat vallattomuuteen siitä näkökulmasta käsin, onko syyllinen tyttö vai poika²⁰⁸. Edellä esitettyihin tulkintoihin nojautuen on mahdollista selittää, miksi poikakoululaiset ovat syyllistyneet erilaisiin hairahduksiin tyttöjä monin verroin enemmän.

Alla olevista taulukoista ilmenee molempien otosvuosien osalta sekä tyttöjen että poikien viisi yleisintä rikettä. Taulukkoon on listattu molempien sukupuolten viisi yleisintä tekoa. On nähtävissä, että tyttöjen kohdalla tupakointi on ensimmäisenä otoslukuvuotena viidenneksi yleisin rangaistavaksi luokiteltu teko. On kuitenkin tärkeää ottaa huomioon, että koska tyttölyseolaisten rikkeitä on suhteellisen vähäinen määrä, jo muutaman tapauksen

---

²⁰⁴ Kiuasmaa 1982, 125.

²⁰⁵ Lampela 1970, 8.

²⁰⁶ Kiuasmaa 1982, 126.

²⁰⁷ Tefke 1996, 56.

²⁰⁸ Lampela 1970, 8.

esiintyminen otosvuoden aikana saa aikaan vaikutelman, että kyseessä olisi yleinen teko. Vaikka sekä tupakointi että näpistely mahtuvat tyttökouluisten kohdalla viidenneksi tavallisimmiksi teoiksi kumpikin yhden otantavuoden perusteella, kyseessä on kuitenkin harvinainen rike. Poikien osalta tämä ilmiö ei niinkään näy taulukossa, koska poikien rikkeitä on tyttöjä enemmän²⁰⁹ ja tämän perusteella esimerkiksi muutaman tapauksen esiintyminen otosvuotena ei juurikaan vaikuta vääristävästi siihen, voidaanko jotakin rikettä pitää poikien osalta yleisenä vaiko ei.

Taulukko 9. Tyttölyseolaisten ja lyseolaisten yleisimmät rikkeet lukuvuosina 1965–1966 ja 1967–1968.

Lukuvuosi 1965–1966

Tytöt	Pojat
luvaton sisälläolo	myöhästely
luvaton poissaolo	opetuksen häirintä
vilppi	sopimaton käytös
sopimaton käytös	tehtävien laiminlyönti
tupakointi	vilppi

Lukuvuosi 1966–1967

Tytöt	Pojat
luvaton poissaolo	myöhästely
luvaton sisälläolo	vilppi/luvaton poissaolo
vilppi	sopimaton käytös/opetuksen häirintä
määräysten rikkominen	määräysten rikkominen
tehtävien laiminlyönti/näpistely	tupakointi

Lähde: Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA. Lappeenrannan yhteislyseon rangaistuskirja 1963–1969. Ad:2. LKA.

²⁰⁹ Liite 5.

Sekä tyttöjen että poikien rangaistavaksi luokitellut teot pysyvät molempina otosvuosina melko samanlaisina, vaikkakin tekojen yleisyysjärjestys vaihtelee hieman. Poikien rikkeitä tarkasteltaessa myöhästyminen on molempina lukuvuosina tavallisin hairahdus. Kuten aikaisemmin on mainittu, tyttöjen osalta myöhästyminen jää yksittäisten tekojen varaan, mikä voi johtua siitä, että vasta kolme myöhästymistä antoi merkinnän koulun mustaan kirjaan. Lyseossakin oli ilmeisesti käytössä vastaavanlainen käytäntö, sillä rangaistuskirjaan on merkitty kohta, jossa syynä tunnin mittaiseen jälki-istuntoon on ”3 myöhästymistä”²¹⁰. Todennäköisesti kolmen myöhästymisen jälkeen seurannut jälki-istunto ei vaikuttanut myöhästelyjen määrään kovinkaan paljon, sillä mustan kirjan sivuilla on runsaasti ”jatkuva myöhästeleminen”- merkintöjä ja näin ollen poikien tavallisimmaksi rikkeeksi molempien otantavuosien kohdalta nouseekin myöhästeleminen, mikä tytöillä jää verrattain harvinaiseksi teoksi.

Poikakoululaisten toiseksi yleisempiä rikkomuksia ovat opetuksen häiritseminen, luvaton poissaolo sekä vilppi, joiden lisäksi Lappeenrannan lyseon historiikkiteoksen kirjoittanut Aimo Sallinen mainitsee vielä tehtävien tekemättä jättämisen²¹¹. Luvattomien poissaolojen suhteen huomattavaa on, että ensimmäisenä otosvuotena luvatonta poissaoloa ei esiinny vielä lainkaan yleisempien tekojen joukossa, kun taas tyttölyseolaisten osalta kyseinen rikkomus kuuluu yleisempiin rikkeisiin otosvuodesta riippumatta. Sen sijaan sen kuvan valossa, jonka kaksi otantavuotta antava lyseolaisten rikkeistä, on nähtävissä, että ainakin näinä vuosina opetuksen häirintä kuuluu selvästi tavallisimpiin rangaistusta vaativiin tekoihin. Tyttökoululaiset eivät juuri syyllisty opetuksen häiritsemiseen. Vilppi puolestaan säilyy sekä tyttö- että poikakoululaisten tavallisten hairahdusten joukossa.

Määriteltäessä poikien kolmanneksi tavallisinta hairahdusta ”sopimaton käytös” esiintyy molempina otosvuosina rangaistuskirjan sivuilla ja jälkimmäisenä lukuvuotena pojat ovat sopimattoman käytöksen lisäksi syyllistyneet tunnilla häiriköimiseen. Tytöillä puolestaan vilppi esiintyy tavallisena tekona.

Neljänneksi ja viidenneksi runsaimmiten esiintyneinä tekoina poikien kohdalla on nähtävissä tehtävien laiminlyönti, vilppi, määräysten rikkominen ja tupakointi. Tyttöjen osalta

²¹⁰ 8.11.1965. Lappeenrannan yhteislyseon rangaistuskirja 1939–1969. Ad:2. LKA.

²¹¹ Sallinen 1992, 53.

yleisyyssjärjestyksessä samassa kohtaa esiintyvät teot ovat sopimaton käytös, tupakointi, määräysten rikkominen, tehtävien laiminlyönti ja näpistely.

Aiemmin on mainittu myöhästyminen ja opetuksen häiritseminen rikkeinä, joiden kohdalla tytöt ja pojat eroavat selkeästi toisistaan kahden otantavuoden perusteella. Taulukon valossa on mahdollista nähdä myös ero luvattomassa sisälläolossa. Tyttölyseolaisten osalta luvaton koulurakennuksessa olo on erittäin tavallinen hairahdus, kun taas pojilla kyseinen teko ilmenee vain satunnaisesti eikä näin ollen kuulu viiden useimmiten esiintyneen teon listalle. Selitystä poikien luvattoman koulurakennuksessa olemisen vähäisyydelle ei löydy siitä, että lyseossa olisi ollut sisälläolo sallittua esimerkiksi tiettyinä välitunteina ja se olisi vähentänyt rikkomuksen määrää. Lyseon järjestyssäännöissä sitä vastoin sanotaan selkeästi, että välituntisin ainoastaan järjestäjän on luvallista olla sisällä.²¹²

Vilppiä on todettu esiintyneen melko tasaisesti sukupuolesta riippumatta. Myös sopimaton käytös on ominaista molempien sukupuolten hairahduksille. Mielenkiintoinen, joskin käytettävissä olevan aineiston vuoksi vastausta vaille jäävä kysymys on, millä tavalla sopimaton käytös määriteltiin ja saiko tyttöoppilas poikaoppilasta helpommin merkinnän mustaan kirjaan normit rikkovasta käyttäytymisestä. Esimerkinomaisesti tosin mainittakoon, että silloin harvoin, kun rangaistuskirjassa on eritelty huono käyttäytyminen tarkemmin, poikien kohdalle on merkitty syyksi ”*opettajan matkiminen*”, ”*opettajan puheeseen puuttuminen*” ja ”*opettajalle kiroaminen ja uhkaaminen*”²¹³. Tyttöjen kohdalla lukuvuosina 1965–1966 ja 1967–1968 tapahtuneeseen sopimattomaan käytökseen on liitetty erittely, jonka mukaan huono käytös on ilmennyt koetilanteessa. Aikaisempina otosvuosina tuomittava käytös on näkynyt sopimattomien kirjoitteluna kokeessa. Lisäksi huonoon käytökseen on liittynyt ”*omapäinen tunnilta poistuminen*”.²¹⁴

Yllä luetelluista esimerkeistä ei voida kuitenkaan tehdä yleistyksiä poikien ja tyttöjen sopimattoman käytöksen eroista, sillä rangaistuskirjoissa on vain muutamia tarkkoja erittelyjä käytökselle luonteenomaisista piirteistä. Koska suurin osa merkinnöistä on kirjoitettu muotoon ”*sopimaton käytös*”, ei voi olettaa, mitä merkinnän taakse kätkeytyy. Niinpä ei ole

²¹² Lappeenrannan lyseon järjestyssäännöt. LKA.

²¹³ 1.11.1965, 1.12.1965, 11.12.1965. Lappeenrannan yhteislyseon rangaistuskirja 1963–1969. Ad: 2. LKA.

²¹⁴ 28.4.1966, 22.4.1961, 14.12.1960. Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA.

mahdollista olettaa esimerkiksi, että ainoastaan pojat olisivat syyllistyneet opettajalle kiroamiseen ja uhkaamiseen.

Huolimatta tyttöjen ja poikien rikkeiden yhtäläisyyksistä, kahden otosvuoden perusteella eri sukupuolten välillä ilmenee myös eroja. Poikakoululaiset syyllistyivät molempina lukuvuosina erilaiseen koulun omaisuuden tarvelemiseen kuten *”läksykokeen tarveleminen”*, *”turmellut tovereidensa piirustukset ja valehdellut opettajalle”*, *”raaputtaminen pulpetin pintaan”*, *”piirtely luokan oveen”*, *”koulukartan pahoinpitely”* ja *”toisen laukun tuhriminen ja valehtelu”*. Tyttölyseolaisten rangaistuskirjaan ei ole kirjattu kahden poikiin vertailevan otosvuoden lisäksi muidenkaan otosvuosien kohdalle edellä kuvatunlaista koulun omaisuuden turmelemista. Tyttölyseon mustaan kirjaan ei ole myöskään merkitty tapauksia, joissa oppilas olisi lyönyt toista oppilasta tai käyttänyt muuten fyysistä väkivaltaa. Lyseon mustassa kirjassa sen sijaan on seuraavia merkintöjä: *”koulutoverin lyöminen”* ja *”harkitsematon toisen lyöminen”*. Ehkä koulun omaisuuden turmelemisen ja aggressiivisesta käyttäytymisen esiintymisestä voi vetää varovaisen johtopäätöksen, että mainitut rikkeet ovat pojilla tyttöjä yleisempiä.

7. RANGAISTUKSET

7.1. ”Toistunut valhe, 2 t jälki-istuntoa”

Lappeenrannan tyttölyseon järjestyssääntöjä ei ole säilynyt arkistossa, mutta sen sijaan Lappeenrannan lyseon järjestyssäännöt ovat löydettävissä. Lappeenrannan lyseo toimi poikakouluna samaan aikaan, kun tyttölyseo tarjosi opetusta naissukupuolelle. Ei voida olettaa, että järjestyssäännöt olisivat olleet täsmälleen samat sekä poika- että tyttökouluissa, mutta oletettavasti lyseon järjestyssäännöt kertovat pääpiirteittäin aikansa koulun suhtautumisesta esimerkiksi vilppiin tai oppitunnin häiritsemiseen, joita molempia esiintyi Lappeenrannan tyttölyseossakin.

Järjestyssääntöjen mukaan vilpistä, sen yrittämisestä tai siinä avustamisesta on seurauksena sekä käytösnumeron aleneminen että kahden tunnin mittainen jälki-istutorangaistus. Muiden yleisten rikkomusten (häirintä, tehtävien laiminlyönti ja tottelemattomuus) suhteen lyseon järjestyssäännöissä jätetään opettajalle päätösvaltaa *”rikkomuksen luonteesta ja toistuvuudesta riippuen”*. Edellä mainituista rikkeistä opettaja voi käyttää joko 60 minuutin tai 120 minuutin jälki-istutorangaistusta.²¹⁵ Järjestyssäännöissä ei mainita lainkaan 30 tai 45 minuutin istumisrangaistuksia, joita kuitenkin käytettiin Lappeenrannan tyttölyseossa. Tästä voi päätellä, että kouluilla oli mahdollisesti hyvinkin koulukohtaisia eroja suhteessa esimerkiksi myöhästymiseen, josta lyhyitä jälki-istuntoja yleensä tuli.

Otosvuosien aikana Lappeenrannan tyttölyseossa oli käytössä suhteellisen vähän erilaisia rangaistusmuotoja. Tyypillisin rikettä seurannut sanktio oli jälki-istutorangaistus, joka mainitaan lyseon järjestyssäännöissä. Jälki-istunnon pituus oli suoraan verrannollinen rangaistavaksi katsotun teon vakavuuteen. Lyhin aika, minkä istuminen kesti, oli mitoitettu 30 minuutiksi. Pisin annettu jälki-istunto oli kestoltaan 120 minuuttia (kaksi tuntia). Tähän väliin mahtuivat niin 45 minuutin, 60 minuutin (tunnin) kuin 180 minuutin (puolentoista tunnin) istumarangaistuksetkin.²¹⁶

²¹⁵ Lappeenrannan lyseon järjestyssäännöt. LKA.

²¹⁶ Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA.

Taulukko 10. Jälki-istuntorangaistusten yleisyys otosvuosittain.

Jälki-istunnon pituus (min)	Otosvuosi 1945-1946	Otosvuosi 1950-1951	Otosvuosi 1955-1956	Otosvuosi 1960-1961	Otosvuosi 1965-1966	Otosvuosi 1967-68	Yht. %
30 minuuttia	--	1 kpl	--	1 kpl	--	1kpl	3 kpl 1.7 %
45 minuuttia	--	1 kpl	--	--	--	--	1 kpl 0.6 %
60 minuuttia	1 kpl	9 kpl	1 kpl	20 kpl	23 kpl	52 kpl	106 kpl 60.9 %
90 minuuttia	--	2 kpl	--	5 kpl	5 kpl	10 kpl	22 kpl 12.6 %
120 minuuttia	1 kpl	5 kpl	2 kpl	17 kpl	9 kpl	8 kpl	42 kpl 24.1 %
	Yht. 2 kpl	Yht. 18 kpl	Yht. 3 kpl	Yht. 43 kpl	Yht. 37 kpl	Yht. 71 kpl	174 kpl 99.99 %

Lähde: Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA.

Tarkasteltaessa taulukkoa jälki-istuntorangaistusten kestoista voi huomata 60 minuutin (tunnin) mittaisen istumisen olleen selkeästi yleisin käytetty rangaistusmuoto. Rikkeitä, joista seurasi jälki-istuntoa, on yhteensä 174 kappaletta ja niistä peräti 106 kappaletta (60,9 %) on tunnin pituisia jälki-istuntoja. Tyttölyseossa käytössä olleiden istumisrangaistusten ankaruudesta kertoo, että 120 minuutin (kahden tunnin) mittaisia pitkiä jälki-istuntoja on toiseksi suurin määrä (24,1 %) eli lähes neljännesosa kaikista jälki-istunnoista. Myös 90 minuutin (puolentoista tunnin) mittaiset istumiset ovat suhteellisen hyvin edustettuina (12,6 %). Sen sijaan 45 ja 30 minuutin rangaistukset jäävät lähes yksittäistapausten varaan prosenttiluvuilla 0,6 % ja 1,7 %. Tästä voi päätellä, että mikäli oppilaan tekemä rike oli niin vakava, että siitä seurasi jälki-istuntoa, istumisen pituus oli mitoitettu suhteellisen pitkäksi eli

yleensä noin 60 minuuttiin. Menettelyn taustalla voi olettaa olevan ajatuksen siitä, että kohtuullisen pituisella istumisella on oppilaan käyttäytymiseen tervehdyttävä vaikutus, kun taas 45 ja 30 minuutin rangaistukset voivat tuntua liian lyhytkestoisilta suhteessa rikkeeseen ja siihen, että oppilas parantaisi tapojaan.

Yleisimpiä 60 ja 120 minuutin istumisia esiintyy jokaisena otosvuotena. Myös 90 minuutin rangaistus on tavallinen esiintyen yhteensä neljänä otosvuotena kuudesta. 45 minuutin jälki-istunto ilmenee ainoastaan yhtenä otosvuotena 1950–1951 jään näin ollen yksittäiseksi tapaukseksi. Melko lailla samalla tavalla 30 minuutin istuminen jää yksittäistapausten varaan, joita esiintyy kolme kappaletta joka toisena otosvuotena (1950–1951, 1960–1961 ja 1967–1968).

Katsottaessa eripituisten jälki-istuntojen määrää herää kysymys, millainen teon vakavuusasteen tuli olla, jotta päädyttiin suhteellisen lieviin 30 ja 45 minuutin jälki-istuntoihin, tyypillisimpään 60 minuutin rangaistukseen tai suhteellisen ankariin 90 ja 120 minuutin istumisiin. Seuraava taulukko kertoo, minkäpituisen jälki-istuntorangaistus seurasi tavallisimpia ja harvinaisimpia rikkeitä.

Taulukko 11. Tyypillisimmistä ja harvinaisimmista rikkeistä seuranneiden jälki-istuntojen pituus

Rangaistuksen pituus (min)	Tyypillinen rike	Harvinainen rike
30 minuuttia	myöhästyminen	jälki-istunnosta poisjääminen
45 minuuttia	jälki-istunnosta poisjääminen	--
60 minuuttia	luvaton sisälläolo, luvaton poissaolo	lappujen lähettely tunnilla, oikaiseminen hiihtokilpailussa
90 minuuttia	vilppi tai sen yritys	määräysten rikkominen
120 minuuttia	vilppi mukaan luettuna erilaiset väärentämisrikkeet	tupakanpoltto välitunnilla

Lähde: Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA.

Rangaistuskirjan mukaan ajalliselta kestoltaan alhaisin 30 minuutin jälki-istunto seurasi seuraavia tekoja: ”jäänyt pois jälki-istunnosta” (lukuvuosi 1950–1951), ”3 myöhästymistä” (lukuvuosi 1960–1961) sekä ”jatkuva myöhästyminen” (lukuvuosi 1967–1968). Toisin sanoen myöhästyminen katsottiin lievähköksi vaikkakin sanktiotoimenpidettä vaativaksi teoksi kuten yllä olevasta taulukosta ilmenee. Koulussa vallalla olleen käytännön mukaisesti opettaja merkitsi itselleen muistiin oppilaiden liian myöhäiset tunnille tulemiset, ja mikäli samalla oppilaalla oli kolme myöhästymismerkintää, seurasi merkintä mustaan kirjaan 30 minuutin jälki-istuntorangaistuksen kera, kuten otosvuotena 1960–1961 tapahtui.²¹⁷

Otosvuoden 1950–1951 jälki-istunnosta poisjäämistä ja siitä seurannutta 30 minuutin istumista koskeva merkintä on mielenkiintoinen, sillä samalla lukukaudella rangaistuskirjaan on merkitty vastaavanlainen jälki-istunnosta poisjääminen, mutta siinä tapauksessa jälki-istuntoa on tullut 15 minuuttia enemmän eli yhteensä 45 minuutin verran. Koulun rangaistuskäytäntö tuon kaltaisiin rikkeisiin ei kuitenkaan välttämättä ollut kirjava. Selityksenä voi mahdollisesti olla, että määrätyt jälki-istunnot olivat erimittaisia ja istunnosta poisjäämisestä seurannut rangaistus oli suhteutettu tarkoitetun jälki-istunnon pituuteen. Otosvuosina ei mainita muita tapauksia, joissa oppilasta olisi rangaistu 45 minuutin istumisella. Näin ollen edellä mainittu rangaistus jää harvinaiseksi, kuten taulukon sisältämät tiedot kertovat.

Aikaisemmin on todettu sekä luvattoman poissaolon että luvattoman sisälläolon olleen tyttölyseon yleisimmät rikkeet. Kuten taulukon sisältämistä tiedoista selviää, näistä tavallisimmista hairahduksista seurasi useimmiten 60 minuutin jälki-istunto niin, että otosvuodesta riippumatta luvaton sisälläolo merkitsi aina tunnin istumista. Sen sijaan luvattomissa poissaoloissa rangaistuskäytäntö oli vaihtelevampi, sillä edellä mainittu rike tarkoitti joko 60, 90 tai 120 minuutin jälki-istuntoa riippuen ilmeisesti luvattoman poissaolon pituudesta. Viimeisenä otosvuotena 1967–1968 rangaistuskirjaan on merkitty näkyviin luvattoman poissaolon kesto ja sitä seurannut jälki-istunto, joka on kestänyt aina 30 minuuttia kauemmin kuin luvaton poissaolo: ”syy: luvaton poistuminen 1/2 tunniksi, rangaistus: 1 t.”²¹⁸

Luvattoman poissaolon ja sisälläolon lisäksi 60 minuutin istumista vaatineiksi hairahduksiksi on katsottu rangaistuskirjan mukaan seuraavat teot: ”luvaton piirustaminen koepaperiin”,

²¹⁷ Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA.

²¹⁸ 16.2.1968. Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA.

*"sopimaton käytös", "vilppi tai sen yritys", "jatkuva järjestyksen rikkominen", "koulun järjestyssääntöjen rikkominen", "lappujen lähettely tunnilla", "sopimattomien kirjoittelu kokeessa", "tehtävien luvaton hoitaminen", "oikaiseminen hiihtokilpailussa", "tahallinen toistuva viivytys", "jatkuvasti voimistelupuvun puuttuminen", "luvaton kaupassa käynti" ja "järjestäjän tehtävien laiminlyönti"*²¹⁹.

Seuraavat teot puolestaan tarkoittivat 90 minuutin istumista: *"omavaltainen käytös", "toistuva opetuksen häiritseminen", "vilppi" tai "vilpin yritys", "jatkuva määräysten rikkominen", "luvaton poissaolo" ja "järjestäjän tehtävien vilpillinen hoitaminen"*. Jos koulussa päädyttiin antamaan oppilaalle suhteellisen ankara 90 minuutin jälki-istunto, tavallisimpana syynä oli yleensä vilpillinen teko tai vielä useammin vilpin yritys tai avustaminen. Sen sijaan puolentoista tunnin rangaistus määräysten rikkomisesta oli harvinaisempi. Toiseksi yleisin 120 minuutin rangaistus seurasi rikkeistä, jotka koskivat järjestyssääntöjen vastaisia toimia kuten *"toistunut valhe", "luvaton poissaolo tunnilta", "tottelemattomuus", "vilppi", "kokeen väärennys", "määräysten rikkominen", "sopimaton käytös", "sopimaton käytös ja omapäinen tunnilta poistuminen", "järjestyksen rikkominen, siveetön kirja", "röyhkeä käytös ja kieltäytyminen annetun määräyksen täyttämisestä", "nimen väärennös ja luvaton poissaolo", "tupakanpolto välitunnilla", "näpistely valintamyymälästä" ja "lukukausitodistuksen väärentäminen"*²²⁰.

Tarkasteltaessa 60, 90 ja 120 minuutin istumisrangaistuksia huomio kiinnittyy siihen, että vilppiä tai sopimatonta käytöstä esiintyy kaikissa näissä ryhmissä. Rangaistuksen kestoon vaikutti mitä luultavimmin, minkä asteisesta vilpistä tai sopimattomasta käytöksestä oli kysymys. Yksistään pelkkä merkintä *"sopimaton käytös"* saattoi merkitä 60 tai 90 minuutin rangaistusta, mutta mikäli mainittuun merkintään oli lisätty lisämerkintä *"omapäinen tunnilta poistuminen"* tai *"kieltäytyminen annetun määräyksen täyttämisestä"* rangaistus muuttui automaattisesti 120 minuutiksi. Vilpin kohdalla yleisenä käytäntönä tuntuu olevan, että vilpistä rangaistiin siis teon vakavuusasteen perusteella, mutta pelkkä vilpin yrittäminen sijoitettiin joko 60 tai 90 minuutin jälki-istunnoksi.²²¹

²¹⁹ Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA.

²²⁰ Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1974. Ab:1. LKA.

²²¹ Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA..

Tuomittavimmat teot on sijoitettu 120 minuutin jälki-istunnon piiriin. Mikäli oppilas oli väärentänyt nimen, kokeen tai lukukausitodistuksen, liikkumavaraa rangaistuksen pituudessa ei ollut, vaan päädyttiin poikkeuksetta pisimpään jälki-istuntoon. Tarkasteltaessa Lappeenrannan tyttölyseon rikkeitä, joista on seurannut pitkä jälki-istuntorangaistus, voi todeta, että koulu piti räikeimpinä hairahduksina väärennystä, vilppiä, normit rikkovaa käyttäytymistä ja erityisesti opettajan uhmaamista sekä tupakanpolttoa. Asteen verran lempeämpi suhtautuminen 60 minuutin jälki-istunnon muodossa seurasi esimerkiksi huolimattomuutta kuten jatkuvaa voimistelupuvun puuttumista tai järjestäjän tehtävien laiminlyöntiä. Kiintoisaa on tosin huomata, että kevätlukukaudella 1966 tapahtunutta hiihtokilpailussa oikaisemista pidettiin tekona, josta seurasi ainoastaan 60 minuuttia jälki-istuntoa. Kilpailussa oikaisemista voi kuitenkin pitää vilppinä, josta olisi voinut langettaa ankarammankin rangaistuksen. Niinpä oikaisemisriike jää tunnilla tapahtuneen lappusten lähettelyn lisäksi harvinaiseksi rikkomukseksi, josta rangaistiin 60 minuutin jälki-istunnolla, kuten taulukosta ilmenee. Ilmeisesti tekoa ei kuitenkaan pidetty yhtä vakavana vilppinä kuin muita rangaistuskirjassa esiintyviä vilppitapauksia.

7.2. ”Jatkuva luvaton poissaolo tunneilta, erotettu 2 viikoksi”

Mikäli koulun järjestyssääntöjen vastainen teko oli tarpeeksi vakava, jälki-istuntoa ei enää käytetty rankaisukeinona, vaan siirryttiin koulusta erottamiseen. Tosin tämä rangaistus oli käytössä vain äärimmäisen harvoin, sillä otosvuosien ajalle mahtuu ainoastaan neljä tällaista tapausta. Kolmessa tapauksessa oppilas erotettiin koulusta kahdeksi viikoksi. Tutkimusperiodin ankarimpana rangaistuksena voi pitää tapausta, jossa oppilas erotettiin kahdeksan kuukauden ajaksi.²²² Lyseon järjestyssäännöissä sanellaan mahdolliseksi rankaisumuodoksi myös pysyvä koulusta erottaminen, mikäli oppilas on käyttäytynyt huonosti todella räikeällä tavalla. Kyseinen rangaistus jää tosin harvinaista määrääikaista erottamistakin harvinaisemmaksi teoksi, sillä otosvuosien aikana yhtäkään oppilasta ei erotettu koulusta pysyvästi.

---

²²² 13.2.1956, 26.4.1951, 5.5.1951, 14.5.1966. Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA.

Huhtikuun 26. päivänä vuonna 1951 rangaistuskirjaan on merkitty tapaus, jossa oppilas on syyllistynyt jatkuvaan varkauteen ja vilppiin. Rangaistukseksi teosta kyseinen oppilas on päätetty erottaa vuoden loppuun (31.12.) saakka, eli erottamisrangaistuksen ajalliseksi kestoksi muodostuu kahdeksan kuukautta. Kahdeksi viikoksi puolestaan erotettujen tyttöjen kohdalla lukee rangaistuskirjassa seuraavat merkinnät: ”*jatkuva luvaton poissaolo tunnilta*” (kevätlukukausi 1951), ”*jatkuva varkaus ja näpistely sekä syyn vierittäminen toverille*” (kevätlukukausi 1956) ja ”*luvaton poissaolo toistuvasti. sopimaton käytös*” (kevätlukukausi 1966). Yhteistä rikkeille oli joko teon vakavuus kuten varkaus tai lievempi hairahdus kuten jatkuva poissaolo tunneilta.²²³

Kiintoisaa on silti huomata, että pelkästään jatkuva luvaton poissaolo tunneilta ja toistuvasti sopimaton käytös rinnastettiin samankaltaisiksi yhtä vakaviksi rikkeiksi kuten varastelu ja syyttömän henkilön syyttäminen. Siispä aivan erityyppisistä rikkeistä annettiin samanlaiset rangaistukset, joiden seurauksena oppilas erotettiin koulusta kahdeksi viikoksi. Oppikoulussa käytössä olleita rangaistuksia selvitettäessä on todettu, että mikäli sama oppilas syyllistyy kerran toisensa jälkeen samaan rikkeeseen, häntä rangaistaan ankarammin kuin oppilasta, joka syyllistyy samaan rikkeeseen ensimmäisen kerran²²⁴. Lisäksi tutkimuksessa todetaan, että jos oppilas on tehnyt aiemmin paljon rikkeitä, aiemmat hairahdukset vahvistavat opettajien käsitystä siitä, että oppilasta on rangaistava tällä kertaa ankaralla rangaistuksella²²⁵. Niinpä luvattomasta poissaolosta saattoi seurata jopa erottaminen, mikäli teko oli toistuva, vaikka yleensä luvattomasta poissaolosta selvisi 60–120 minuutin jälki-istunnolla. Tosin lyseon järjestyssäännöissä kerrotaan, että luvattomasta poissaolostakin voidaan langettaa rangaistukseksi määräaikainen koulusta erottaminen samoin kuin haluttomuudesta koulutyöhön, koulun järjestyssääntöjen tarkoituksellisesta rikkomisesta kuin väärennysrikkomuksestakin²²⁶. Huolimatta järjestyssäännön kohdasta koulu suhtautui yleensä lempeämmin luvattomaan poissaoloon ja väärentämiseen rankaisemalla erottamisen sijasta jälki-istunnolla. Joten luvattomista poissaoloista langetettua määräaikaista erottamista voidaankin pitää ankarana rangaistuksena.

Jatkuvaan varkauteen ja vilppiin syyllistynyt tyttölyseolainen erotettiin kahdeksaksi kuukaudeksi vuonna 1951, mutta viisi vuotta myöhemmin vastaavasta teosta rangaistuksena

²²³ Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA.

²²⁴ Lampela 1970, 5.

²²⁵ Lampela 1970, 28.

²²⁶ Lappeenrannan lyseon järjestyssäännöt. LKA.

seurasi vain kaksi viikkoa koulusta erottamista. Ajankohdaltaan myöhäisempään tekoon kuului näpistelyn ja varkauden lisäksi syyn vierittäminen viattoman niskoille, mitä voi pitää erityisen tuomittavana. Silti rangaistuksena oli ainoastaan koulusta erottaminen kahdeksi viikoksi. Tämä osoittaa, että koulun yleinen rangaistuskäytäntö oli joko muuttunut viidessä vuodessa tai sitten ankarimman rangaistuksen saaneen henkilön rikkeeseen liittyi raskauttavia asiainhaaroja, jotka selittäisivät rangaistuksen ankaruuden. Mitään tällaista ei kuitenkaan mainita rangaistuskirjassa.

Tefke toteaa omasta tutkimusaineistostaan, että koulussa vallinneen yleisen ilmapiirin muuttuminen on voinut vaikuttaa annettujen rangaistusten lievenemiseen. Esimerkkinä tästä hän mainitsee tapauksen, jossa henkilö, joka oli pitänyt hallussaan kadonnutta kirjaa, erotettiin kuukaudeksi, kun taas muutamaa vuotta myöhemmin tupakoinnista rangaistiin vain jälki-istunnolla. Tefke kirjoittaa, että aiemmin tupakoinnista saattoi seurata erottamisrangaistuskin.²²⁷ Myös Laila Halonen on Joensuun normaalikoulun historiateoksessa päättänyt havaintoon, jonka mukaan koulun toiminnan varhaisimpina vuosina pienestäkin rikkeestä saattoi seurata suhteellisen mittava rangaistus, mutta vuosikymmenien kuluessa rangaistukset lieventyivät²²⁸. Havaintojen voidaan katsoa koskevan tyttölyseonkin suhtautumista siihen, millaisista rikkeistä on rangaistu erottamisella.

Kaikkien neljän oppilaan kohdalla, jotka erotettiin koulusta, erottamisen syynä mainitaan teko, joka on ollut jatkuvaa. Mielenkiintoinen kysymys onkin, kuinka usein toistuva teon tuli olla, jotta se määriteltiin rangaistuskirjan sivuilla jatkuvaksi. Samalla jatkuva-sanan määrittely kertoo jotakin oleellista siitä, kuinka pitkään koulun yleiset normit ja järjestyssäännöt rikkovaa käytöstä suvaittiin ennen kuin turvauduttiin erottamisrangaistukseen, jonka tutkijat ovat todenneet aikansa koululaitoksen ankarammaksi rangaistusmuodoksi²²⁹. Rangaistuskirja kertoo kuitenkin ainoastaan kahden tyttölyseolaisen rikemenneisyyden ennen erottamispäätöstä. Muista kahdesta erotetusta oppilaasta ei ole joko lainkaan aiempia merkintöjä tai merkintöjä on vain yksi, mikä ei lukumääräisesti kuitenkaan täytä määrettä "jatkuva".

---

²²⁷ Tefke 1996, 58.

²²⁸ Halonen 1982, 167.

²²⁹ Kivirauma 1987, 119; Kiuasmaa 1982, 128.

Oppilas, joka erotettiin koulusta 26.4.1951 kahdeksaksi kuukaudeksi jatkuvan varkauden ja vilpin takia, oli ennen erottamispäätöstä syylistynyt mustan kirjan mukaan kahta vuotta aiemmin vilppiin ja valheeseen, josta oli rangaistu kahden tunnin jälki-istunnolla. Kahta viikkoa ennen erottamista sama oppilaan kohdalla on merkintä ”vilppi”, josta oli seurannut kaksi tuntia jälki-istuntoa. Vaikka rangaistuskirjassa lukeekin erottamisen syynä jatkuva varkaus ja vilppi, aiemmissa tapauksissa oppilas ei ole syylistynyt kirjan mukaan varkauteen tai sitten varkaus on käsitetty vilppiin kuuluvaksi.

Tyttölyseolainen, jonka rankaisumuodoksi tuli erottaminen kevätlukukaudella 1966, oli ennen erottamistaan toiminut rangaistuskirjan mukaan useaan otteeseen koulun järjestyssääntöjen vastaisesti. Luvattomat teot ovat seuraavat: ” *aiheeton poissaolo englannin kirjoituksesta*”, ” *asiaton lukeminen tunnilla*”, ” *välitunnilla kaupassa*”, ” *tehtävien laiminlyönti*”, ” *tupakanpoltto koulun kirkkomatkalla*” ja ” *luvaton poissaolo tunnilta*”. Huolimatta mustan kirjan lukuisista merkinnöistä hairahdukset eivät yhteensäkään ole yhtä vakavia kuin varkaus ja näpistely, jotka ovat myös johtaneet kahdeksi viikoksi erottamiseen. Tosin kirkkomatkalla tapahtunut tupakointi on voitu laskea erityisen tuomittavaksi rikkeeksi ottaen huomioon, miten vähäisessä määrin tupakointia esiintyi Lappeenrannan tyttölyseossa.

Lappeenrannan tyttölyseossa käytössä olleet rangaistukset olivat siis valtaosaltaan eripituisia jälki-istuntorangaistuksia ja törkeysasteeltaan vakavimmissa rikkeissä turvauduttiin koulusta erottamiseen. Muita rangaistuksia ei otosvuosien aikana käytetty, mihin vaikutti ilmeisesti rikkeiden suhteellisen vähäinen määrä. Lisäksi on huomattava, että jälki-istuntojen ja erottamisten ohella tyttölyseossa käytettiin kaiken todennäköisyyden mukaan oppilaan varoituksia ja nuhteluita. Ne ovat kuitenkin rangaistuksia, jotka tehtiin suullisesti ja joita ei kirjattu rangaistuskirjaan. Aiemmin oppikouluissa käytössä ollut rankaisumuotoa, karsseria, ei enää käytetty Lappeenrannan tyttökoulun toimintavuosina.²³⁰

Osasyys hairahdusten vähäisyyteen voi löytyä Jukka Gronowin teoriasta, jonka mukaan suurin osa oppilaista ymmärtää hyvinkin nopeasti, mitä koulussa saa tehdä ja mitä ei. Hänen mukaansa menestyksellinen opintojen suorittaminen edellyttää koulun normien hahmottamista.²³¹ Gronow näkee tutkimuksessaan, että koulussa käytetyt lievätkin

²³⁰ Halonen 1982, 163; Kiuasmaa 1982, 126, 128.

²³¹ Gronow 1971, 42–43.

rankaisukeinot muovaavat nuorten käsitystä oikeasta ja väärästä²³². Lisäksi on esitetty, että koulussa oli tarkasti määritelty, mitä saa tehdä ja mitä ei. Niinpä koulun normeista poikkeava sinänsä viaton pieni tekokin voitiin käsittää vakavammaksi teoksi kuin mistä itse asiassa oli kysymys.²³³ Lappeenrannan tyttölyseon kohdalla tällaiseksi teoksi voi ymmärtää esimerkiksi tunnilla tapahtuneen lappusten lähettelyn, josta on rangaistuksena seurannut 60 minuutin jälki-istunto.

Voikin olettaa Gronowin ja Kiuasmaan esittämiin näkemyksiin tukeutuen, että Lappeenrannan tyttölyseossa ollut tapa puuttua pikkurikkeisiin merkitsi yleisen kurin säilymisen lisäksi tavoitetta pitää oppilaiden moraali mahdollisimman hyvänä. Mikäli jo sinänsä vähäpätöisimmiltäkin tuntuista teoista rangaistiin, tällä haluttiin kenties estää ajoissa tyttölyseolaisten luisuminen vakavampien rikkomusten pariin.

---

²³² Gronow 1971, 1.

²³³ Kiuasmaa 1982, 125.

8. KESKEYTTÄMINEN

8.1. Keskeyttämissyyt ja keskeyttäneiden määrä

Koulutaival Lappeenrannan tyttölyseossa oli mahdollista päättää joko keskikoulu- tai ylioppilastutkintoon. Kaikki oppilaat eivät kuitenkaan jatkaneet opintojaan tutkintoon saakka, vaan jokaisena otosvuotena joukko tyttölyseolaisia keskeytti koulunkäyntinsä. Alla olevaan taulukkoon on luokiteltu otosvuosittain tyttölyseon keskeyttämissyyt sekä keskeyttäneiden määrä. Laskettaessa keskeyttäneiden prosentuaalista osuutta koulunsa kyseisenä vuonna aloittaneista eronneisiin on laskettu vain ilman keskikoulun tai ylioppilastutkinnon suorittamista eronneet. Taulukkoa koottaessa on huomioitu vain kokonaan täytetyt oppilasmatrikkelikortit²³⁴.

Taulukko 12. Tyttölyseon keskeyttämissyyt otosvuosittain.

Keskeyttämissyy	1939 koulun aloittanut	1945 koulun aloittanut	1950 koulun aloittanut	1955 koulun aloittanut	Yhteensä
lukee yksityisesti	1	--	--	1	2 kpl 1,2 %
koulun vaihto	6	4	1	5	16 kpl 9,5 %
paikkakunnalta muutto	7	8	2	1	18 kpl 10,7 %
käytännön alalle	13	--	--	1	14 kpl 8,3%
K.J. \$ 29	3	2	2	2	9 kpl 5,4%
ansiotyöhön siirtyminen	3	--	1	--	4 kpl 2,4 %
oppikoulun lopettaminen	5	--	--	--	5 kpl 3,0 %
kuolema	1	--	--	--	1 kpl 0,6 %
huono	--	2	--	--	2 kpl 1,2 %

²³⁴ Liite 1.

edistyminen					
perheolojen takia	1	--	--	--	1 kpl 0,6 %
varattomuus	--	1	--	--	1 kpl 0,6 %
sairaus	--	1	1	2	4 kpl 2,4 %
naimisiin meno	--	--	2	--	2 kpl 1,2 %
erotettu	--	--	--	1	1 kpl 0,6 %
keskikoulun päästötodistus	15	19	12	32	78 kpl 46,4 %
ei syytä	1	6	1	2	10 kpl 6,0 %
	YHT. 56 (60,3 % aloittaneista)	YHT. 43 (37,5 % aloittaneista)	YHT. 22 (16,9 % aloittaneista)	YHT. 47 (21,4 % aloittaneista)	YHT. 168 kpl 100,1 %

Lähde: Kimpisen yhteislyseon oppilasmatrikkelitiedot vuosilta 1939, 1945, 1950 ja 1955.
Bc:2-16. LKA.

Tarkasteltaessa keskeyttämissyiden esiintyvyyttä kaikkien otosvuosien kohdalla on mahdollista havaita, että taulukon sisältämästä informaatiosta hahmottuu neljä syytä, jotka ovat määrällisesti eniten edustettuina. Syistä suurin on keskikoulun päättötodistuksen saaminen (46,4 % keskeyttäneistä). Muita eroamisperusteluita ovat paikkakunnalta muutto (10,7 % keskeyttäneistä), koulun vaihto (9,5 % keskeyttäneistä) sekä käytännön alalle siirtyminen (8,3 % keskeyttäneistä). Vaikka yksittäisen otantavuoden tarkastelun perusteella esimerkiksi töihin siirtyminen on ollut melko yleinen syy tyttölyseon vuonna 1939 aloittaneiden keskuudessa, kaikkien otantavuosien tarkastelu kokonaisuudessaan kertoo kuitenkin muiden keskeyttämissyiden yleisyydestä. Taulukosta päätellen tyttölyseolaisilla oli kuitenkin pääpiirteittäin tilaisuus käydä oppikoulua, sillä suurimmiksi keskeyttämissyiksi mainitaan taloudellisten seikkojen sijasta keskikoulun päättötodistuksen saaminen ja paikkakunnalta poismuutto. Toki on myös mahdollista, että kolmanneksi yleisin keskeyttämissyy eli koulun vaihto tarkoitti taloudellisista syistä siirtymistä esimerkiksi ammatilliseen koulutukseen nopeasti saatavan ammatin hankkimiseksi. Oppilasmatrikkelitietojen perusteella on kuitenkin mahdotonta sanoa syitä koulun vaihtoon.

Edellä mainitun taulukon sisältämiä tietoja on mahdollista tarkastella otosvuosittain suhteuttamalla tyttölyseon keskeyttäneiden määrä koko siihen oppilasmäärään, joka aloitti oppikoulun samana otosvuotena. Ensimmäisenä otantavuotena 1939 oppikoulun aloitti yhteensä 68 tyttöä²³⁵. Tästä määrästä 56 oppilasta keskeytti koulutiensä ennen ylioppilastutkintoa. Mikäli varsinaisesti keskeyttäneiksi ei lasketa keskikoulututkinnon suorittaneita oppilaita, keskeyttäneiden määrä laskee 41:een. Tosin on mahdollista, että vaikka oppilas on merkitty keskeyttäneeksi esimerkiksi sairauden takia, hän on kuitenkin ehtinyt suorittaa keskikoulututkinnon ennen sairauttaan. Keskeyttäneiden määrää laskettaessa on otettu silti huomioon vain se syy, joka on merkitty oppilastietoihin.

Kun varsinaisesti tyttölyseon keskeyttäneiden määrä suhteutetaan koko samana lukuvuonna aloittaneiden määrään, tulokseksi saadaan, että vuonna 1939 tyttölyseon aloittaneista koulunsa keskeytti 60,3 % ennen keskikoulu- tai ylioppilastutkintoa. Samalla tavalla laskettuna vastaavat luvut muilta otosvuosilta ovat seuraavat: vuonna 1945 aloittaneiden ilman keskikoulu- tai ylioppilastutkintoa keskeyttäneiden määrä on 37,5 %, vuoden 1950 aloittaneiden vastaava luku on 16,9 % ja vuonna 1955 tyttölyseon aloittaneista keskeyttämisprosentiksi saadaan 21,4 %. Luvuista voi huomata, että otosvuosien korkein keskeyttämisprosentti on vuodelta 1939. Keskeyttämisprosentti pienenee edetessä kronologisessa järjestyksessä ollen matalimmillaan vuonna 1950. Määrä ei noudata kuitenkaan mitään systemaattista kaavaa, sillä vuoden 1955 osalta koulunsa kesken jättäneiden määrä kasvaa suuremmaksi kuin edellisenä otosvuotena. Tutkittaessa joensuulaisten oppikoululaisten keskeyttämisii maailmansotien välisenä ajanjaksona on havaittu, että keskeyttämisprosentiksi tutkimusperiodilla muodostui yli 50 prosenttia. Oppikoulusta eroamiset osuivat aikaan ennen keskikoulun päättämistä.²³⁶ Näin ollen vertailun valossa erityisesti kahden ensimmäisen otantavuoden keskeyttäneiden suuri määrä ei jää ainutlaatuisiksi ilmiöksi.

Syitä, joiden takia tyttölyseo jätettiin kesken erityisesti ensimmäisinä otosvuosina, ovat: *”siirtyminen käytännön alalle”, ”perheolojen takia”* ja: *”ansiotyöhön siirtyminen”*. Oppikoulun käynnin loppuminen perhesyiden takia voi viitata esimerkiksi juuri perheenjäsenen kuolemaan tai perheen taloudellisen aseman heikentymiseen, jonka vuoksi oppilaan oli lopetettava tyttölyseo. Sen sijaan määritelmät *”siirtyminen käytännön alalle”* ja

²³⁵ Määrässä on huomioitu vain täydellisesti täytetyt oppilasmatrikkelikortit. Liite 1.

²³⁶ Kilkki-Parviainen 1982, 51.

”ansiotyöhön siirtyminen” ovat tulkittavissa kahdella tavalla. Oppilas on voinut siirtyä työelämään tai ammatilliseen koulutukseen puhtaasti omien intressiensä vuoksi tai vastaavasti hänen on ollut pakko siirtyä ansaitsemaan rahaa, koska perheellä ei ole enää ollut taloudellisia resursseja pitää tytärtä oppikoulussa. Huomattavaa on, että määritelmä *”varattomuus”* esiintyy vain yhden otantavuoden kohdalla, mutta sitä ei voida pitää merkinä, ettei kukaan olisi joutunut jättämään tyttölyseota kesken huonon rahatilanteen takia aiempaan tai myöhäisempinä otantavuosina. Kyseinen määritelmä on voitu sisällyttää muihin keskeyttämissyihin.

On mahdollista yrittää saada viitteitä oppilasmatrikkelitiedoista, viittaako ansiotyöhön tai käytännön alalle siirtyminen perheen mahdolliseen huonoon taloudelliseen tilanteeseen vai haluttomuuteen oppikoulunkäyntiä kohtaan. Oppilasmatrikkelitiedoista on mahdollista tehdä varovaisia johtopäätöksiä, että todennäköisesti molemmat syyt ovat olleet vaikuttamassa tilanteesta riippuen. Tiedoista ilmenee tapauksia, joissa heikohkolla keskiarvolla varustettu oppilas on lopettanut tyttölyseon ja siirtynyt käytännön alalle. Määrällisesti mitattuna tällaisia tapauksia on noin kolme neljäsosaa kaikista ansiotyöhön tai käytännön alalle siirtymisistä. Samalle vuodelle lopettamispäätöksen kanssa on osunut usein joko ehdot tai luokalle jääminen tai oppilaalla on saanut aiemmin ehtoja tai jäänyt luokalleen. On mahdollista, että ehtojen saaminen tai luokalle jääminen on saanut oppilaan lopullisesti keskeyttämään oppikoulun. Tosin on myös otettava huomioon ehtojen ja luokalle jäämisen yleisyys. Vielä 1930-luvulla vain 58 % oppikoululaisista pääsi heti luokaltaan. Muiden osaksi jäi ehdot tai luokalle jääminen. Kolme vuosikymmentä myöhemmin suoraan luokalta päässeiden määrä oli kasvanut, mutta ehtolaisten lukumäärä pysyi korkeana.²³⁷

Tyttölyseon vuosikertomusten mukaan koulun toimintaperiodin puolivälissä 1950-luvulla luokalta päässeiden määrä on välillä noin 70–77 %, ehtolaisten 18–25 % ja luokalle jääneiden 3–6 %²³⁸. Näiden lukujen valossa ei ole vielä erityisen merkillepantavaa, jos tyttölyseon keskeyttäneiden taustalta löytyykin ehtoja ja luokalle jäämisiä. Tutkimustulosten mukaan monet sittemmin käytännölliselle alalle suuntautuneet nuoret eivät pidä koulua tai siellä annettavia arvosanoja erityisen merkittävinä tekijöinä²³⁹. Niinpä onkin mahdollista, että oppikoulun käynti on haluttu vaihtaa työpaikkaan tai ammatilliseen koulutukseen.

²³⁷ Kiuasmaa 1982, 293.

²³⁸ Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseon vuosikertomukset 1955–56, 1956–57, 1957–58, 1958–59, 1959–60.

Db:1. LKA.

²³⁹ Käyhkö 2006, 49.

Vastaavasti taas oppilasmatrikkelitiedoissa on muutamia yksittäisiä mainintoja käytännön alalle siirtyneistä oppilaista, jotka ovat suoriutuneet koulun käynnistään hyvällä menestyksellä, mutta päättäneet siirtyä käytännön alalle. Viimeksi mainituissa tapauksissa keskeyttämisen syynä voi olla taloudellinen tilanne, joka ei ole antanut myöten jatkaa opintoja oppikoulussa tai pelkästään oma mielenkiinto siirtyä käytännölliselle alalle, vaikka sekä taloudellisia että henkisiä resursseja oppikoulun käyntiin olisikin ollut. Ammattikoulussa opiskelevat ovat tutkimusten mukaan tyytyväisiä omaan käytännölliseen koulutusratkaisuunsa, vaikka käytännöllisen alan opiskelua pidetään usein alalle ”joutumisena”²⁴⁰. Analysoidessa tyttölyseon keskeyttämissyitä onkin tärkeä huomata, että vaikka koulutus on perinteisesti mielletty suomalaisessa yhteiskunnassa tärkeäksi asiaksi sekä etuoikeudeksi²⁴¹, oppikoulu on myös voitu ja todennäköisesti jätettykin toisinaan vapaaehtoisesti kesken. Tutkittaessa työläistaustaisten nuorten koulutusvalintoja on huomattu, että huomattava osa kyseisistä nuorista on enemmän käytännöllisesti kuin teoreettisesti orientoituneita. Monille onkin luonteva ratkaisu päätyä opiskelemaan ei-teoreettista ammattia.

242

Töihin tai käytännönläheiselle alalle siirtymisen lisäksi keskeyttämisen syinä mainitaan useaan otteeseen poismuutto paikkakunnalta tai koulun vaihtaminen. Verrattaessa syiden esiintyvyyttä voi huomata, että vaikka edellä lueteltuja keskeyttämissyitä on keskenään suhteellisen saman verran, syiden esiintymisajankohdissa on eroja. Taulukon sisältämistä tiedoista on hahmotettavissa, että käytännön alalle tai ansiotyöhön siirtyminen on ollut yleisintä ensimmäisen otosvuoden aikana. Sen sijaan paikkakunnalta muuttaminen tai koulun vaihtaminen nivoutuu hieman tasaisemmin kaikkien otantavuosien osalle, vaikkakin paikkakunnalta muuttaminen on painottunut enemmän tyttölyseon toiminnan alkuvuosiin.

Syy, miksi erityisesti oppikoulun vuonna 1945 aloittaneet muuttivat pois Lappeenrannasta voi juontaa juurensa evakkojen suureen määrään kaupungissa²⁴³. On mahdollista, että vuonna 1944 tyttölyseokaupunkiin saapuneet evakot asuivat kaupungissa muutaman vuoden ja tekivät ehkä sen jälkeen lopullisen päätöksen toiselle paikkakunnalle asettumisesta. Harkinta-aikana perheen tytär oli kenties ehtinyt aloittaa Lappeenrannan tyttölyseon ja perheen muuttaessa pois hän joutui lopettamaan opintonsa kyseisessä koulussa. Oppilasmatrikkelitietojen

²⁴⁰ Käyhkö & Tuupanen 1996, 130; Käyhkö 2006, 66.

²⁴¹ Heikkinen 1983, 3; Halonen 1982, 151.

²⁴² Käyhkö & Tuupanen 1996, 130.

²⁴³ Toivanen 1988, 141.

tarkastelu vahvistaa teoriaa, sillä vuonna 1945 tyttölyseon aloittaneista ja sittemmin lyseon muuton vuoksi keskeyttäneistä noin puolet oli syntynyt sittemmin rajan taakse jääneillä paikkakunnilla.

Ensimmäiselle otosvuodelle 1939 on luonteenomaista keskeyttämisyyinä mainittu ”*lopetti oppikoulun*”, jota ei esiinny muiden otantavuosien aikana. Sinällään käytetty ilmaus ei kerro ollenkaan syytä, miksi oppilas lopetti oppikoulun käynnin. Myös sairaus koulun keskeyttämisyyinä ilmenee taulukosta melko tasaisesti. On kuitenkin otettava huomioon, että vaikka kyseinen syy esiintyykin lähes jokaisena otosvuotena, esiintymät ovat lähes pelkästään yksittäistapauksia, joten sairaus ei muodostu kovinkaan tavalliseksi koulunlopettamissyyksi.

Muita suhteellisen harvoin esiintyviä syitä ovat naimisiin meneminen, oppilaan kuolema, eroaminen perheolojen vuoksi, koulusta erottaminen, varattomuus sekä opintojen jatkaminen yksityisesti. Taulukosta on nähtävissä, että otosvuosina koulu lopetettiin esimerkiksi avioliiton vuoksi vain kahdesti ja molemmat tapahtumat osuvat samalle otosvuodelle 1950. Ilmeisestikään avioliiton solmiminen ja tyttölyseon jatkaminen eivät olleet otantavuosikymmeninä vielä mahdollisia vaihtoehtoja, vaan naimisiin meno tarkoitti koulun lopettamista. Esimerkiksi matrikkelitiedoissa esiintyvän koulun lopettamissyyksi kirjoitetun ilmauksen ”*lopetti oppikoulun käynnin*” takana voi mahdollisesti olla esimerkiksi heikko taloudellinen tilanne. Tosin selitys on vain oletamus eikä tällä tavalla merkityistä keskeyttämisyyistä voi luonnollisestikaan tehdä johtopäätöksiä.

Aiemmin on selvinnyt, että erottamista rangaistuskeinona käytettiin tyttölyseossa ainoastaan harvoin²⁴⁴. Myös oppilasmatrikkelitiedoissa esiintyvistä koulun keskeyttämisyyistä ilmenee, että opintojen lopettaminen erottamisen takia oli todella harvinaista. Otosvuosien aikana koulusta erotettiin ainoastaan yksi oppilas. Tulkittaessa koulusta erottamisia on kuitenkin otettava huomioon matrikkelitiedoissa esiintyvä eroamissyy KJ § 29, jota ei ole määritelty tiedoissa tarkemmin kuin ainoastaan selitetty lyhenteeksi koulujärjestyksestä. Myöskään opettajakokousten pöytäkirjoista ei selviä, mitä eroaminen pykälän 29 nojalla tarkoitti. KJ:n määrittely lyhenteeksi koulujärjestyksestä antaa kuitenkin olettaa, että kyseessä on mahdollisesti ollut oppilaan rikkominen koulun järjestyssääntöjä vastaan ja oppilaan erottaminen tämän vuoksi. Mikäli taulukossa esiintyvän keskeyttämisyyen KJ § 29 oletetaan

---

²⁴⁴Luku 7.

tarkoittaneen tyttölyseosta erottamista, koulusta erottamisia on huomattavasti enemmän kuin mitä taulukon sisältämistä tiedoista tulee ilmi.

Neljän otannan perusteella voi huomata keskikoulun suorittamisen suosiossa tapahtuneen muutoksen. Tyttölyseon vuonna 1939 aloittaneesta 68 tytöstä koulun keskeyttämiseen päätyi huomattavan suuri määrä, 56 oppilasta. Tästä määrästä vain 15 henkilöä (26,8 %) suoritti keskikoulututkinnon. Joensuussa maailmansotien välillä oppikoulua käyneistä ainoastaan alle 33 prosenttia sai keskikoulun päättötodistuksen²⁴⁵. Luku edustaa lähes yhtä alhaista tasoa kuin Lappeenrannan tyttölyseossa vuonna 1939 opintonsa aloittaneiden keskuudessa. Lasketut luvut koskevat ainoastaan lyseosta eronneita tai pelkän keskikoulututkinnon suorittaneita. Koulun samana vuonna aloittaneesta joukosta 12 suoritti ylioppilastutkinnon ja he olivat saavuttaneet keskikoulun päättötodistuksen ennen ylioppilaaksi kirjoittamistaan. Ylioppilastutkinnon suorittaneita tyttöjä ei lasketa kuitenkaan tässä yhteydessä keskeyttäneisiin.

Vuonna 1945 aloittaneiden tyttöjen koulutaival vei jo edellistä joukkoa huomattavasti useammin keskikoulun tutkintotodistukseen asti. Syystä tai toisesta keskeyttäneitä oli 43 henkilöä, kun taas keskikoulun suoritti 19 oppilasta (44,2 %). Enää ei voida siis todeta, että keskeyttäneistä vain pieni joukko kuului päättötodistuksen vuoksi lyseosta eronneisiin kuten edellisenä otantavuotena. Silti koulutiensä vuonna 1945 aloittaneista ja keskeyttäneistä oppilaista vielä enemmistö keskeytti muusta syystä kuin keskikouluun kuuluvan oppimäärän saavuttamisen vuoksi.

Seuraavana otantana tilanne on jo muuttunut, sillä keskeyttäneiden enemmistö kuului keskikoulututkinnon suorittaneisiin. Tyttölyseon vuonna 1950 aloittaneista yhteensä 12 oppilasta suoritti keskikoulun. Muista syistä tyttölyseosta eronneita oli 22 henkilöä, eli keskikoulun suorittaneiden prosentuaaliseksi määräksi tulee 54,5 %. Tytöt, jotka tulivat oppikouluun 1950-luvun puolivälissä, erosivat koulusta yhä suuremmissa määrin (32 henkilöä) keskikoulun oppimäärän suoritettuaan. Muista syistä koulun käynnin lopettaneita oppilaita oli enää vähemmistö (15 henkilöä). Keskikoulun kävi vuonna 1955 aloittaneista ja sittemmin eronneista oppilaista jo 68,1 %. Taulukosta on siis mahdollista hahmottaa oppilasjoukko vuosikertaa 1945 eräänlaiseksi käänteen mukanaan tuomaksi joukoksi. Kyseisen ryhmän koulusta eronneistahan jo liki puolet erosi keskikoulun päättötodistuksen

takia. Edellisestä otannasta keskikoulun päätökseen saaneita oli vielä vähemmistö. Lopullinen käänne keskikoulun suorittamisen suosiossa tapahtui tyttölyseoon vuonna 1950 menneillä tytöillä. Koulusta eronneista yli puolet erosi päättäneen oppimäärän vuoksi. Tutkimuksissa on korostettu keskikoulututkinnon merkitystä erityisesti tytöille. On esitetty hypoteeseja, joiden mukaan yhteiskunnassa ennen 1950-lukua vallinneiden asenteiden mukaan poikien haluttiin suorittavan ylioppilastutkinto jos vain mahdollisuuksia oli. Tyttöjen opintien ei ollut välttämätöntä johtaa yhtä pitkälle, vaan jo keskikoulun päättötodistuksen uskottiin avaavan tytöille tien eteenpäin, vaikkei se suoranaisesti ammattiin valmistanutkaan.²⁴⁶ Päättötodistuksen on todettu olleen vaatimuksena pyrittäessä useille eri aloille kuten opistotasoiseen ammattikoulutukseen, liike-elämän ammatteihin tai haluttaessa jatkaa opintoja lukiossa tai opettajanvalmistuslaitoksissa²⁴⁷.

8.2. Sosiaalinen tausta ja koulun keskeyttäminen

Seuraava taulukko valaisee otosvuosittain, kuinka suuri prosenttiosuus kuhunkin yhteiskuntaryhmään kuuluvista oppilaista keskeytti opintonsa jonkin muun syyn kuin keskikoulun tai lukioluokkien päättämisen vuoksi. Eri yhteiskuntaryhmien saamat prosentuaaliset luvut on laskettu kunakin vuonna keskeyttäneiden kokonaismäärästä. Sulkujen sisään merkitty prosenttimäärä kertoo, kuinka paljon kyseiseen yhteiskuntaryhmään kuului oppilaita samana vuonna opintonsa aloittaneista.

Taulukko 13. Tyttölyseon keskeyttäneiden sosiaalinen tausta otosvuosittain.

Yhteiskuntaryhmä	1939 koulun aloittaneet	1945 koulun aloittaneet	1950 koulun aloittaneet	1955 koulun aloittaneet
Virkamiehet	36,6% (35,3 %)	37,5 % (28,1 %)	50,0 % (45,9 %)	40,0 % (31,4 %)
Työväestö	48,8 %	29,2 % (40,6 %)	50,0 % (35,4 %)	60,0 % (55,7 %)

²⁴⁵ Kilkki-Parviainen 1982, 51.

²⁴⁶ Halonen 1982, 60; Kaarninen 1995, 183.

²⁴⁷ Ketonen 1980, 121–122.

	(45,6 %)	%)	%)	%)
Kauppiaat	9,6 % (7,4 %)	8,3 % (10,9 %)	0 % (6,6 %)	0 % (2,9 %)
Talolliset	4,9 % (8,8 %)	12,5 % (9,4 %)	0 % (3,3 %)	0 % (0 %)
Maanviljelijät	0 % (2,9 %)	12,5 % (10,9 %)	0 % (9,8 %)	0 % (10 %)
	Yht. 99,9 %	Yht. 100,0 %	Yht. 100,0 %	Yht. 100,0 %

Lähde: Kimpisen yhteislyseon oppilasmatrikkelitiedot. Bc:2-16. LKA.

Selvitettäessä oppilaiden sosiaalista taustaa tuli ilmi virkamies- ja työväenluokan tyttöjen olevan eniten edustettuina tyttölyseon oppilasrakenteessa²⁴⁸. Yllä oleva taulukko kertoo, että jokaisena otosvuotena eniten koulunsa keskeyttäneitä oli myös näistä kahdesta yhteiskuntaryhmistä.

Kuten keskeyttäneiden määrän tarkastelusta tuli ilmi, tyttölyseon ensimmäisenä toimintavuotena aloittaneista oppilaista yli puolet jätti oppikoulun kesken. Osasyyn keskeyttäneiden suurelle määrälle voi löytyä sotavuosista, joiden aikana vuonna 1939 oppikoulutiensä aloittaneet joutuivat käymään suuren osa oppikouluvuosistaan. Voikin olettaa, että mikäli tyttölyseolaisen isä kaatui tai invalidisoitui vaikeasti sodassa, perheen taloudellinen tilanne heikkeni huomattavasti eikä sillä ollut enää välttämättä varaa kouluttaa lapsiaan²⁴⁹. Taulukosta käy ilmi, että vuonna 1939 tyttölyseoon menneistä ja sittemmin eronneista oppilaista liki puolet on työväestöön kuuluvia. Ei voida päätellä, että juuri työväestöön kuuluneiden tyttöjen perheen taloudellinen tilanne olisi jäänyt erityisen ahtaaksi suhteessa muihin yhteiskuntaryhmiin esimerkiksi isän menehdyttyä sodassa²⁵⁰.

²⁴⁸ Luku 5.

²⁴⁹ Kaarninen 1995, 158.

²⁵⁰ Waris 1948, 132, 182.

Matriikkelitietojen mukaan oli harvinaista, jos perheen äidillä oli oma ammatti ja siten mahdollisuus ansaita rahaa. Niinpä tyttölyseolaisen isän kuolema merkitsi epäilemättä monesti taloudellisen tilanteen laskua ja kenties pohdintaa, onko lapsia varaa enää oppikouluttaa²⁵¹. Tämä saattoi näkyä tyttölyseon keskeyttäneiden lukumäärässä.

Tyttölyseon kaikista keskeyttämisistä voi ottaa esille kolme syytä, joiden voi mahdollisesti olettaa viittaavan koulun lopettamiseen vähävaraisuuden vuoksi. Nämä syyt ovat ansiotyöhön siirtyminen, varattomuus ja eroaminen perheolojen takia. Keskeyttämisyyt voidaan yhdistää oppilaan sosiaaliseen taustaan ja katsoa, mihin yhteiskuntaryhmään kuuluvat oppilaat erosivat eniten vähävaraisuuteen viittaavien syiden takia²⁵². Tulokseksi saadaan, että tyttölyseon työpaikkaan vaihtaneet olivat joko työväen- tai talonpoikaistaustaisia, suurimmaksi osaksi työväestöön kuuluvia. Kauppiaisiin, virkamiehiin tai maanviljelijöihin kuuluvia tässä ryhmässä ei juurikaan ollut. Matriikelin mukaan perheolojen tai varattomuuden vuoksi opintaipaleensa päättäneet lukeutuivat työväenluokkaan. Saaduista tuloksista voi muodostaa seuraavan johtopäätöksen: tyttölyseon keskeyttämisistä, jotka viittaavat perheen heikkoon taloudelliseen tilanteeseen, valtaosa näyttää linkittyvän yhteen työväentaustaisen oppilaan kanssa. Ei liene hätiköityä päätellä, etteivät virkamies- ja kauppiasryhmiin kuuluneet tytöt joutuneet eroamaan oppikoulusta puutteellisen taloudellisen tilanteen takia yhtä usein kuin työläiskodeista tulleet oppilaat. Kaarninen toteaa tamperelaisia oppikoululaisia käsittelevässä tutkimuksessaan, että erityisesti työläistyttöjen opintie niin keskikoulu- kuin ylioppilastutkintoakin kohti oli erityisen mutkikas. Hänen mukaansa työväentaustaisten tyttöjen koulunkäynti päättyi usein ensimmäisten oppikouluvuosien aikana.²⁵³

Koulun keskeyttämiseen on luonnollisesti muitakin syitä kuin perheen taloudelliset ongelmat. Mari Käyhkö ja Päivi Tuupanen ovat perehtyneet pro gradu -työssään työväentaustaisesta kodista lähtöisin olevien nuorten koulutusvalintoihin. Tutkimuksesta tulee ilmi, että monet työväenluokkaan kuuluvat vanhemmat pitävät parempana lastensa hakeutumista koulutusväylälle, joka varmistaa nopean ammatin saannin kuin pidempää koulutusta²⁵⁴. Toisaalta taas koulutusta kohtaan esiintyy päinvastaisiakin asenteita, sillä osa vanhemmista

²⁵¹ Kaarninen 1995, 158.

²⁵² Kimpisen yhteislyseon oppilasmatriikkelitiedot vuosilta 1939, 1945, 1950 ja 1955. Bc:2-16. LKA.

²⁵³ Kaarninen 1995, 156, 184.

²⁵⁴ Käyhkö & Tuupanen 1996, 133.

haluaa antaa lapsilleen mahdollisuuden opiskeluun osittain sen vuoksi, koska heillä itsellään ei aikanaan vastaavaa mahdollisuutta ollut²⁵⁵.

Nuoren koulutusvalintaa ei pidetä pelkästään nuoren omana päätöksenä, vaan gradussa kirjoitetaan, että ”*perheellä, yhteiskuntaluokalla ja paikallisilla suhteilla on yhä vaikutusta työläistaustaisiin nuoriin arkielämän tasolla tarkasteltuna*”²⁵⁶. Vaikka Käyhkön ja Tuupasen tutkimus ei sijoitukaan samalle ajalle oman tutkimusperiodini kanssa, tutkimuksen työläisnuorten koulunkäyntiä koskevat johtopäätökset voi todennäköisesti yleistää koskemaan Lappeenrannan tyttölyseota käyneitä työläistytöjäänkin. On mahdollista, että työläistaustaisten nuorten elämäntietoa koskevassa pro gradu -työssä tehdyt havainnot ovat vaikuttaneet tyttölyseolaisten opintojen keskeyttämiseen. Jos työläistytön kotona ammatillista koulutusta on pidetty lyseota parempana vaihtoehtona, ei ole kaukaa haettua olettaa Käyhkön ja Tuupasen tutkimustuloksiin nojautuen, että kodin asenneilmasto on vaikuttanut päätökseen lopettaa oppikoulu ja hakeutua käytännön alalle.

Taulukosta ilmenee, että kauppias-, talolliset- ja maanviljelijäryhmiin kuuluneista oppilaista koulunsa keskeytti vain vuosina 1939 tai 1945 tyttölyseon aloittaneita. Mainittujen ryhmien keskeyttämisten painottuminen ensimmäisiin otosvuosiin voi johtua siitä, että tyttölyseon keskeyttäminen oli oppilasmatrikkelitietojen mukaan yleisintä ensimmäisinä vuosina aloittaneiden keskuudessa. Niinpä lyseon keskeyttäneiden suurehkoon määrään sijoittuu myös suhteellisen paljon kauppias-, talolliset- ja maanviljelijäryhmiin kuuluvia. Aiempana on tullut ilmi, että Lappeenrannan tyttölyseoon vuonna 1945 hakeutuneista oppilaista huomattava osa (20,3 %) kuului talollisiin tai maanviljelijöihin²⁵⁷. Kyseisten ryhmien keskeyttämisprosentti on myös huomattavan korkea niiden kohdalla, jotka aloittivat oppikoulun vuonna 1945. Myöhemmin otosvuosina talollis- ja maanviljelijä-ryhmien keskeyttäminen laskee taulukon mukaan nollaan prosenttiin. Huuhka on todennut maanviljelijäperheiden lasten opinkäynnin alkaneen yleistyä 1940-luvulta lähtien²⁵⁸, joten oppikoulunkäynti oli vuonna 1945 aloittaneiden keskuudessa vielä suhteellisen uusi ilmiö, mikä voisi olla osasyynä keskeyttämiseen. Sitten oppikoulun käynnin alkaessa yleistyä kaikkien yhteiskuntaluokkien keskuudessa²⁵⁹ talollis- ja maanviljelijäperheiden tyttärien opinnot eivät

²⁵⁵ Käyhkö & Tuupanen 1996, 84.

²⁵⁶ Käyhkö & Tuupanen 1996, 131.

²⁵⁷ Luku 5.

²⁵⁸ Huuhka 1955, 107, 182.

²⁵⁹ Kiuasmaa 1982, 402–403; Kivinen 1988, 48.

jääneet enää niin usein kesken, kun alettiin mieltää oppikoulu normaaliksi osaksi elämänkaarta ja mahdollisuudeksi sosiaaliseen nousuun²⁶⁰.

Työläis-, kauppias-, talollis- ja maanviljelijäluokkiin kuuluneiden keskeyttäneiden lisäksi myös virkamiesryhmästä lähtöisin olleita tyttölyseolaisia keskeytti opintonsa. Otosvuodesta riippuen he erosivat yhteiskuntaryhmänä joko eniten tai toiseksi eniten. Vuonna 1945 oppikoulun aloittaneista ja myöhemmin keskeyttäneistä virkamiesryhmäläiset muodostavat prosentuaalisesti mitattuna suurimman joukon (37,5 %). Viisi vuotta myöhemmin aloittaneista ja sittemmin keskeyttäneiden määrästä virkamiesluokan tyttöjen muodostama prosenttiluku (50,0 %) kohoo myös huomattavan korkealle ollen yhtä suuri työväenluokkaisten eronneiden kanssa. On todettu nuoren etenevän koulutuspolulla sitä korkeammalle, mitä enemmän vanhemmat uhraavat taloudellisia ja kulttuurisia resursseja lapsensa koulunkäyntiin²⁶¹. Ei kuitenkaan voi olettaa, että virkamiesluokan tyttöjen perheillä olisi automaattisesti ollut käytössään muiden yhteiskuntaryhmien oppilaiden perheitä enemmän esimerkiksi taloudellisia resursseja²⁶², joten ylempään luokkaan kuuluneet tytöt ovat voineet keskeyttää oppikoulunkäynnin muusta syystä kuin omasta halustaan. Tosin virkamiesryhmän oppilaat ovat voineet päättää koulunsa kesken oppimäärän myös muiden kuin taloudellisten syiden takia, vaikka oppilas olisi elänytkin kotonaan koulunkäyntiä tukevassa ilmapiirissä²⁶³. Mikäli koululainen ei ole sisäistänyt koulunkäyntiin liittyviä omia tavoitteitaan niin, että ne tukevat koulussa vallitsevia tavoitteita, voi eri koulutustasoille siirtyminen vaikeutua²⁶⁴.

Alla olevan taulukon sisältämät tiedot kertovat otosvuosittain, kuinka suuri prosentuaalinen osuus tiettynä otosvuotena aloittaneiden sosiaaliryhmästä keskeytti opintonsa ilman keskikoulun ja lukioluokkien käymistä. Luvut on laskettu kuhunkin yhteiskuntaryhmään kuuluneiden aloittaneiden määrästä.

---

²⁶⁰ Huuhka 1955, 182–183.

²⁶¹ Kivinen 1988, 39.

²⁶² Kiuasmaa 1982, 402; Waris 1948, 132, 182.

²⁶³ Kivinen 1988, 77.

²⁶⁴ Kivinen 1988, 77.

Taulukko 14. Otosvuosina koulunsa aloittaneiden ja sittemmin keskeyttäneiden eri yhteiskuntaryhmien osuus.

Yhteiskuntaryhmä	Vuosi 1939	Vuosi 1945	Vuosi 1950	Vuosi 1955
Virkamiehet	70,8 %	55,6 %	17,2 %	27,3 %
Työväki	61,3 %	23,1 %	26,3 %	20,5 %
Kauppiaat	80 %	28,6 %	0 %	50 %
Talolliset	16,7 %	50 %	0 %	0 %
Maanviljelijät	0 %	42,9 %	0 %	0 %

Lähde: Kimpisen yhteislyseon oppilasmatrikkelitiedot vuosilta 1939, 1945, 1950 ja 1955. Bc: 2-16. LKA.

Taulukkoa tarkasteltaessa on havaittavissa hieman yllättäen, että ensimmäisenä otosvuotena 1939 tyttölyseon aloittaneista oppilaista suurin ilman keskikoulua tai lukioluokkien suorittamista keskeyttäneiden ryhmä tuli kauppiasluokasta (80,0 %). Vuonna 1939 koulunsa aloittaneista kauppiasryhmän tytöistä siis yli kolme neljäsosaa jätti tyttölyseon kesken. Virkamiesoppilaiden oppikouluopintojen keskeyttäminen liikkuu melko samalla tasolla (70,8 %) kauppiasluokan kanssa, mutta luku on kuitenkin matalampi. Kolmantena prosentuaalisesti melko samoissa keskeyttämisprosentteissa pysyvä ryhmä on työläistyöt 61,3 prosentin osuudellaan. Sen sijaan talollisten ja maanviljelijöiden ryhmän saamat luvut ovat huomattavasti matalampia. Talollisista, jotka tulivat tyttölyseoon vuonna 1939, lukunsa jätti kesken vain 16,7 % ja samana vuonna aloittaneiden maanviljelijäryhmän tytöistä kukaan ei lopettanut opintojaan ilman keskikoulun tai lukion suorittamista. Tosin lukuja tulkittaessa on jälleen kerran muistettava, että koska kauppias-, talolliset- ja maanviljelijäluokkien tyttöjen aloitti suhteellisen vähäinen määrä verrattuna kahteen suureen ryhmään (virkamiehet ja talolliset), jo muutaman luvun heitto suuntaan tai toiseen näkyy huomattavasti lasketuissa prosenttiluvuissa.

Syy virkamiesryhmän tyttöjen koulun kesken jättämiseen voi löytyä oppilasmatrikkelitiedoista, joiden mukaan koulun ensimmäisenä toimintavuotena useat virkamiesoppilaat joko muuttivat pois paikkakunnalta tai vaihtoivat toiseen kouluun.

Työväenryhmään kuuluneiden oppilaiden kohdalla oli taas yleistä, että tähän ryhmään kuuluneet vaihtoivat tyttölyseon käytännön alalle siirtymiseen. Toki työväenryhmän tytötkin muuttivat paikkakunnalta tai vaihtoivat koulua, mutta oppilasmatrikkelitietojen mukaan tyttölyseon vaihtaminen nimenomaan toiseen oppikouluun oli yleistä etenkin virkamiesluokan tyttöjen keskuudessa²⁶⁵. Maataloutta harjoittavista perheistä tulleiden ja ensimmäisenä toimintavuonna aloittaneiden lyseolaisten keskeyttäneiden määrä on pieni. Selittävänä tekijänä tähän voi pitää tutkimustulosta, jonka mukaan talonpoikaisperheet alkoivat laittaa lapsiaan innokkaasti oppikouluun 1930-luvun jälkipuoliskolla, koska kouluttautuminen alkoi näyttäytyä hyvänä vaihtoehtona sen sijaan, että lapset olisivat jatkaneet talonpoikaisessa ammatissa vanhempiensa jalanjäljissä²⁶⁶. Voikin olettaa, että monilla talonpoikaisperheistä tulleilla oppilailla oli suuri sisäinen motivaatio opiskella oppikoulussa, eivätkä opinnot jääneet niin helposti kesken.

Toisena otantavuotena aloittaneista virkamiesluokkalaisista yli puolet (55,6 %) keskeytti sittemmin opintiansä. Määrä on pienempi kuin edellisenä otosvuotena aloittaneiden kohdalla, mutta se voi johtua siitä, että vuonna 1945 aloittaneiden keskuudessa opintojen keskeyttäminen yleensäkin ilman keskikoulun tai lukioluokkien suorittamista oli huomattavasti harvinaisempaa kuin vielä kuusi vuotta aiemmin kouluun tulleiden keskuudessa. Virkamiesten, työväen ja kauppiaiden keskeyttämisprosentit ovat laskeneet verrattuna edelliseen otantaan. Eniten keskeyttäneiden määrä on pienentynyt kauppiasryhmässä, jossa laskua on tapahtunut peräti 51,4 prosenttia 28,6 prosenttiin. Myös työväen joukossa määrä on pienentynyt yli 30 prosentilla pudoten 23,1 prosenttiin, joka on otosvuosien alhaisempia lukuja. Aiemmin on mainittu talolliset ja maanviljelijät-ryhmiin kuuluneiden keskeyttäneiden matala määrä. Toisen otantavuoden kohdalla taulukon sisältämät tiedot osoittavat kuitenkin, että näiden kahden ryhmän keskeyttämisprosentit ovat nousseet huomattavasti.

Selityksenä ilmiölle voi olla, että aiemmin on todettu juuri vuonna 1945 tyttölyseoon tulleen suurehko määrä talollis- ja maanviljelijäryhmien lapsia. Koska aiempina otosvuotena näiden kahden ryhmän oppikoulun käynti ei ollut vielä niin yleistä Lappeenrannan tyttölyseossa, koulua käyneet eivät välttämättä jättäneet opintojaan kesken niin helposti, jos

²⁶⁵ Kimpisen yhteislyseon oppilasmatrikkelitiedot vuosilta 1939, 1945, 1950 ja 1955. Bc: 2- 16. LKA.

²⁶⁶ Huuhka 1955, 107.

oppikoulunkäynti koettiin vielä etuoikeudeksi²⁶⁷. Sittenkin kun kouluun tuli oppilaita enenemissä määrin maataloutta harjoittavista perheistä eikä koulunkäyntiä pidetty enää niin harvinaisena ja vaikeasti tavoitettavana asiana, opinnot saattoivat jäädä helpommin kesken. Taulukon mukaan vuosi 1945 oli poikkeuksellinen siinä mielessä, että tänä vuonna aloittaneiden joukosta joka sosiaaliryhmästä jätettiin koulunkäynti kesken. Muina vuosina taulukossa esiintyy aina yksi tai useampia ryhmiä, joiden keskuudessa koulua ei keskeytetty ennen keskikoulun tai lukioluokkien suorittamista.

Juuri vuonna 1950 lukujen lopettamiseen tyttölyseosta päätyi vain virkamiehiin ja työväestöön kuuluvia. Muista kolmesta sosiaaliryhmästä kukaan ei keskeyttänyt opintojaan ainakaan ennen keskikoulun suorittamista. Keskeyttäneiden virkamies- ja työläistytöjen määrässä on nähtävissä, että virkamiesluokkaan kuuluvien oppilaiden määrä on laskenut tuntuvasti edellisen otannan 55,6 prosentista 17,2 prosenttiin. Oppikoulunkäynnin lopettaneiden työläistytöjen määrä on sen sijaan pysynyt melko ennallaan 26,3 prosentissa verrattuna edellisen otosvuoden 23,1 prosenttiin. Keskeyttäneiden vähäinen määrä ja se, että keskeyttäneet olivat lähtöisin vain kahdesta yhteiskuntaryhmästä voi selittyä koulunsa lopettaneiden vähäisellä määrällä. Vuonna 1950 koulunsa aloittaneista sen jätti kesken ilman kummankaan päättävän oppimäärän suorittamista vain 10 tyttöä. Edellisenä otantana luku oli yli puolet enemmän ja viimeisenäkin otantana 15 oppilasta päätyi opintojen lopettamiseen, mikä on viisi enemmän kuin viisi vuotta aiemmin aloittaneiden keskuudessa.

Viimeisenä otantana 1955 prosentuaalisesti mitattuna eniten keskeyttäneitä (50 %) on kauppiasryhmässä. Tosin luvun suuruus selittyy sillä, että koska kyseisenä vuonna aloitti vain kaksi kauppiasryhmään kuuluvaa ja sittemmin toisen keskeyttäessä koko ryhmän keskeyttämisprosentiksi määräytyy 50 %. Todellisuudessa on kuitenkin kyse äärimmäisen pienestä keskeyttäneiden määrästä. Työ- ja virkamiesväestöön kuuluvien oppilaiden luvut ovat keskenään melko samalla tasolla. Vuonna 1955 tyttölyseoon tulleista virkamiestyttöistä opintonsa keskeytti 27,3 prosenttia, mikä on 10,1 prosenttia enemmän kuin edellisenä otantana. Keskeyttäneiden työväenluokkaan kuuluvien määrä on puolestaan vähentynyt 5,8 prosentilla. Kyseisenä vuotena aloittaneista maanviljelijät ja talolliseryhmistä kukaan ei lopettanut opintojaan ilman keskikoulun tai lukion suorittamista. Kummallekin myöhemmälle otosvuodelle voi luonnehtia ominaiseksi piirteeksi keskeyttäneiden pientä määrää verrattuna kahteen aiempaan vuoteen. Koulunsa lopettaneille tyypillistä kaikissa sosiaaliryhmissä on,

---

²⁶⁷ Halonen 1982, 151.

että määrä laskee siirryttäessä ajallisesti eteenpäin. Syynä tähän voi pitää, että koska vähintään keskikoulun suorittaminen yleistyi matrikkelitietojen mukaan kaikkien yhteiskuntaryhmien keskuudessa, koulun keskeyttäminen väheni myös kaikkien yhteiskuntaryhmien keskuudessa²⁶⁸

---

²⁶⁸ Kimpisen yhteislyseon oppilasmatrikkelitiedot vuosilta 1939, 1945, 1950 ja 1955. Bc:2-16. LKA.

9. KOKO OPPIMÄÄRÄN SUORITTANEET

9.1. Ylioppilaaksi kirjoittaneet

Osa Lappeenrannan tyttölyseon otosvuosina aloittaneista oppilaista jatkoi opintojaan tyttölyseossa keskikoulututkinnon suorittamisen jälkeenkin. Tähän ryhmään kuuluneet oppilaat opiskelivat koko oppikoulun oppimäärän ja suorittivat opintojensa lopuksi ylioppilastutkinnon. Alla olevan taulukon sisältämät tiedot kertovat neljän otantavuoden kohdalta, kuinka moni otosvuosina opintonsa aloittaneista tytöistä kirjoitti ylioppilaaksi ja kuinka suuri heidän prosentuaalinen osuutensa oli kaikista lyseon samana vuonna aloittaneista. Taulukko kertoo myös, mistä yhteiskuntaryhmistä ylioppilastytöt olivat lähtöisin. Suluissa olevat luvut ilmentävät samana vuonna aloittaneiden kokonaismäärän. Kahtena ensimmäisenä otantavuotena aloittaneiden ja koko oppimäärän suorittaneiden kohdalla matrikkelitietoihin ei ole merkitty erikseen ylioppilaaksi kirjoittamista, vaan ainoastaan yliopistoon kirjautuminen. Koska yliopistoon kirjautuneet tytöt ovat luonnollisestikin suorittaneet ylioppilastutkinnon, heidät on laskettu tyttölyseon koko oppimäärän suorittaneiksi.

Taulukko 15. Ylioppilaaksi kirjoittaneiden määrä.

Yhteiskuntar yhmä	1939 koulun aloittaneet	1945 koulun aloittaneet	1950 koulun aloittaneet	1955 koulun aloittaneet
virkamiehet	3 (24)	9 (18)	18 (28)	9 (22)
työväki	5 (31)	8 (26)	11 (21)	11 (39)
kauppiaat	-- (5)	2 (7)	4 (4)	1 (2)
talolliset	3 (6)	1 (6)	1 (2)	-- (--)
maanviljelijät	1 (2)	1 (7)	3 (6)	2 (7)
	Yht. 12 (17,6 % tyttölyseon aloittaneista)	Yht. 21 (32,8 % tyttölyseon aloittaneista)	Yht. 37 (62,7 % tyttölyseon aloittaneista)	Yht. 23 (32,9 % tyttölyseon aloittaneista)

Lähde: Kimpisen yhteislyseon oppilasmatrikkelitiedot vuosilta 1939, 1945, 1950 ja 1955. Bc: 2-16. LKA.

Taulukosta ilmenee, että ensimmäisenä otosvuotena 1939 oppikoulun aloittaneista ainoastaan pieni osa (17,6 %) saavutti ylioppilaslain. Määrä on sopusoinnussa, kun sitä verrataan maailmansotien välisenä aikana joensuulaisista oppikouluista kirjoittaneisiin. Heidän määränsä pysytteli noin 14 prosentissa.²⁶⁹ Kun katsotaan ylioppilaiden sosiaalista taustaa, on nähtävissä, että jokainen yhteiskuntaryhmä kauppiaita ja liikkeenharjoittajia lukuun ottamatta on edustettuna. Vuonna 1939 tyttölyseon aloittaneiden ja sittemmin ylioppilaaksi kirjoittaneiden joukon sosiaalinen tausta voidaan suhteuttaa kaikkien samana vuonna aloittaneiden sosiaaliseen taustaan. Tulokseksi saadaan, että virkamiesluokan tytöistä 12,5 % , työväenluokan tytöistä 16,1 %, talollisista 50 % ja maanviljelijöistä 50% jatkoi valkolakkiin saakka. On kuitenkin huomioitava, että koska talollis- ja maanviljelijäryhmissä oppikoulun aloittaneita on niin vähän, jo muutaman tapauksen heitto vaikuttaa merkittävästi prosenttilukuihin. Sama pätee laskettaessa myöhempien otosvuosien kohdalla talollis- ja maanviljelijäryhmien lisäksi kauppiasryhmästä ylioppilaaksi kirjoittaneiden osuutta.

Virkamiesluokan ja työväenluokasta lähtöisin olevien ylioppilaiden määrässä ei ole ensimmäisen otosvuoden perusteella suurta eroa. Kilkki-Parviainen on sen sijaan todennut omasta joensuulaisista ylioppilaita maailmansotien välillä koskevasta aineistostaan, että ylempään sosiaaliseen kerrostumaan ja työväkeen kuuluvien ylioppilaiden ero on huomattavasti suurempi (29 % ja 4 %)²⁷⁰. Eroavaisuutta selittää todennäköisesti ero tutkimusajanjaksoissa. Otosvuotena 1939 oppikoulun aloittaneet kirjoittivat ylioppilaaksi vuonna 1948, eli ajankohta on myöhäisempi kuin Kilkki-Parviaisen tutkimuksissa. Ajanjaksona, jolloin Lappeenrannan tyttölyseon vuonna 1939 aloittaneet saivat ylioppilaslakkinsa, oppikoulutuksen määrä oli kasvanut yhteiskunnassa²⁷¹.

Aiemmassa luvussa on tullut ilmi tyttölyseon ensimmäisenä toimintavuotena aloittaneiden ja sittemmin keskeyttäneiden työläistytöjen suuri määrä. Vaikka koulun ensimmäisenä toimintavuotena aloittaneista työväentaustaisista oppilaista huomattava osa keskeytti opinnot, jäljelle jääneistä oppilaista puolestaan suhteellisen moni suoritti tyttölyseon koko oppimäärän. Ensimmäisen otosvuoden kohdalla on nähtävissä, että vuonna 1939 oppikoulun aloittaneilla koko oppimäärän suorittaminen ei ollut vielä minkään yhteiskuntaryhmän kohdalla niin

---

²⁶⁹ Kilkki-Parviainen 1982, 51.

²⁷⁰ Kilkki-Parviainen 1982, 54.

²⁷¹ Kiuasmaa 1982, 382.

suosittua kuin myöhempinä otosvuosina. Tarkasteltaessa valkolakin saavuttaneiden pientä joukkoa voi todeta, että ylioppilaskirjoituksiin asti eteneminen ei ollut itsestäänselvyys.

Lukioluokkien kesken jättäminen, jota esiintyy erityisesti ensimmäisenä otantavuotena koulunsa aloittaneiden keskuudessa, voi johtua siitä, että lukioon mentäessä jatko-opintosuunnitelmat eivät ole vielä konkretisoituneet kuten lukiolaisilla on todettu usein olevan²⁷². Voi myöskin olla, että lukioluokkien käyminen on koettu liian lukemiseen sidottuna tai etteivät perheen taloudelliset resurssit ole sittenkään antaneet myöten oppikoulun koko oppimäärän suorittamiselle²⁷³.

Kuusi vuotta myöhemmin aloittaneista tyttölyseolaisista ylioppilastutkinnon suoritti jo lähes puolet enemmän oppilaita suhteessa aloittaneisiin kuin ensimmäisenä otosvuotena. Vuonna 1945 tyttölyseon aloittaneiden ja ylioppilaaksi kirjoittaneiden sosiaalista taustaa tarkastellessa voi huomata kaikkien yhteiskuntaryhmien olevan edustettuna taulukossa. Tosin mikäli ylioppilaiden määrää verrataan koulun samana vuonna aloittaneiden joukon yleiseen sosiaaliseen rakenteeseen, on nähtävissä, että kaikki ryhmät eivät ole yhtä hyvin edustettuina. Tyttölyseoon vuonna 1945 tulleesta 18 virkamiestaustaisesta oppilaasta tasan puolet jatkoi opintojaan ylioppilaaksi asti. Sen sijaan työväestön 26 aloittaneesta vain kahdeksan hankki valkolakin. Muidenkin sosiaaliryhmien ylioppilaissa on työväestön lisäksi havaittavissa aliedustusta suhteessa ryhmän yleiseen kokoon. Kauppiaat ja liikkeenharjoittaja-ryhmän seitsemästä aloittaneesta kaksi kirjoitti ylioppilaaksi. Aiemmin on havaittu, että talollisten ja maanviljelijöiden määrä Lappeenrannan tyttölyseossa kasvoi huomattavasti vuonna 1945 verrattuna edelliseen otosvuoteen. Ylioppilaiden sosiaalisesta taustasta on kuitenkin pääteltävissä, että vaikka kyseisen ryhmän oppilaiden määrä kasvoi Lappeenrannan tyttölyseossa, heistä vain pieni osa suoritti koko oppimäärän.

Ylioppilaiden määrän kasvu jatkuu vuonna 1950 oppikoulun aloittaneiden keskuudessa. Heistä yli puolet, peräti 62,7 % hankki valkolakin. Luku vaikuttaa suurelta, kun sitä verrataan kahteen aiempaan otosvuoteen ja viimeiseen otantavuoteen 1955. Yksi selittävä tekijä vuonna 1950 oppikouluun menneiden ja sittemmin ylioppilastutkinnon suorittaneiden suurelle määrälle voi löytyä kyseisen vuoden oppilaiden sosiaalisesta taustasta. Aiemmin on kerrottu otosvuoden 1950 olevan ainoa vuosi, jolloin virkamiesluokkaan kuuluvien tyttöjen

²⁷² Käyhkö & Tuupanen 1996, 108.

²⁷³ Käyhkö & Tuupanen 1996, 106; Kaarninen 1995, 163.

prosentuaalinen osuus ylitti työväestöön kuuluvien tyttöjen määrän²⁷⁴. Ylioppilaiden kasvaneelle määrälle voi olettaa olevan kuitenkin muitakin selityksiä. Tarkasteltaessa taulukon sisältämiä tietoja on nähtävissä, että kyseisenä otosvuotena ylioppilaiden määrä on kasvanut jokaisessa yhteiskuntaryhmässä. Erityisen suosittua koko oppikoulun oppimäärän suorittaminen on ollut virkamiesluokan tytöillä ja toiseksi eniten työväestöön kuuluvilla. Kauppiasryhmästä neljä oppilasta eli kaikki kyseisenä otosvuotena aloittaneet kauppiasryhmän tytöt ovat suorittaneet ylioppilastutkinnon. Talollisista ja maanviljelijöistä lyseon aloitti kahdeksan oppilasta, kaksi talonmistajaa ja kuusi maanviljelijää. Heistä puolet suoritti ylioppilastutkinnon. Verrattaessa otosvuonna 1950 aloittaneiden koulutietä viisi vuotta aiemmin aloittaneiden määrään voi todeta ylioppilaiden määrässä tapahtuneen kasvua kaikkien sosiaaliryhmien osalta.

Viimeisenä otosvuotena 1955 oppikoulutiensä aloittaneet tyttölyseolaiset päättivät opintonsa ylioppilastutkintoon aiempaa otantavuotta huomattavasti harvemmin. Ylioppilastyttöjen osuus kaikista vuonna 1955 lukunsa aloittaneista koululaisista on 32,9 prosenttia, eli luku on melko tarkalleen sama kuin otosvuoden 1945 kohdalla. Mistä ylioppilaiden määrän raju putoaminen verrattuna aiempaan otantaan voi johtua? Mikäli tarkastellaan vuonna 1955 tyttölyseoon tulneiden yleistä sosiaalista rakennetta, voidaan huomata, että työväestöstä lähtöisin olevia oppilaita on enemmistö (55,7 %) koko oppilasrakenteesta. Mahdollisesti työläistyttöjen suuri määrä voi olla selittävänä tekijänä etsittäessä syytä ylioppilaiden suhteellisen vähäiselle määrälle. Jos ylioppilastutkinnon suorittamista verrataan keskikoulututkinnon suorittamisen yleisyyteen, on nähtävissä, että vuonna 1955 oppikoulun aloittaneiden keskuudessa keskikoulututkinto suoritettiin aiempia otosvuosia huomattavasti useammin. Viimeisen otannan ylioppilaiden vähäisen määrän voidaan siis katsoa olevan sidoksissa käytäntöön, jonka mukaan oli yleistä lopettaa oppikouluopinnot keskikoulututkinnon suorittamisen jälkeen²⁷⁵.

Ylioppilaiden, jotka aloittivat tyttölyseon vuonna 1955, enemmistö tuli työväentaustaisista perheistä. Työväentaustaisten ylioppilaiden määrä ei ole kuitenkaan suuri, mikäli otetaan huomioon, että kyseisen ryhmän suuresta aloittajamäärästä (39 tyttöä) vain 11 henkilöä kirjoitti ylioppilaaksi. Kun tarkastellaan virkamiestaustaisten oppilaiden ylioppilaaksi kirjoittamista voi huomata, että tyttölyseon 22 aloittaneesta virkamiesluokasta lähtöisin

---

²⁷⁴ Luku 5.

²⁷⁵ Halonen 1982, 60.

olevasta oppilaasta yhdeksän suoritti oppikoulun koko oppimäärän. Laskettaessa prosenttimäärät vuonna 1955 aloittaneiden virkamies- ja työläistytöjen ylioppilaaksi kirjoittamiselle selviää, että virkamiesluokasta 40,9 % sai valkolakin. Työläistytöistä vastaava prosenttiosuus on 28,2 %. Vastaava luku kauppias- ja liikkeenharjoittajaryhmässä on 50 % ja maanviljelijöillä 28,6 %. Edellä esitetyistä luvuista on kuitenkin mahdollista huomata, että vuonna 1955 aloittaneiden kohdalla opinnot päätyivät ylioppilastutkintoon asti todennäköisimmin silloin kun tyttölyseolainen tuli virkamiesluokasta.

Eräs syy virkamiesluokan tyttöjen ylioppilaaksi kirjoittamisen yleisyydelle voi löytyä kodin asenneilmastosta. Virkamiesryhmään kuuluvien tyttöjen huoltajat olivat monesti suorittaneet akateemisia loppututkintoja ja näin ollen ei ole poissuljettu vaihtoehto, että kodissa vallinnut ilmapiiri olisi rohkaissut suorittamaan tyttölyseon koko oppimäärän. Tutkimuksissa on osoitettu nuorten kokevan valintaa vaikeuttavaksi tekijäksi sen, jos vanhemmat pysty kertomaan erilaisista koulutusvaihtoehdoista. Tietoa kertoa eri koulutusvalinnoista on eniten todennäköisesti niillä vanhemmilla, jotka ovat opiskelleet itsekin. On myös havaittu ylempiin sosiaaliluokkiin kuuluvien nuorten vanhempien räätälöivän usein lapsilleen tarkankin suunnitelman, mihin tutkintoon asti opiskella, mikä voidaan kokea ahdistavaksi.²⁷⁶ Vanhempien eri koulutusvalinnoista tarjoaman tiedon lisäksi myös vanhempien lastensa opiskeluun uhraamalla vaivalla ja rahalla on oma merkityksensä, kuinka pitkälle heidän lapsensa opiskelee²⁷⁷. Tätä teoriaa vasten tarkasteltuna on mahdollista ajatella, että Lappeenrannan tyttölyseosta ylioppilaaksi kirjoittaneilla on todennäköisesti perheestä riippuen ollut erilainen opiskelua tukeva tuki takanaan. Jonkinlaista tukea jokaisella ylioppilaalla on kuitenkin melko varmasti ollut, sillä ylioppilastutkinnon suorittaminen etenkin ensimmäisten otosvuosilaisten kohdalla ei ollut itsestäänselvyys.

Katseltaessa neljänä otosvuotena aloittaneiden ja sittemmin tyttölyseon koko oppimäärän suorittaneita oppilaita on nähtävissä, että ylioppilaiden määrä nousee otantavuosien aikana lukuun ottamatta vuonna 1955 oppikoulun aloittaneiden joukkoa. Heidän kohdallaan valkolakin itselleen lunastaneiden määrä laskee samalle tasolle 10 vuotta aiemmin aloittaneiden kanssa. Ensimmäisen otannan osalta on hieman yllättävää, että suhteessa samana vuonna aloittaneiden yleiseen sosiaaliseen rakenteeseen työväestöstä lähtöisin olevat tytöt ovat virkamiesluokan tyttöjä hieman paremmin edustettuina. Muiden otosvuosien osalta

²⁷⁶ Käyhkö & Tuupanen 1996, 84

²⁷⁷ Kivinen 1988, 66.

virkamiesryhmän tytöt ovat suorittaneet ylioppilastutkinnon suhteellisesti useammin kuin muiden yhteiskuntaluokkien oppilaat. Tamperelaisista oppikouluista vuonna 1920 kirjoittaneiden sosiaalista taustaa tutkittaessa on havaittu, että suurin osa ylioppilaista on mahdollista lukea kuuluviksi virkamiehiin tai kauppiaisiin²⁷⁸.

Todennäköisesti oppikoulun käynnin ja ylioppilaaksi kirjoittamisen yleistymisen suomalaisessa yhteiskunnassa²⁷⁹ vaikuttivat siihen, että työläistäustaiset ylioppilaat ovat suhteellisen runsaasti edustettuina Lappeenrannan tyttölyseossa. Ylioppilaiden määrää tarkasteltaessa on huomioitava, kuinka pientä joukkoa ikäluokasta etenkin ensimmäisten otosvuosien ylioppilaat edustavat. Oppikoulutasoisen sivistyksen saaminenhan alkoi muuttua yleisemmäksi vasta sotien jälkeen²⁸⁰. Oppikoulun aloitti Suomessa noin neljännesosa ikäluokasta vuoden 1950 aikana ja samana vuonna ylioppilaaksi kirjoittaneiden osuus oli 7 % 18-vuotiaista. Vuonna 1960 oppikouluun menneiden määrä oli 40 % ja samana vuonna ylioppilaaksi kirjoittaneiden osuus oli 12 prosenttia 18-vuotiaista.²⁸¹ Kokonaisluvuissa esitettyä vuonna 1950 valkolakin painoi päähänsä 3543 uutta ylioppilasta. Jo kymmenen vuotta myöhemmin vastaava luku oli kasvanut huomattavasti ja luku oli tällöin 6567 henkeä.²⁸²

Myös Lappeenrannan tyttölyseosta ylioppilaaksi kirjoittaneiden joukossa näkyy ylioppilaiden vähitellen kasvava määrä. Vuonna 1939 tyttölyseon aloittaneista ja sittemmin valkolakin saaneista oppilaista valtaosa suoritti ylioppilastutkinnon lähellä vuotta 1950, jolloin ylioppilaiden vuotuinen määrä valtakunnallisellakin tasolla oli melko matala verrattuna tuleviin vuosikymmeniin²⁸³. Kuten taulukosta on havaittavissa, sama suhteellisen vähäinen ylioppilaiden määrä näkyy myös vuonna 1939 aloittaneiden tyttölyseolaisten määrässä. Sen sijaan otosvuonna 1950 oppikoulutaipaleensa aloittaneiden ja lähellä vuotta 1960 ylioppilaaksi kirjoittaneiden oppilaiden lukumäärä on melko korkea verrattuna etenkin ensimmäiseen otantaan. Vastaavasti samalla tavalla koko maan ylioppilaiden määrä oli noussut vuonna 1960²⁸⁴.

---

²⁷⁸ Kaarninen 1995, 218.

²⁷⁹ Kiuasmaa 1982, 382.

²⁸⁰ Kiuasmaa 1982, 382; Kivinen 1988, 48.

²⁸¹ Kivinen 1988, 51.

²⁸² Kiuasmaa 1982, 382.

²⁸³ Kiuasmaa 1982, 382.

²⁸⁴ Kiuasmaa 1982, 382.

9.2. Yliopistoon kirjautuneiden määrä ja sosiaalinen tausta

Osa otosvuosina aloittaneista ja myöhemmin ylioppilaiksi kirjoittaneista jatkoi opintojaan ylioppilastutkinnon jälkeen yliopistossa. Kuten edellä on mainittu, kahtena ensimmäisenä otosvuotena aloittaneita ei ole eritelty ylioppilaisiin ja yliopistoon jatkaneisiin, vaan oppilastiedoissa näkyvät ainoastaan yliopistoon kirjautuneet. Aiemmin tarkastellessa ylioppilaiden määrää yliopistoon menneet on laskettu ylioppilaiksi kahden ensimmäisen otantavuoden kohdalta. Näin ollen otosvuosina 1939 ja 1945 tyttölyseon aloittaneiden ja koko oppikoulun suorittaneiden oppilaiden lukumäärä on identtinen verrattaessa ylioppilaiden sekä akateemiseen maailmaan jatkaneiden määrää.

Taulukko 16. Yliopistoon kirjautuneiden sosiaalinen tausta otosvuosittain.

Yhteiskuntaryhmä	Vuonna 1939 aloittaneet	Vuonna 1945 aloittaneet	Vuonna 1950 aloittaneet	Vuonna 1955 aloittaneet
virkamiehet	3	9	5 (18)	5 (9)
työväki	5	8	4 (11)	6 (11)
kauppiaat	--	2	-- (4)	-- (1)
talolliset	3	1	-- (1)	-- (--)
maanviljelijät	1	1	2 (3)	-- (2)
	Yht. 12 (17,6 % aloittaneista)	Yht. 21 (32,8 % aloittaneista)	Yht. 11 (18,6 % aloittaneista, 29,7% ylioppilaista)	Yht. 11 (15,7 % aloittaneista, 47,8 % ylioppilaista)

Lähde: Kimpisen yhteislyseon oppilasmatrikkelitiedot vuosilta 1939, 1945, 1950 ja 1955. Bc:2-16. LKA.

Kolmannen otosvuoden osalta selviää, että tyttölyseon aloittaneista oppilaista vain suhteellisen pieni osa (18,6 %) jatkoi oppikoulun jälkeen korkeakouluun. Samana vuonna oppikouluun tulleista ja sittemmin ylioppilaiksi kirjoittaneiden oppilaiden määrästä hieman yli neljännesosa (29,7 %) hakeutui yliopistoon. Voidaan siis sanoa, että suurin osa

ylioppilaiksi kirjoittaneista tytöistä päätyi ylioppilastutkinnon jälkeen opiskelemaan ei-akateemista alaa. On mahdollista, että monien tyttölyseolaisten mielestä jo valkolakin saaminenkin oli suuri saavutus eikä heillä ollut enää halua tai taloudellisia mahdollisuuksia siirtyä yliopistoon kuten on selvitetty vuonna 1920 tamperelaisista oppikouluista kirjoittaneista tytöistä. Lukioluokkien suorittamisen jälkeen moni tamperelaistytöistä päätyi opistotasoiseen kouluun, jonne pääsyyn ei olisi vaadittu ylioppilastutkintoa.²⁸⁵

Kaarninen & Kaarninen toteavat Nikulaisen mukaan, että valkolakin 1940-luvun jälkipuoliskolla saaneista monet haaveilivat, ei niinkään yliopisto-opinnoista vaan opinnoista, jotka tähtäsivät ”käytännöllisen talous- ja yhteiskuntaelämän palvelukseen”²⁸⁶. Tämä suuntaus voi näkyä ensimmäisten otosvuosien suhteellisen vähäisissä yliopistoon jatkaneiden luvuissa. Tutkimuksesta ei tosin käy ilmi, johtuiko käytännöllisistä ammasteista haaveilu puhtaasta mielenkiinnosta alaa kohtaan vaiko oliko yliopisto-opintojen vieroksumisen taustalla pelko niiden aiheuttamisista kustannuksista ²⁸⁷. Osalle ylioppilastutkinnon suorittaneista oppikoulun koko oppimäärän suorittaminen oli kuitenkin vasta välietappi matkalla kohti yliopistoa.

Vuonna 1950 tyttölyseon aloittaneista ja yliopistoon päätyneistä oppilaista edustettuna ovat virkamies-, työväen ja maanviljelijäryhmien tytöt. Kahdeksastatoista virkamiesryhmän lyseolaisesta yliopistoon kirjautui viisi oppilasta. Virkamiesluokan ylioppilastytöistä opintojaan akateemisessa maailmassa jatkoi siis 27,8 prosenttia eli vähän yli neljännesosa. Työläistytöistä ylioppilaslakin sai 11 henkilöä ja heistä yliopistoon kirjautui neljä. Työläisryhmän ylioppilaista korkeakouluun hakeutui 36,4 %. Maanviljelijäperheistä lähtöisin olleiden ja yliopistoon menneiden tyttölyseolaisten määrä on 66,7 %. Tosin luvussa on otettava huomioon, että koska ylioppilaiden ja yliopistoon suunnanneiden maanviljelijätaustaisten oppilaiden määrä on vähäinen, jo muutaman tapauksen esiintyminen vaikuttaa huomattavasti laskettuihin prosenttilukuihin.

Verrattaessa viimeisen otantavuoden lukuja oppikoulun viisi vuotta aiemmin aloittaneiden ja sittemmin yliopistoon menneiden määrään voi huomata virkamiesluokan tyttöjen yliopistoon kirjautumisen yleistymisen. Aiempana otantana kyseisestä ryhmästä yliopistoon jatkoi 27,8

²⁸⁵ Kaarninen 1995, 218.

²⁸⁶ Kaarninen & Kaarninen 2003, 252.

²⁸⁷ Kaarninen 1995, 227.

%, mutta viisi vuotta myöhemmin vastaava luku on 55,5 %. Taulukosta on nähtävissä, että vuonna 1950 oppikouluun tulleista virkamiesryhmään kuuluvista oppilaista suhteellisen moni suoritti ylioppilastutkinnon, mutta määrästä melko pieni osuus jatkoi yliopistoon. On mahdollista, että ei-yliopistoon menneet ylioppilastytöt halusivat saada valkolakin ylioppilastutkinnon tarjoaman sivistyksen vuoksi, vaikka he eivät hakeutuneetkaan akateemiselle uralle. Nämä ylioppilastytöt eivät siis olleet välttämättä opiskelleet ylioppilastutkintoa varten välineellisen opiskeluorientaation näkökulmasta.²⁸⁸ Otosvuodelle 1955 on taas ominaista ylioppilaiden vähäinen määrä, mutta tästä joukosta moni jatkoi opintietään akateemiseen maailmaan.

Myös vuonna 1955 tyttölyseoon hakeutuneiden ja yliopistoon jatkaneiden työläistyttöjen määrässä on tapahtunut kasvua viisi vuotta aiemmin oppikoulun aloittaneisiin verrattuna. Molempina kahtena viimeisenä otantavuotena työläistaustaisia ylioppilaita oli 11. Työläistaustaisten korkeakouluun kirjautuneiden määrä on noussut kahdella henkilöllä verrattessa kahta viimeistä otantaa. Työläistaustaisia korkeakouluopiskelijoita koskevassa tutkimuksessa on todettu, että kyseiseen ryhmään kuuluvilla tapahtuu usein suurehkoja muutoksia suhteessa taustaansa. Työväenluokasta tulleet yliopisto-opiskelijat vaihtavat fyysisen työn, johon perhe on tottunut, henkiseen työhön. Tämä merkitsee isoa muutosta ja saattaa jopa muuttaa perheenjäsenien suhtautumista toisiinsa. On tutkittu, että yliopistoon siirtyvä työläisnuori saattaa joutua uhmaamaan perheensä edustamaa kulttuuria valitessaan toisenlaisen koulutusväylän kuin mihin perheessä on totuttu.²⁸⁹ Ottaen huomioon otosvuosien ajankohdat (1939, 1945, 1950 ja 1955) voi olla hyvin mahdollista, että ylioppilaaksi kirjoittanut ja myöhemmin akateemiseen maailmaan siirtynyt työläistyttö on voinut olla perheensä ensimmäisiä yliopistoon menneitä²⁹⁰. Ensin lukioon ja sittemmin yliopistoon meno ei ole välttämättä ollut hänelle luonnollinen koulutusväylä, vaan on saattanut vaatia perheessä ehkä vallinneiden asenteiden kyseenalaistamista²⁹¹.

Asenteellisten seikkojen lisäksi yliopistoon siirtyneillä oli kohdattavanaan taloudelliset seikat²⁹². Yhteiskunnassa oli ilmennyt 1930-luvulla huolta siitä, koulutetaanko liian suuri määrä ihmisiä liian korkeasti ja erityisesti työläistaustaisista ylioppilaista, jotka rahoittivat

²⁸⁸ Käyhkö & Tuupanen 1996, 131–132.

²⁸⁹ Käyhkö & Tuupanen 1996, 92, 133.

²⁹⁰ Kaarninen & Kaarninen 2003, 247.

²⁹¹ Käyhkö & Tuupanen 1996, 92.

²⁹² Käyhkö & Tuupanen 1996, 130.

opintonsa usein lainarahalla, kannettiin huolta²⁹³. Lappeenrannan tyttölyseon yliopistoon vuosina 1948–1964 päätyneet kasvatit joutuivat todennäköisesti pohtimaan taloudellista toimeentuloaan yliopisto-opintojen aikana ja rahoittamaan opintojaan lainalla kuten 1930-luvun työläisylioppilaiden on tutkittu tehneen²⁹⁴. Niinpä päätökseen yliopistoon siirtymisestä on voinut vaikuttaa perheen taloudellinen tilanne ja onko perheellä ollut resursseja avustaa korkeakoulussa opiskelevaa tyttärtään. Työläisperheissä jo päätökseen, lähettääkö tytär oppikouluun vai ei, on todettu vaikuttaneen 1930-luvulla taloudelliset tekijät. Oppikoulun suorittaminen vei vuosia eikä tuottanut rahallisesti tänä aikana mitään.²⁹⁵ Onkin mahdollista, että joillekin työläisperheen ylioppilaille saattoi välittyä kotona sanoma, että monivuotisen oppikoulutaipaleen jälkeen olisi hyvä yrittää hakeutua ansiotyöhön mahdollisimman pian²⁹⁶.

Työläistaustaisia naispuolisia korkeakouluopiskelijoita tutkittaessa on huomattu, että yhteinen nimittäjä työläisperheistä tullee yliopisto-opiskelijatyttöille on koulun kokeminen paikaksi, joka tarjoaa haasteita ja haasteiden suorittamisen kautta onnistumisen kokemuksia²⁹⁷. Vaikka tutkimuksessa on perehdytty työläistyttöihin, voi olettaa, että tulos pitää paikkansa myös monien muista yhteiskuntaluokista lähtöisin olevien kohdalla. Todennäköisesti oppimiseen liittyvät onnistumisen elämykset ovat olleet erityisen tärkeitä tyttölyseosta ylioppilaslakin saaneille oppilaille heidän pohtiessaan yliopistoon menoa aikana, jolloin yliopistoon hakeutuminen ei ollut vielä kovin yleistä.

Kauppias- ja liikkeenharjoittajaryhmästä sekä talollisten ja maanviljelijöiden ryhmästä kukaan ei oppilasmatrikkelitietojen mukaan jatkanut opintojaan korkeakouluun viimeisenä otantana. Kaikille neljälle otosvuodelle on ominaista yliopistoon kirjautuneiden pieni määrä koko siitä joukosta, joka aloitti opintiansä samana vuonna yliopistoon siirtyneiden kanssa. Yliopistoon siirtyneiden pienelle joukolle on tunnusomaista, että ryhmässä on edustettuina jokaisena otantana useampaan yhteiskuntaryhmään kuuluneita. Viimeisenä otantana yhteiskuntaryhmiä on kaksi, mutta kolmena muuna vuotena vähintään kolme. Työläistaustaisia tyttöjä siirtyi yliopistoon jokaisena otantana. Työväentaustaisten tyttöjen

²⁹³ Kiuasmaa 1982, 227; Kaarninen 1995, 227.

²⁹⁴ Kaarninen 1995, 227.

²⁹⁵ Kiuasmaa 1982, 243.

²⁹⁶ Käyhkö & Tuupanen 1996, 133.

²⁹⁷ Käyhkö & Tuupanen 1996, 132.

akateemiseen maailmaan siirtyminen ei siis ollut otosvuosien perusteella kovinkaan harvinaista kuten on todettu vielä olleen 1920-luvun Tampereella työläistyttöjen kohdalla²⁹⁸.

Yliopistoon kirjautuneiden määrässä näkyy koko tyttölyseon oppilaiden muodostama sosiaalinen rakenne. Koska virkamies- ja työväenluokkaryhmittelyt sisältävät paljon erilaisia ammatteja ja siispä muodostavat koulun kaksi suurinta yhteiskuntaryhmää, on luonnollista, että näistä kahdesta ryhmästä on lähdetty yliopistoon jokaisena otantana. Sen sijaan kolme muuta ryhmittelyä (kauppiaat, talolliset ja maanviljelijät) ovat määrällisesti huomattavasti pienempiä ja se näkyy tarkastellessa näiden ryhmien edustajien yliopistoon menoa.

---

²⁹⁸ Kaarninen 1995, 220.

10. ”TIPULAN” KASVATIT

On todettu, että Suomen itsenäistymistä seuranneina vuosikymmeninä oppikoululaitos laajeni siten, että suomenkielisten valtion koulujen lukumäärä kasvoi. Sama kehityskulku jatkui myös sodan jälkeisinä vuosikymmeninä, vaikkakaan ei samassa mittakaavassa kuin yksityiskoulujen. Lappeenrannan tyttölyseo, joka perustettiin vuonna 1939, kuului edellä kuvaillun kaltaisiin oppikouluihin. Koulun viimeisenä toimintalukuvuotena 1967–1968 oppilasmäärä ylitti 700 oppilaan rajan. Näin ollen oppikoulu kuului oppilasmääränsä vuoksi siihen 34 prosentin joukkoon suomalaisista 1960-luvun oppikouluista, joiden oppilasmäärä oli yli 500 henkilöä. Tyttölyseo, jota kansan suussa tuttavallisemmin kutsuttiin ”Tipulaksi”, antoi sekä keskikoulu- että ylioppilastutkintoon johtavaa opetusta. Koulun toiminnalle oli tyypillistä, että ensimmäisen otosvuoden ja toimintavuoden aikana tyttölyseoon hakeutui oppilaita suhteellisen laajalta alueelta, vaikkakin suurin osa kaukaisemmista kunnista tulijoista jäi yksittäistapausten varaan. Myöhemmille vuosille on puolestaan luonteenomaista Lappeenrannasta tulleiden tyttöjen jatkuvasti kohonnut määrä ja kaukaisempien paikkakuntien poisjääminen. Kaupungin välittömästä läheisyydestä ja sittemmin osaksi kaupunkia liitetystä Lauritsalasta ja Lappeelta saapui kouluun runsaasti oppilaita jokaisena otosvuotena. Myös tyttölyseokaupungin naapurikunnista Joutseno ja Taipalsaari ovat edustettuina koko tutkimusperiodin ajan.

On katsottu, että valtiolliset oppikouluilla ei ollut hienostokoulujen statusta osittain alhaisten lukukausimaksujen vuoksi. Ilmiö näkyy Lappeenrannan tyttölyseonkin oppilasrakenteessa. Otosvuosien perusteella on mahdollista huomata, että oppilaat jakautuivat pääasiassa isiensä ammattien perusteella kahteen suureen yhteiskuntaryhmään: virkamiehiin ja työväenluokkaan. Nämä kaksi yhteiskuntaryhmää olivat edustettuina oppilasrakenteessa joka vuosi. Muihin sosiaaliryhmiin kuului kauppiaat ja liikkeenharjoittajat -ryhmä, talolliset sekä maanviljelijät, joiden kaikkien osuus oppilasrakenteesta vaihteli huomattavasti otosvuosittain. Maanviljelijäryhmälle oli ominaista, että ryhmän koko kasvoi huomattavasti ensimmäisen (1939) ja toisen (1945) otosvuoden välillä. Ilmiö voi selittyä sillä, että suomalaisten talonpoikaisperheiden on todettu alkaneen lähettää lapsiaan yhä suuremmassa määrin oppikouluihin sotien jälkeen. Ensimmäisinä otosvuosina on myös nähtävissä, että huomattavan suuri osa kyseisinä vuosina tyttölyseon aloittaneista oppilaista kuului kokonaan

tai osittain lukukausimaksuista vapautettuihin. Maksuista kokonaan tai osittain vapautettujen määrä voi kertoa omalta osaltaan silloisesta suomalaisesta elintasosta.

Verrattuna poikaoppikoululaisiin ”Tipulan” tytöt käyttäytyivät varsin nuhteettomasti. Tyttölyseolaisten kohdalla rangaistuskirjan sivut täyttyivät eniten luvattomasta poissaolosta, luvattomasta sisälläolosta, vilpistä, sopimattomasta käyttäytymisestä ja määräysten rikkomisesta, joista luvaton poissaolo ja sisälläolo aiheuttivat eniten merkintöjä. Rikkeistä rangaistiin eripituisin jälki-istuntorangaistuksin ja muutamissa yksittäisissä tapauksissa erottamisella. Kauppia- ja liikkeenharjoittajat sekä työväestöryhmiin kuuluneet syyllistyivät useisiin rikkomuksiin hieman enemmän kuin mikä ryhmien osuus oli tyttölyseon oppilasrakenteesta.

Koulun toiminnan ensimmäisenä vuotena aloittaneista oppilaista jopa 60,3 % keskeytti oppikoulun ennen keskikoulun päättämistä tai ylioppilastutkintoa. Keskeyttäneiden määrä väheni ajallisesti eteenpäin mentäessä, vaikkakin otantavuonna 1950 aloittaneista keskeytti vähemmän oppilaita kuin viisi vuotta myöhemmin kouluun tulleista. Ensimmäisille vuosille oli tyypillistä eroaminen käytännön alalle, koulun vaihdon tai paikkakunnalta muuton takia. Myöhempinä vuosina keskikoulun suorittaminen muuttui tavallisimmaksi tyttölyseon lopettamissyöksi. Opintojen lopettamissyiden analysointia hankaloitti matrikkelitietoihin merkityn keskeyttämisyyden lyhyt määrittely (esimerkiksi ”siirtyi käytännön alalle”). On kuitenkin todennäköistä, että koulu keskeytettiin omien intressien vuoksi tai etenkin varhaisempina otosvuosina perheen varattomuuden vuoksi. Kaksi suurta yhteiskuntaryhmää eli virkamies- ja työväenluokka olivat myös parhaiten edustettuina eniten keskeyttäneiden ryhmissä.

Koska suuri osa oppilaista päätyi lopettamaan oppikouluopinnot, ylioppilaaksi kirjoittaneiden tyttölyseolaisten määrä ei ole suuri etenkään ensimmäisenä otantavuotena koulunsa aloittaneista, jolloin ainoastaan 12 oppilasta 68 oppilaasta saavutti valkolakin. Ylioppilastutkinnon suorittaneiden määrä nousee otosvuosi otosvuodelta aina vuonna 1950 tyttölyseoon tulleisiin ja sittemmin ylioppilastutkinnon suorittaneisiin asti. Vuonna 1950 koulunsa aloittaneista peräti 62,7 % sai ylioppilaslakin. Viisi vuotta myöhemmin määrä laskee lähelle vuonna 1945 aloittaneiden tasoa. On mahdollista, että toiseksi viimeisenä otosvuotena tyttölyseoon tulleiden ja sittemmin ylioppilaaksi kirjoittaneiden suuri määrä

johtuu kyseisen vuoden oppilasrakenteesta, jossa virkamiesluokan tytöt olivat selvästi edustettuna.

Tyttölyseon aloittaneista vain pieni osuus jatkoi opintojaan kirjautumalla ylioppilastutkinnon jälkeen yliopistoon. On nähtävissä, että ylioppilaaksikin kirjoittaneista vain suhteellisen harvan tie kulkeutui akateemiseen maailmaan. Jokaisena otosvuotena yliopistoon kirjautui sekä virkamies- että työväenluokkaan kuuluneita oppilaita. Ensimmäiselle otannalle on tyypillistä työväenluokasta lähtöisin olleiden ja yliopistoon menneiden tyttöjen määrä, joka on suurempi kuin samana vuonna aloittaneiden ja sittemmin yliopistoon kirjautuneiden virkamiesluokan tyttöjen määrä.

Lappeenrannan tyttölyseo sijoittuu valtiollisten, juuri ennen sotia perustettujen tyttöoppikoulujen kenttään. Koulu edusti jatkuvasti kasvaneella oppilasmäärällään sekä sodan jälkeisen ajan materiaalipulallaan aikansa yhteiskuntaa. On todettu oppikoulunkäynnin yleistyneen sotien jälkeen. Sama ilmiö näkyy myös tyttölyseon oppilasmäärässä sekä siinä, että otosvuosina esimerkiksi keskikoulunkäynti yleistyi huomattavasti. ”Tipulaksi” kutsuttu tyttöoppikoulu antoi Lappeenrannan ja sen lähialueen tytöille mahdollisuuden sekä keskikoulu- että ylioppilastutkinnon suorittamiseen. Ylioppilastutkinto antoi jatko-opintomahdollisuudet yliopistoon ja keskikoulun on puolestaan todettu avanneen tien usein tyypillisiin keskiluokkaisiin ammatteihin. Näin ollen Lappeenrannan tyttölyseo avasi oppilailleen tien kohti jatko-opintoja tai työelämää.

Lähteet

Painamattomat lähteet

Lappeenrannan kaupunginarkisto (LKA)

Kimpisen yhteislyseon oppilasmatrikkelitiedot. Bc:2-16.

Lappeenrannan lyseon järjestyssäännöt.

Lappeenrannan lyseon vuosikertomukset 1896–1975. Db:1.

Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1.

Lappeenrannan yhteislyseon rangaistuskirja vuodet 1963–1969. Ad:2.

Lappeenranta, Kimpisen yhteislyseon vuosikertomukset 1932–2000. Db:1.

Tutkimuskirjallisuus

Akiander, M 1866. Skolverket inom fordna Wiborgs och nuvarande Borgå stift. Helsingfors. Finska Litteratur-Sällskapets tryckeri.

Antikainen, J., Herranen, T., Hoffman, K. & Toivanen, P. 1989. Lappeenrannan kaupungin historia 1917–1966. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Castren, L. 1957. Lappeenrannan kaupungin historia 1812–1918. Lappeenranta. Kansalliskirjapaino-osakeyhtiö Lappeenranta.

Gronow, J. 1971. Rangaistuskäytäntö kouluissa. Oulun yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia 1/1971. Oulu.

Halonen, L. 1982. Karjalaisen koulun taival, Värtsilän suomalaisesta reaaliyhteiskoulusta Joensuun normaalikouluksi. Joensuu. Pohjois-Karjalan Kirjapaino Oy.

Heikkinen, A. 1983. Perinneyhteisöstä kansalaisyhteiskuntaan. Jyväskylä. K. J. Gummerus Osakeyhtiön kirjapaino.

Huuhka, K. 1955. Talonpoikaisnuorison koulutie, tutkimus talonpoikaisnuorison koulunkäynnistä ja siihen vaikuttaneista sosiaalisista tekijöistä Suomessa 1910–1950. Forssa. Forssan Kirjapaino Oy.

Iisalo, T. 1975. Keskikoulun toteuttamisvaihe Suomessa. Helsinki. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitos.

Iisalo, T. 1989. Kouluopetuksen vaihteita, keskiajan katedraalikoulusta nykyisiin kouluihin. Keuruu. Kustannusosakeyhtiön Otavan painolaitokset.

Isosaari, J. 1970. Suomen koululaitoksen rakenne ja kehitys. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Otavan laakapaino.

- Kaarninen, M.** 1995. Nykyajan tytöt, koulutus, luokka ja sukupuoli 1920–ja 1930-luvun Suomessa. Helsinki. Suomen historiallinen seura.
- Kaarninen, M. & Kaarninen, P.** 2002. Sivistyksen portti, ylioppilastutkinnon historia. Keuruu. Otavan Kirjapaino Oy.
- Ketonen, L.** 1977. Suomen tyttöoppikoulut autonomian aikakaudella. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia N:o 53. Helsinki. Kaivopuiston kirjapaino.
- Ketonen, L.** 1980. Suomen tyttöoppikoulut itsenäisyyden aikana peruskoulujärjestelmään siirtymiseen asti. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia N:o 85. Helsinki. Kaivopuiston kirjapaino.
- Kilkki-Parviainen, J.** 1982. Tyttöjen ja poikien koulutie Joensuussa maailmansotien välisenä aikana. Suomen historian pro gradu. Joensuu.
- Kiuasmaa, K.** 1982. Oppikoulu 1880–1980, oppikoulu ja sen opettajat koulujärjestyksestä peruskouluun. Oulu. Kustannusosakeyhtiö Pohjoinen.
- Kivinen, O.** 1988. Koulutuksen järjestelmäkehitys, peruskoulutus ja valtiollinen kouludoktriini Suomessa 1800–ja 1900-luvuilla. Turun yliopiston julkaisuja. Turku, Kirjapaino Pika Oy.
- Kivirauma, J.** 1987. Poikkeavuus ja kansanopetus ennen oppivelvollisuutta, tutkimus heikkolahjaisiin ja pahatapaisiin oppilaisiin kohdistettujen toimenpiteiden muotoutumiseen vaikuttaneista tekijöistä erityisesti Turun ja Tampereen kansakouluissa. Turku. Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisusarja A: Tutkimuksia; 120.
- Klinge, M.** 1989. Helsingin yliopisto 1640–1990, II osa. Keisarillinen Aleksanterin Yliopisto 1808–1917. Keuruu. Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset.
- Käyhkö, M.** 2006. Siivoojaksi oppimassa, etnografinen tutkimus työläistytöistä puhdistusalan koulutuksessa. Joensuu. Yliopistopaino.
- Käyhkö, M. & Tuupanen, P.** 1996. Työläisperheestä opintielle, elämäkerrallinen tutkimus työläistaustaisten nuorten elämänkulusta. Sosiologian pro gradu. Joensuu.
- Lampela, T.** 1970. Oppikoulun rangaistusten ansionmukaisuus ja rangaistuksia lieventävät tai raskauttavat oppilaan ominaisuudet. Tampere. Tampereen yliopiston sosiologian laitos N:o 24.
- Murto, T. G.** 1946. Lappeenrannan yhteiskoulu 1930–1943. Oy Etelä-Savon kirjapaino.
- Rajainen, M.** 1940. Vanhan Suomen koulut I, normaalikoulut vv.1788–1806. Helsinki. Historiallisia tutkimuksia. Suomen historiallinen seura. Suomalaisen kirjallisuuden seuran kirjapaino Oy.

- Sallinen, A.** 1992. Lappeenrannan lyseo 1892–1992, vuosisata oppikouluopetusta. Etelä-Saimaan Kustannus Oy.
- Salminen, J., Pietiäinen, J-P. & Teperi, J.** 1995. Yksityisoppikoulujen historia 1872–1977. Helsinki. Painatuskeskus Oy.
- Sauli, L.** 1951. Viljelijäperheiden elintaso maataloushallituksen kirjanpitotiloilla tilivuosina 1935/36–1948/49. Hämeenlinna. Arvi A. Karisto Osakeyhtiön Kirjapaino.
- Talka, A. & Puntanen, P.** 2005. Linnoitus ja kaupunki, Lappeenrannan historia 1812–1917. Lappeenranta. Lappeenrannan kirjapaino Oy.
- Tefke, L.** 1996, Omin voimin opintietä kulkemaan, Tohmajärven lukion historia 1948–1993. Suomen historian pro gradu. Joensuu.
- Toukoma, P.** 1967. Arvomaailman kehitys kouluiässä. Tutkimus 10–18-vuotiaiden tamperelaispoikien sosiaalistumisesta. Acta Universitatis Tamperensis, Vammala, Vammalan kirjapaino Oy.
- Waris, H.** 1948. Suomalaisen yhteiskunnan rakenne. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino.
- Waris, K.** 1945. Kuluttajain tulot, kulutus ja säästäminen suhdannekehityksen valossa Suomessa vuosina 1926–1938. Helsinki. Sanoma Oy. (Helsingin Uusi Kirjapaino)
- Wilkama, S.** 1938. Naissivistuksen periaatteiden kehitys Suomessa 1840–1880-luvuilla, pedagogis-aatehistoriallinen tutkimus. Helsinki. Suomen historiallinen seura. Suomalaisen kirjallisuuden seuran Kirjapaino Oy.
- Wirilander, K.** 1974. Herrasväkeä, Suomen säätyläistö 1721–1870. Helsinki. Suomen historiallinen seura. Forssan Kirjapaino Oy.

Liite 1

Täydellisesti ja puutteellisesti täytettyjen oppilasmatrikkelikorttien määrä otosvuosina

	Otosvuosi 1939	Otosvuosi 1945	Otosvuosi 1950	Otosvuosi 1955
Täydelliset tiedot	68 kappaletta	64 kappaletta	59 kappaletta	70 kappaletta
Puutteelliset tiedot	4 kappaletta	30 kappaletta	17 kappaletta	15 kappaletta
	Yhteensä 72 kappaletta	Yhteensä 94 kappaletta	Yhteensä 76 kappaletta	Yhteensä 85 kappaletta

Lähde: Kimpisen yhteislyseon oppilasmatrikkelitiedot vuosilta 1939, 1945, 1950 ja 1955. Bc: 2-16. LKA.

Liite 2

Lappeenrannan tyttölyseon oppilaiden luokittelu viiteen yhteiskuntaryhmään isien ammattien mukaan:

Virkamiehet: agronomi, alueneuvoja, apteekkari, apulaisjohtaja, asianajaja, eläinlääkäri, johtaja, kansakoulunopettaja, kanttori, insinööri, kansakoulunopettaja, kanttori, kappalainen, kaupunginjohtaja, kaupungin geodeetti, kersantti, kirkkoherra, konserttimestari, konttoripäällikkö, käsityönopettaja, lehtori, liikemies, luutnantti, lääkäri, maanmittausinsinööri, majuri, osastopäällikkö, paikallisjohtaja, pastori, piiri-insinööri, poliisikonstaapeli, rakennusmestari, ratsumestari, rautatien virkamies, rikoskomisario, sähköliikkeen johtaja, toimittaja, työnjohtaja, urkuri, varatuomari, vänrikki, vääpeli, ylietsivä, ylivääpeli.

Kauppiaat ja liikkeenharjoittajat: kaupanhoitaja, kauppias, lihakauppias, liikkeenomistaja, myymälänhoitaja, prokuristi.

Työväestö: apusahuri, asemamies, asemestari, asentaja, autoilija, autonasentaja, autonkuljettaja, elokuvateknikko, hienomekaanikko, junamies, kasööri, kelloseppä, kirvesmies, kompressorinhoitaja, konduktööri, koneenhoitaja, koneenkäyttäjä, konemies, koneteknikko, konttoristi, kuljettaja, kultaseppä, kunnankirjuri, maalari, myyntikonttorinhoitaja, laitoshmies, lautatarhanhoitaja, levyseppä, metsänhoitaja, metsätyömies, myyntikonttorinhoitaja, nuoriso-ohjaaja, osastonhoitaja, poliisilaitoksen sihteeri, puhelinasentaja, puuseppä, rautatieläinen, rautatienkirjuri, sahuri, satulaseppä, selluloosatytöläinen, sähköasentaja, sähkötekniikko, sähkötyömies, talonmies, työmies, vaatturi, valaja, vanginvartija, varastomies, varastonhoitaja, vartija, veturinkuljettaja,

Talonomistajat (ei työläisammattia): talollinen, talonomistaja.

Maanviljelijät, tilanomistajat: maanviljelijä.

Lähde: Kimpisen yhteislyseon oppilasmatrikkelitiedot vuosilta 1939, 1945, 1950 ja 1955. Bc:2-16. LKA. Luokittelu tehty Kaarnisen käyttämän luokituksen mukaan (1995, 219).

Liite 3

Koulukaupungissa asumista käsittelevien puutteellisesti täytettyjen matrikkelikorttien määrä muiden tietojen osalta kokonaan täytetyistä korteista:

	Otosvuosi 1939	Otosvuosi 1945	Otosvuosi 1950	Otosvuosi 1955
Täydelliset tiedot	57 kpl	59 kpl	54 kpl	67 kpl
Puutteelliset tiedot	11 kpl	5 kpl	5 kpl	3 kpl
	Yht. 68 kpl	Yht. 64 kpl	Yht. 59 kpl	Yht. 70 kpl

Lähde: Kimpisen yhteislyseon oppilasmatrikkelitiedot vuosilta 1939, 1945, 1950 ja 1955. Bc: 2-16. LKA.

Liite 4

Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirjassa mainittujen yleisimpien rikkeiden luokittelu suurempiin ryhmiin:

Luvaton poissaolo: ”jatkuva luvaton poissaolo tunneilta”, ”luvaton kaupassa käynti”, ”luvaton poissaolo koulusta”, ”jäänyt pois jälki-istunnosta”

Luvaton sisällä olo välitunnilla: ”luvaton sisälläolo ja piileskely”, ”luvaton WC:ssä olo välitunnilla”, ”ullakon ovella piileskely välitunnilla”, ”WC:ssä lukeminen välitunnilla”

Sopimaton käytös: ”omavaltainen/sopimaton/röyhkeä/julkea käytös”, ”sopimaton esiintyminen”

Vilppi tai sen yritys: jatkuva varkaus ja näpistely sekä syyn vierittäminen toverille”, ”jatkuva varkaus ja vilppi”, ”järjestäjän tehtävien vilpillinen hoitaminen”, ”kokeen väärennys”, ”lukukausitodistuksen väärentäminen”, ”nimen väärennös”, ”näpistely valintamyymälästä”, ”oikaiseminen hiihtokilpailussa”, ”toistunut valhe”

Lähde: Lappeenrannan tyttölyseon rangaistuskirja 1939–1975. Ab:1. LKA.

Liite 5

Yhteislyseon rangaistuskirjassa mainittujen poikien yleisimpien rikkeiden luokittelu suurempiin ryhmiin:

Myöhästely: jatkumistaan jatkunut myöhästyminen, jatkuva myöhästyminen, jatkuva rukouksista myöhästyminen, kolme myöhästymistä, myöhästyminen ilman syytä, myöhästynyt 3 kertaa rukouksista, tahallinen myöhästyminen tunnilta, toistunut myöhästyminen, tuli ikkunasta sisään myöhästyttyään aamuhartaudesta

Opetuksen häirintä: epäjärjestyksen aiheuttaminen/metelöiminen tunnin alussa, häirinnyt oppitunnin alkamista, häiritsevä käytös oppitunnilla, jatkuva häiritseminen, jatkuva puhuminen ja häiriönteko tunnilla, toisen opettajan tunnin röyhkeä häirintä, tulitikkujen raapiminen ruotsintunnilla, tunnin alussa huutaminen+jatkuva häiritseminen, tunnin häiritseminen jatkuvista kielloista huolimatta, välinpitämätön ja röyhkeä suhtautuminen opetukseen

Sopimaton käytös: epäasiallinen käyttäytyminen kirjoitustunnin alussa, huono uppiniskainen käyttäytyminen jälki-istunnossa, jatkuva nenäkäs / omavaltainen / röyhkeä / sopimaton / ylimielinen käyttäytyminen, jatkuva vallattomuus, opettajalle kiroaminen, opettajan matkiminen, opettajan puheen toistoa, sopimaton kielenkäyttö, suulas esiintyminen, uppiniskaisuus

Tehtävien laiminlyönti: erittäin suuri välinpitämättömyys tehtävää kohtaan, jatkuvasta huolimattomuudesta annettua tehtävää kohtaan, jatkuva tehtävien laiminlyönti, laiminlöi täysin järjestäjän tehtävät, piittaamattomuus tehtävistä, tehtävän laiminlyönti

Vilppi: kirjasta katsominen läksynkuulustelun aikana, lunttaaminen kirjoituksessa/kokeessa, nimikirjoituksen väärennös, näpistely-yritys toisten taskuista ja jatkuva näpistely eri kaupoista, opettajan harhauttaminen, polkupyörän varastaminen ja sen heitteillejättö, rahan ryöstö pikkupojalta kadulla ja jatkuva sopimaton esiintyminen, taskujen tyhjennysyritys käytävässä, tuloksen tiedusteleminen kirjelapulla toverilta matematiikankokeessa, unohduksen salaaminen, valehtelu, vilppi tunnilla, vilpin avustaminen, vilpin harjoittaminen kokeissa, vilpin yritys kokeissa

Lähde: Lappeenrannan yhteislyseon rangaistuspäiväkirja 1963–1969. Ad:2. LKA.